

2

Agenda Europese Top

Aan de orde is het **debat** over de agenda van de Europese Top van 23 oktober 2011.

De voorzitter:

De spreektijden zijn reeds vastgesteld en luiden als volgt: de VVD, de PvdA, de PVV en het CDA 12 minuten, de SP, D66 en GroenLinks 10 minuten, de ChristenUnie, de SGP en de PvdD 7 minuten. Ik stel voor om bij de sprekersvolgorde uit te gaan van de fractiegrootte.

Verder deel ik mee dat de minister van Financiën mij gisteravond heeft bericht dat hij in verband met een extra bijeenkomst van de Eurogroep hedenmiddag niet bij dit debat aanwezig kan zijn. Het is op dit moment onduidelijk hoe laat de minister wel in de Kamer kan zijn, maar naar verwachting zal dat zeker niet voor 18.00 uur zijn. Hij belde mij zojuist en hij zei dat de eindtijden van de vergaderingen in Europa nog ongewisser zijn dan hier, waarop ik zei dat het bij ons dus wel meeviel. Ik begreep dat die conclusie geheel van mijzelf was.

De minister-president wil graag iets zeggen.

Minister Rutte:

Voorzitter. Misschien is het goed om te melden dat het, omdat de Eurogroep vanmiddag vergadert, voor mij moeilijk zal zijn om alle vragen van de Kamer te beantwoorden. Dat heeft twee redenen. Ten eerste zijn de onderhandelingen in Brussel dan gaande over ieder van de vier grote onderwerpen: Griekenland, het Europese steunfonds, de hele kwestie van de banken en het hele vraagstuk van governance. Het zou potentieel dus schadelijk kunnen zijn voor de Nederlandse onderhandelingspositie als op dat moment parallel berichten naar buiten gaan. Het tweede risico dat ik loop, is dat ik de Kamer verkeerd informeer, omdat ik op dat moment niet weet wat de laatste stand van zaken is. Ik vraag daarvoor dus begrip. Ik ga heel goed luisteren naar de eerste termijn van de Kamer. Dat is voor mij buitengewoon wezenlijk voor mijn standpuntbepaling, ook morgen in de Europese Raad, omdat ik natuurlijk zwaar zal laten wegen wat ik hier in de Kamer hoor. Morgen zal ik uiteraard, zoals altijd bij grote Europese besluiten, een volledig parlementair voorbehoud maken. Ik vermoed dat wij elkaar later deze week nog een keer treffen over dit onderwerp, maar ik herhaal dat mijn beantwoording waarschijnlijk zeer beperkt zal moeten zijn. Ik vraag daar begrip voor, ook in het belang van de Nederlandse onderhandelingspositie.

De voorzitter:

U zei "deze week", maar dat zal volgende week zijn.

Minister Rutte:

Ja.

De heer Slob (ChristenUnie):

Voorzitter. Hier wreekt zich natuurlijk het feit dat wij deze week geen voorbereiding konden hebben voor de Ecofin-Raad, want dan hadden we natuurlijk wel stevig met het kabinet kunnen praten over de inzet van het kabinet. Ik ga er wel van uit dat de minister-president ons toch maximaal zal informeren naar aanleiding van onze vragen, ook over de inzet van Nederland. Daar heeft het Ne-

derlandse parlement recht op, maar we weten natuurlijk dat de onderhandelingen lopen. Daarnaast heeft het kabinet er natuurlijk ook recht op dat het weet waar de Kamer staat, zeker omdat wij met een minderheidskabinet te maken hebben. Het kabinet kan dus wel heel veel vinden, maar zal uiteindelijk steun vanuit de Kamer moeten krijgen. Ik hoop dus dat we gewoon een open debat kunnen hebben waarin wij maximaal duidelijk voor elkaar zijn, zonder dat we met de hand op de mond gaan praten.

De voorzitter:

Zeker, zo gaan we dat doen.

Het woord is aan de heer Dijkhoff van de VVD.

De heer Dijkhoff (VVD):

Mevrouw de voorzitter. Dit is een belangrijk debat, aan de vooravond van een cruciale Eurotop, waarop de regeringsleiders besluiten gaan nemen. Zo'n debat moeten we voeren en zulke besluiten moeten wij ook uitvoerig in het parlement bespreken. Ik ben dan ook blij dat wij zo'n debat volgende week gaan voeren, voor de Eurotop van aanstaande woensdag. Vandaag zitten wij immers overall middenin. Het meeste is nog onder bespreking. Gisteren werd al wel bekend dat een zesde tranche van leningen aan Griekenland zou kunnen doorgaan, maar dat wel een aanvulling van het pakket nodig is. De invulling van die aanvulling is nu nog niet helder. Zoals de minister van Financiën ons gisteren fraai geformuleerd al liet weten, "ligt thans nog geen nadere concrete inhoud ten aanzien van dergelijke mogelijke besluiten voor". Deze informatie is niet eerder voorzien dan na de eerste Eurotop. Die is morgen en na morgen weten we dus meer.

De VVD-fractie gaat daar vandaag niet op vooruitlopen. Op dit moment vergadert de minister van Financiën nog in Brussel en morgen gaat ook de premier daarheen. Ze komen daarna terug, leggen ons de zaken voor en gaan woensdag besluiten nemen. De regering regeert, het parlement controleert. Dat is onze taak. We kunnen nu wel in algemene zin discussiëren over de bredere kaders. Volgens mij zijn de standpunten en de marges van alle partijen voor elkaar en voor de regering wel duidelijk. Sinds de vorige debatten hierover zijn er ook geen bijzondere concrete nieuwe feiten. Het is nog steeds crisis. Het kan echter geen kwaad om nog even aan te geven waar een goed pakket volgens de VVD aan moet voldoen. Dat is ten eerste: probleemlanden helpen, maar – en dat is het tweede punt – wel onder de strikte voorwaarde dat ze zelf orde op zaken stellen in hun eigen overheidsfinanciën. Het derde punt is dat we met alle eurolanden orde op zaken stellen als het gaat om een effectieve handhaving van de gemaakte afspraken in de eurozone.

Allereerst dat helpen van de probleemlanden. Dat doen wij vanuit de VVD wel, maar zonder enige vreugde. We doen het vooral voor Nederland zelf, om erger te voorkomen. Laat duidelijk zijn dat niet de helpende hand toereiken, onze economie enorm zou schaden. Het is wat dat betreft kiezen tussen twee kwaden. De boosheid over het moeten helpen van landen die er zelf een zootje van gemaakt hebben, of enorme schade accepteren aan onze pensioenen, onze banen, ons spaargeld en onze bedrijven. Een aantal jaren geleden, toen Lehman Brothers viel, kostte dat meerdere honderdduizend banen en meer dan 30 mld. En dat was nog maar één bank.

Dijkhoff

De heer **Irrgang** (SP):

Voorzitter. De heer Dijkhoff heeft het nu vooral over landen die er een zootje van hebben gemaakt. Heeft niet ook de financiële sector in Europa er een zootje van gemaakt? Is niet juist de financiële sector, met zwakke banken die blijkbaar nu weer steun nodig hebben, de zwakke schakel in deze crisis? Is dit dus niet zo zeer een begrotingscrisis, maar vooral een bankencrisis? Gaat de heer Dijkhoff daar nog zijn verontwaardiging over uitspreken? Is dat niet het achterliggende probleem in de eurozone op dit moment?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

We kunnen natuurlijk allerlei groepen erbij halen en daar dan het labeltje “-crisis” achter hangen. Volgens mij kom je er dan in essentie op uit dat het een mensencrisis is. Er is een aantal prikkels geweest, waarop mensen verkeerd hebben gehandeld. We hebben nu te maken met landen die in de gevarenzone komen, bijvoorbeeld wegens enorme schulden die ze opgebouwd hebben. Vooral in die landen zelf moet er gesproken worden over het oplossen van de crisis, door de zaken weer op orde te brengen.

De heer **Irrgang** (SP):

Dat is juist. Landen hebben er in een enkel geval een zootje van gemaakt. Griekenland is daar natuurlijk een aansprekend voorbeeld van. Laten wij echter ook eens kijken naar andere landen die in de problemen zijn. Ierland en Spanje hadden begrotingsoverschotten voor deze crisis. Die hebben er toch geen zootje van gemaakt? De financiële sector in die landen heeft er een zootje van gemaakt en die landen zijn in de problemen gekomen, omdat hun financiële sector in de problemen is.

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Die landen zijn ook in de problemen gekomen doordat er in hun onderliggende economische structuren onevenwichtigheden en problemen waren. Onderdeel van de versterking van de governance in de toekomst is dan ook dat wij daar beter naar kijken. Het wordt dus breder meegenomen. De private sector en de banken zijn volgens mij nu ook erg betrokken bij het betalen voor de oplossing van dit probleem.

De heer **Irrgang** (SP):

Tot slot. Ik constateer dat de woordvoerder van de VVD-fractie hier nog steeds niet wil erkennen dat het ook een bankencrisis is. In Ierland is het zelfs direct de bankencrisis geweest die het land in de problemen heeft gebracht. De heer Dijkhoff heeft het over onevenwichtigheden. Ik acht het van belang – dat is ook de inzet van mijn fractie – dat we nu iets gaan doen aan het onderliggende probleem van die zwakke banken. Het zou goed zijn als de VVD zich daar ook eens in klare taal over zou uitspreken.

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Volgens mij is het belangrijkste dat we constateren dat we een crisis hebben met problemen en dat we die problemen moeten aanpakken. Het bijwoord dat je dan voor “crisis” zet, lijkt mij van de tweede orde.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Voorzitter. Ik hoorde de heer Dijkhoff zeggen dat er geen nieuwe feiten waren. Ik weet niet in welke werkelijkheid hij leeft, want volgens mij zijn er ontwikkelingen die behoorlijk omvangrijk zijn, ook sinds de laatste keer dat wij met het kabinet gesproken hebben. De schuld van Grie-

kenland die steeds groter aan het worden is. De situatie verslechtert zich in toenemende mate. Er is een hele discussie over de omvang van het noodfonds, ook tussen Frankrijk en Duitsland. Waar staat de VVD-fractie inzake de situatie in Griekenland en het feit dat er een oplossing moet komen voor de situatie aldaar?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Voorzitter. Dat is eigenlijk heel simpel. Dat er problemen zijn en dat het niet makkelijk zal worden om een reddingsoperatie op touw te zetten en effectief te laten zijn, was duidelijk. Dat is ook geen nieuw feit. Wij concentreren ons op de voorbereiding van het debat over de Eurotop en op wat de regering daar gaat doen. Daarvan is ons bekend dat de echt concrete feiten na de Eurotop van zondag zullen volgen. Dan zullen wij ons daar ook over buigen. Ik lees ook kranten en ik hoor allerlei speculaties en geluiden, maar het draagt niet bij aan de oplossing van het probleem als ik hier ga meedoen met speculeren. We hebben een totaalpakket nodig dat de landen helpt die in de knel zitten, dat die landen dwingt om orde op zaken te stellen en dat op lange termijn de euro, het toezicht en de handhaving versterkt. Daar ga ik mij mee bezighouden als een en ander voorligt, na morgen.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Wij zijn het Nederlandse parlement. Wij moeten ons kabinet, uiteraard, controleren, maar wij zijn ook degenen die kaders kunnen stellen en het kabinet boodschappen kunnen meegeven. Wat is de boodschap van de VVD-fractie aan het kabinet wat betreft de geloofwaardige oplossing die nu moet worden gevonden voor Griekenland? Wij hebben kunnen lezen dat het kabinet naar aanleiding van de gesprekken die nu worden gevoerd, zegt dat er een substantiële bijdrage zal moeten komen van de private sector. Waar denkt de VVD-fractie dan aan? Wat is de boodschap aan het kabinet? Waar moet het op gaan inzetten?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Ik heb net gezegd dat ik in de rest van mijn inbreng het standpunt van de VVD, dat zij al een tijd heeft, zal herhalen. Ik zal ook de eisen herhalen die wij stellen aan het pakket: het moet effectief zijn, het moet die landen dwingen om orde op zaken te stellen en het moet de eurozone versterken op de lange termijn. Ik zal in de rest van mijn inbreng daarover uitweiden. Ik denk dat de heer Slob dan precies hoort waar de VVD staat.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Waar de VVD-fractie stond met betrekking tot Griekenland weten wij, want zij heeft steun gegeven aan het tweede noodpakket. Wij zien nu dat dit tweede noodpakket niet het antwoord is geweest op de problemen die er waren en dat het waarschijnlijk – dat lees ik tussen de regels in de brief die wij vanmorgen hebben ontvangen – van tafel is. Wat wil de VVD-fractie van het kabinet zien waar het gaat om een oplossing voor Griekenland, waarover op dit moment in Brussel wordt gesproken?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Dat de VVD staat waar zij stond, beschouw ik als een compliment voor consistentie. Verder geeft de heer Slob precies het probleem aan, namelijk dat hij tussen de regels door leest. De brief is duidelijk. Er staat in wat de tussenstand is, wat er is besproken, wat er ligt en wat er morgen

Dijkhoff

zal worden besproken. Tussen de regels door lezen is een fraaiere bewoording van wat ik "speculeren" noemde. Ik neem aan dat de heer Slob het met mij eens is dat de regering regeert en het parlement controleert en niet dat de regering regeert en het parlement speculeert.

Ik sprak over de enorme schade die wij zouden kunnen oplopen als wij als wij niet gaan redden en als wij niet bijdragen en het dilemma dat dit ons dit oplevert met het onprettige gevoel dat wel bijspringen ons bezorgt. Al met al is dan, na eerst een hartgrondige vloek, de verstandige keuze snel duidelijk en reiken wij zonder enthousiasme en onder strikte voorwaarden toch de helpende hand.

Die strikte voorwaarden zijn dus het tweede punt voor de VVD. Landen die hulp nodig hebben, moeten zich in ruil daarvoor vastleggen op hervormingen. Zij moeten dus niet over een paar jaar, halverwege, weer een beetje terugkrabbelen als het werk nog niet af is, zoals wij dat in het verleden te vaak hebben gezien. Die staatsschulden moeten worden beteugeld en die overheidsuitgaven moeten omlaag.

Het is voor de VVD-fractie ook van belang dat als wij de euro redden, het wel een goede euro is die wij redden. Tijdens het redden moet de euro dus zelf versterkt worden. Het zou een historische vergissing zijn als wij ons beperken tot het blussen van brandjes. Als er op dit moment geen besef is dat de handhaving van en het toezicht op de gemaakte afspraken over de euro steviger moet, komt dat besef er nooit. Die stevige governance van de eurozone moet dus nu in gang worden gezet. De eerste stap in die richting is gezet met de overeenstemming over wat "het sixpack van Van Rompuy" is gaan heten.

De heer Plasterk (PvdA):

Ik heb een vraag over de governance en de eisen die de VVD stelt. Ik hoorde twee dagen geleden de heer Hans Van Baalen op de radio een koppeling aanbrengen. Hij zei dat de VVD alleen akkoord gaat met het verder versterken van het Europees steunfonds als die Eurocommissaris er komt. Legt de VVD-fractie in de Tweede Kamer die koppeling ook?

De heer Dijkhoff (VVD):

Voor ons is erg duidelijk wat het doel is van die stevige governance, namelijk steviger toezicht en stevigere handhaving van de regels die wij hebben afgesproken, zoals wij, toen wij onze handtekening zetten, dachten al te hebben afgesproken totdat Parijs en Berlijn anders besloten. In onze ogen is het voorstel van het kabinet voor een Eurocommissaris het ideale middel om dat doel te bereiken. Ook dit is echter onderdeel van het totaalpakket, dat onderdeel is van wat er dit weekend wordt besproken en daarna wordt teruggekoppeld naar de Tweede Kamer. Wat er dit weekend wel of niet precies uitkomt, weet ik nu ook niet. Daar ga ik niet over speculeren. Wij beoordelen het totaalpakket en de mate waarin dat voldoet aan onze eisen en de doelen die wij hebben gesteld als dat pakket er ligt.

De heer Plasterk (PvdA):

Als ik dit antwoord zo hoor, geloof ik dat de VVD die eisen nu al heeft ingeleverd. Het lijkt alsof de VVD nu al zegt dat hetgeen waarvan de minister-president heeft gezegd dat het het belangrijkste element is dat Nederland wil inbrengen in deze onderhandeling, namelijk dat die Eurocommissaris er komt, een ideaalbeeld is en dat zij eerst wil bekijken wat eruit komt. Ik hoor daar weinig daadkracht.

De heer Dijkhoff (VVD):

Als de heer Plasterk het zo interpreteert, is het kennelijk anders overgekomen dan ik heb beoogd het te zeggen. Onze doelen en onze wensen zijn duidelijk. Het is duidelijk wat wij willen. Volgens mij is daar ook geen misverstand over. Met de Eurocommissaris kunnen wij dat volgens ons het beste bereiken. Wij zien die dus graag terugkomen. Ik ga nu niet in op als-danvragen en scenario's. Ik wil daar niet over nadenken, omdat ik wil dat die zich niet voordoen.

De heer Plasterk (PvdA):

Ik concludeer dat de heer Van Baalen twee dagen geleden geheel namens zijn eigen persoon en niet namens de VVD heeft gesproken toen hij zei dat de stelling van de VVD dat er een Eurocommissaris moet komen een onderhandelpunt is. Ik begrijp van de heer Dijkhoff dat de VVD het wel mooi vindt als die er komt, maar dat het anders ook goed is. Ik betreur dat.

De heer Dijkhoff (VVD):

Ik deel die laatste conclusie nog steeds niet. Het is jammer dat de heer Plasterk die zo trekt.

De heer Dijkgraaf (SGP):

Ik probeer het toch nog even. Stel dat er een package deal komt en dat men ten aanzien van de governance blijft bij formuleringen als: Interessant punt, wij komen er later nog een keer op terug. Dan gaan wij er serieus naar kijken. Ik neem aan dat, als het bij dat soort formuleringen blijft, de heer Dijkhoff die te mager vindt.

De heer Dijkhoff (VVD):

Als het bij dat soort formuleringen blijft, doet de eurozone vooral zichzelf ernstig tekort. Als men nu niet door heeft dat er een steviger governance nodig is, dan weet ik het ook niet meer.

De heer Dijkgraaf (SGP):

Hoe waardeert de heer Dijkhoff dan wat landen nu uitstralen? De signalen die wij tot nu toe krijgen, luiden als volgt. Men vindt het een interessant punt om later nog eens over te discussiëren. Is de heer Dijkhoff met mij van mening dat er nu echt een totaalpakket moet komen waarvan dit een integraal onderdeel is?

De heer Dijkhoff (VVD):

Dat is het probleem met speculeren. Als Merkel en Sarkozy de tekst "Dat is interessant" uitspreken, dan kun je die uitspraak op twee manieren wegen, op de manier van "Dat is interessant" en op de manier van "Dàt is interessant!". Ik kom later in mijn inbreng op de houding van Merkel en Sarkozy terug. Ik ga niet verder speculeren op zaken die op heel korte termijn concreet voorliggen. Wij hoeven niet nog jaren te wachten op het concrete antwoord op deze kwestie.

De heer Dijkgraaf (SGP):

Ik concludeer dat het gaat om de intonatie van "Dàt is interessant!"

De heer Dijkhoff (VVD):

Wat mij betreft wel.

Dijkhoff

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Nog een aanvullende vraag. Vindt de heer Dijkhoff niet dat het een absolute minimumvoorwaarde voor Nederland moet zijn, voordat er wordt ingestemd met allerlei andere aanvullingen op de bestaande afspraken, dat er moet worden voldaan aan de voorwaarde dat er een Eurocommissaris komt en dat de governance voor elkaar is?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Er moet een totaalpakket komen, waarin de governance wordt versterkt. Dat totaalpakket bestaat uit veel onderdelen, maar in ieder geval uit de drie hoofdonderdelen die ik eerder heb genoemd. Die moeten er voor de VVD echt in staan. Daarnaast kan er op duizend en één manieren sprake zijn van verschillende details, maar ik ga niet mee in het scenario dat, als dit zo zit, het andere een beetje meer of minder kan. Wij willen de Eurocommissaris en een versterkte governance. Daar wordt verder over gesproken. Wij weten op heel korte termijn hoe de Europese vlag er bij staat wat dat betreft. Dan kunnen wij over feiten spreken, in plaats van te speculeren.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik vind de heer Dijkhoff helemaal niet zo duidelijk. Hij is vrij onhelder als het om dit soort zaken gaat. Is het absoluut een voorwaarde voor de VVD dat deze zaken straks in het pakket moeten zitten waarover de komende dagen wordt gesproken en waarover waarschijnlijk woensdag wordt besloten?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Ja, dat is je eigen definitie van duidelijkheid creëren, een antwoord op een vraag eisen en als die niet komt, stellen dat de ander niet duidelijk is. Ik heb het totaalpakket geschetst en aangegeven wat daarin moet zitten. Daar moet de versterkte governance in zitten. Ons ideaalbeeld is ook duidelijk. De inzet van het kabinet is precies dezelfde. Daar spreken wij over. Die inzet is helder. Daar ben ik tevreden over.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dit kabinet, waarvan de VVD één van de schragende partijen is ...

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Zelfs een coalitiepartij.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Juist. Dat is een ander woord. Dit kabinet voert overal een nadrukkelijk pleidooi voor zo'n Eurocommissaris die het begrotingstoezicht op een goede manier moet invullen. Sarkozy en Merkel waren daar positief over. Men moest er nog een keer over spreken, maar dit moet toch een voorwaarde zijn? Het is namelijk een veiligheidsklep, ook voor de komende tijd, om te kunnen waarborgen dat er wordt toegezien op alle afspraken. Moet dit onderdeel zijn van het pakket waarover de komende dagen wordt besloten? Als dat niet gebeurt, moet het kabinet dan wel meewerken aan allerlei uitbreidingen?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Ik ben blij dat de heer Slob constateert dat deze regering niet alleen een brief naar de Kamer heeft gestuurd, maar ook erg actief is geweest in Europa om steun te verwerven. Ik ben ook blij dat hij de woorden van Merkel en Sarkozy met dezelfde positieve intonatie benadert als ik

eerder heb gedaan in een interruptiedebat met de heer Dijkgraaf. Wij zitten dus op dezelfde lijn als het gaat om de inzet van de discussie, want wij willen een versterkte governance. Wat ons betreft kan dit het beste met een Eurocommissaris. Europa zou er goed aan doen om die in te stellen voor de eurozone.

Ik heb gesproken over de eerste stap die is gezet in de richting van betere governance via het sixpack van Van Rompuy. Dat is een goed begin, maar het is zeker niet genoeg. We hebben steviger handhaving nodig. Volgens de VVD hoeven we daar niet langer over te vergaderen. Vandaag gaat het over de inzet die de regering morgen in Brussel moet kiezen. Die is glashelder. Er ligt namelijk een brief met een direct uitvoerbaar plan. Deze brief is opgesteld door het eigen kabinet en is in de Eurovisiebrief aan ons medegedeeld. Die visie hebben we al vaak in de Kamer besproken. Zij kan op brede steun rekenen. Dit doet de VVD goed.

We hebben van Van Rompuy, Barroso, Merkel en Sarkozy de belofte gehoord dat zij in aanloop naar de eurotop, inmiddels eurotoppen, met plannen zouden komen voor de langere termijn, met oplossingen en met concrete voorstellen. Ik heb deze plannen niet gezien. Nu zijn zij geen luie mensen, dus daar zal het niet aan gelegen hebben. Ik hou het erop dat ze na het lezen van de Nederlandse brief beseften dat ze er niet veel meer aan toe te voegen hadden. Dat zou terecht zijn, want het was een prima analyse met heldere oplossingen.

De Nederlandse voorstellen bieden precies wat Europa nodig heeft. Geen vlucht naar voren, geen oplossingen die wel met federalistische dromen te maken hebben, maar niet met het probleem; wel concrete oplossingen voor de toekomst, die gebaseerd zijn op een analyse van de problemen uit het verleden, maatregelen die de euro versterken en daarmee ook het vertrouwen daarin. Dus moeten we een Eurocommissaris hebben die bij gebleken overtredingen sancties oplegt: boetes, intrekken van subsidies, ontnemen van stemrecht, ondercuratelestelling of, als een land dat liever heeft, een afscheid uit de euro. Dit zijn allemaal maatregelen die de VVD niet los van elkaar wil en kan zien.

Het hulppakket voor probleemlanden, de maatregelen die zij moeten nemen om de boel op orde te brengen en de maatregelen die wij allemaal moeten nemen om de euro te versterken, zijn drie poten onder dezelfde kruk. We moeten niet vandaag gisteren redden en morgen pas vandaag. In eerdere debatten hebben we hierover in detail van gedachten gewisseld en heeft de regering tot onze tevredenheid toezeggingen gedaan. We hebben goede afspraken gemaakt. Dat hoeven we hier nu dus niet over te doen.

De crisis beperkt zich niet tot Europa. Naast het delen van problemen met andere delen van de wereld delen we in toenemende mate ook meningen. China, Rusland, Brazilië, India en de Verenigde Staten: in verschillende mate hebben we verwijten, aansporingen, goedbedoelde adviezen en het aanbod tot hulp van ze gehoord. Daar is niets mis mee, maar het is alleen maar nuttig als het ook constructief wordt. Als Obama en Geithner echt willen bijdragen aan een oplossing, moeten ze niet vanaf het Witte Huis 8000 kilometer komen vliegen om hier hun mening te geven, maar moeten ze in Washington gewoon 800 meter lopen, naar het hoofdkantoor van het IMF. Is het volgens de regering denkbaar dat het IMF, en daarmee de rest van de wereld, een grotere rol krijgt in het treffen van de maatregelen die de crisis ook hier in Europa kunnen

Dijkhoff

beteugelen? Zo ja, heeft het kabinet een idee hoe daar in IMF-kringen over wordt gedacht en wat is dat idee?

Het moge duidelijk zijn dat de VVD de lijn van het kabinet steunt. De inzet bij de onderhandelingen is dat de hele eurozone er beter van moet worden. Het leiderschap dat de regering in eigen land toont door orde op zaken te stellen, moet nagevolgd worden in de rest van Europa en verplicht gesteld worden in de probleemlanden die nu onze hulp nodig hebben. Het leiderschap dat onze regering toont in de steviger handhaving van de euroregels verdient lof. Europa zou er verstandig aan doen om deze steviger handhaving in te voeren. De voorstellen volgen een stramien waarbij de VVD zich erg thuis voelt, namelijk straf voor wie straf verdient en vrijheid voor wie zijn verantwoordelijkheid neemt. Wie het niet van mij wil aannemen, mag het ook uit *Le Monde* van vorige week halen. Nederland werd daarin tot lichtend voorbeeld gesteld en geroemd om haar "discipline exemplaire".

Er is nog veel meer over te zeggen en van te vinden. Dat gaan we volgende week ook doen, als we weten hoe de Europese vlag erbij hangt.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Ik heb goed geluisterd naar de heer Dijkhoff. Hij kiest met de VVD voor een Europa van straf en boetedoening, niet voor een Europa van toekomst en perspectief. Is de VVD nog steeds doof voor de oproep van het IMF, de OESO en het Centraal Planbureau om als Noord-Europese lidstaten het voortouw te nemen bij het creëren van toekomstperspectief voor heel Europa, door te gaan werken aan een verantwoord stimuleringsbeleid voor heel Europa?

De heer Dijkhoff (VVD):

Volgens mij is het bouwen aan een stevige toekomst alleen goed als je de fundamenten op orde hebt. Daarom moeten we voorkomen dat in de toekomst landen met een verkeerd beleid de rest nog langer kunnen benadelen. Daarnaast is er een heel mooie agenda, gericht op groei. De nettobetalers daarvan zijn precies de landen die mevrouw Sap net noemde. Ik vind het dus niet zozeer een oproep tot iets nieuws, maar meer een tot het voortzetten van zaken die wij al heel erg lang doen.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

De deskundigen zelf die de oproep doen, en vele economen met hen vinden het wel een oproep tot iets nieuws. Beweert de heer Dijkhoff hier dat de VVD het wat dat betreft beter weet dan al die gerespecteerde internationale deskundigen die zeggen: herhaal niet de fout van de jaren dertig, maar zorg ervoor dat je op tijd het roer omgooit en Europa uit het dal haalt met een verantwoord hervormings- en stimuleringspakket?

De heer Dijkhoff (VVD):

Gelet op wat de Europese Commissie voorstelt om de banken te verzetten in de eigen uitgaven van de fondsen, wordt er dus aan zo'n pakket gewerkt. Verder zou ik nooit zo aanmatigend willen zijn om te zeggen dat ik het beter weet dan alle deskundigen. Ik wil echter niet alleen alle fouten uit de jaren dertig niet herhalen, maar ook niet bouwen aan nieuwe fouten van de jaren tien tot twintig van deze eeuw door niet de fouten op het gebied van toezicht en handhaving uit het verleden te herstellen. Mevrouw Sap kan zeggen dat het streng is en allemaal op straf neerkomt, maar het is niet zo'n straf als wij ons ervoor wapenen dat andere landen ons niet meer kunnen

benadelen. Wij gaan die landen ook helpen. Als zij zichzelf niet helpen en verantwoord beleid voeren, dan komen zaken in beeld als ondercuratelestelling en als het echt niet meer werkt, eventueel een afscheid.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Streng zijn moet, dat vindt ook de GroenLinks-fractie, maar er moet ook een perspectief zijn. De VVD komt helaas nog steeds niet verder dan het perspectief van een kille boekhouder en wil niet het leiderschap tonen dat nu in Europa nodig is.

De heer Dijkhoff (VVD):

Een overheid die zich beperkt in haar uitgaven, alleen zinnige uitgaven doet en geen torenhoge schulden op zich laadt, is voor iedere economie een wenkend perspectief.

De heer Koolmees (D66):

Ik ben blij dat de VVD een groot voorstander is van de Eurocommissaris. Een aantal weken geleden heb ik met de collega van de heer Dijkhoff, de heer Harbers, een debat gevoerd over de macro-economische onevenwichtigheden. De super-Eurocommissaris zal niet alleen gaan over tekorten en schulden, maar ook over onevenwichtigheden in de economie in Europa. Nu heeft de minister van EL&I een brief geschreven over de macro-economische onevenwichtigheden, waarin hij slechts een deel van de vraag van de heer Harbers en mij beantwoordt, namelijk wel welke criteria er zijn maar niet welke maatregelen mogelijk zijn om de economische onevenwichtigheden aan te pakken. Is de heer Dijkhoff het met mij erover eens dat het kabinet daar inzicht in zou moeten geven?

De heer Dijkhoff (VVD):

Een en ander moet er wel zijn voordat je inzicht kunt geven. Er is net besloten dat deze procedure er komt. Die is nog helemaal niet vast belegd bij een Eurocommissaris. Wat de criteria precies zijn en hoe je een en ander moet bekijken, wordt nu uitgewerkt. Wij vinden dat het vooral moet gaan over elkaar de maat nemen en niet de wet voorschrijven. Daar staat een procedure voor: als er een onevenwichtigheid geconstateerd wordt, krijg je wat aanbevelingen en als het te lang duurt, moet je een plan van aanpak opstellen. De heer Koolmees kent de procedure net als ik. In de voorstellen vanuit Europa, waar de Europese Commissie en het Europe Parlement het over eens zijn, staat alleen de sanctie van een garantiedeposito stellen als boete. Volgens mij is dat helder. Ik weet niet wat de heer Koolmees verder nog aan sancties in gedachten heeft.

De heer Koolmees (D66):

Om het concreet te maken, een van de acht criteria die in de brief worden genoemd, is de private schuld in Nederland. Uit analyses blijkt dat Nederland een te hoge schuld heeft. In het sixpack van Van Rompuy staat dat Nederland dan een actieplan moet maken om die aan te pakken. Wij hebben samen met de collega van de heer Dijkhoff, de heer Harbers, gevraagd: kabinet, maak inzichtelijk wat de mogelijke maatregelen zijn. Het lijkt mij dat het kabinet helderheid kan verschaffen over welke maatregelen mogelijk zijn om die private schuld aan te pakken. De heer Harbers was het daarmee eens. Ik hoop dat de VVD nog steeds steun geeft aan die vragen.

Dijkhoff

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Toen de heer Koolmees zijn eerste vraag stelde, had ik nog even de hoop dat het over iets anders ging dan weer het verhaal van D66 dat wij van Brussel nu de hypotheek-renteaftrek moeten afschaffen, maar wij zijn er weer. Die vraag kennen we en daar hebben wij het uitvoerig over gehad, maar die is nu niet aan de orde met de procedure rondom macro-economische onevenwichtigheden. Daarmee wordt gekeken naar het totaalbeeld van een land. Het doel van die procedure is dat Europese economieën elkaar sterker maken door verschillen die tot onevenwichtigheden leiden, te verkleinen. Het doel van die procedure is niet verschillen te verkleinen door sterke landen af te straffen. Over zaken die nog niet helemaal uitgewerkt zijn, zoals de criteria, valt nog van alles te onderhandelen. Als wij een onevenwichtigheid hebben, dan ken ik de Nederlandse mentaliteit niet anders dan dat wij die aanpakken. Dat kan op heel veel verschillende manieren.

De heer **Koolmees** (D66):

Dat is te makkelijk. Het gaat niet over de hypotheekrenteaftrek. Het gaat over het feit dat in Europa de afspraak is gemaakt dat er acht criteria zijn, waaronder private kredietgroei en huizenprijzen. Het moet voor ons helder zijn waar wij onze handtekening onder zetten, zodat wij niet over tien jaar worden geconfronteerd met het gegeven dat wij iets moeten van Brussel. Wij moeten nu klip-en-klaar weten waar wij onze handtekening onder zetten, omdat wij het daarmee eens zijn. Dat is ook de achterliggende vraag van de heer Harbers. Ik neem aan dat de VVD-fractie nog steeds vindt dat inzichtelijk moet worden gemaakt welke mogelijke maatregelen kunnen worden genomen als zo'n plan van aanpak moet worden ingediend.

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Ja, dat is helder, naast het feit dat eerst helder moet zijn waar die criteria precies over gaan. Daarom pleiten wij ook voor een asymmetrische benadering daarin, en voor een totaalbeeld. Als de criteria echter helder zijn en Nederland daarop op bepaalde punten niet rooskleurig zou scoren, kan alvast worden aangegeven wat we zouden kunnen doen om dat te verbeteren.

De heer **Irrgang** (SP):

De bestuursvoorzitter van ABN AMRO, VVD-prominent Gerrit Zalm, heeft gezegd dat de banken niet mogen gaan meebetalen aan de oplossing van de Griekse crisis, die tot nu toe ontbreekt. Is dat ook het standpunt van de VVD-fractie of heeft die een andere opvatting?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Het is de gewoonte om mensen alleen aan te spreken in de rol die ze nu bekleden. Ik vind het niet heel verrassend dat mensen aan wie gevraagd wordt om wellicht te betalen, terughoudend zijn met enthousiast roepen: ja hoor, stuur de rekening maar. Dat is de fractie van de heer Irrgang ook als het om Nederland gaat. De VVD heeft nooit uitgesloten dat de private sector meer betrokkenheid krijgt. Dat hebben we ook geëist als land. Als je het doet, moet het voorzichtig en verstandig, maar het is niet ondenkbaar.

De heer **Irrgang** (SP):

Dan stel ik vast dat de VVD-fractie het dus niet eens is met de bestuursvoorzitter van ABN AMRO, die niet alleen zei

dat hij ertegen was, maar ook waarschuwde dat het een heel slecht idee zou zijn. Banken hebben de crisis rondom Griekenland mede veroorzaakt, door het onverantwoord veel uit te lenen, maar als het fout gaat, mogen wij als belastingbetalers de rekening gaan betalen. Is de heer Dijkhoff het ook oneens met de redenering dat het verkeerd is om banken de rekening van de crisis mede te laten betalen omdat zij mede de veroorzakers zijn en de gene die het probleem mede heeft veroorzaakt, ook mee mag betalen aan de oplossing ervan?

De heer **Dijkhoff** (VVD):

Die laatste hobby, namelijk iedere keer terugkijken wie er hoeveel procent schuld op zijn nek heeft, laat ik aan de heer Irrgang van de SP. Ik kijk liever vooruit naar de oplossingen. Een bijdrage van de bankensector of van de bredere private sector, die ik zojuist noemde, heeft risico's, zoals alle manieren van helpen risico's hebben. Daarom moet je daar voorzichtig mee zijn. Je moet het verstandig doen, maar het is niet ondenkbaar.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Voorzitter. Er is een groot belang van Nederland en van de Nederlandse en Europese burgers mee gediend om te voorkomen dat er een ernstige recessie ontstaat in de eurozone. Daarom heeft mijn partij altijd in principe positief gestaan ten opzichte van het idee dat we steun betuigen aan de euro en de eurozone, en aan de zwakke plekken die daarin bestaan. Als het misloopt, als er een recessie zou komen, zou dat volgens verschillende schattingen tussen de 5% en de 10% van ons nationaal product kunnen kosten. Dat is omgerekend per Nederlands huishouden al gauw duizenden euro's per jaar. Het is en blijft dus onverantwoordelijk om te zeggen: geen cent meer naar Griekenland. Als je dat doet, moet je die consequenties er eerlijk bij vertellen.

In principe hebben we dus de acties van de regering gesteund om te proberen om met een krachtig pakket te komen om de euro overeind te houden. Ik vind wel dat de zeventien regeringsleiders er sinds de dag van de waarheid, 21 juli van deze zomer, een ongelooflijke puinhoop van hebben gemaakt. Er lag toen een pakket, met de bedoeling om weer eens krachtig zichtbaar te maken waar Europa voor stond. Binnen twee weken zou dat worden ingevuld. Wij zouden terugkomen van reces en begin augustus zouden we het definitieve pakket ter beoordeling krijgen. Inmiddels waaien de herfststormen over het Voorhout en is het weer uitgesteld naar woensdag. En niemand weet wat er woensdag gaat komen. Ik moet eerlijk zeggen dat mijn fractie er langzamerhand minder vertrouwen in krijgt dat dit gezelschap van regeringsleiders bezig is om het probleem echt op te lossen. Het had opgelost moeten worden. Het moet opgelost worden in het belang van de Nederlandse burgers, maar als het zo blijft doorgaan, krijgen wij er langzamerhand echt een zwaar hoofd in.

We wachten nu allereerst met spanning op het oordeel van de trojka, het driemanschap van Europese Commissie, Europese Centrale Bank en Internationaal Monetair Fonds, of de Grieken op een goede manier bezig zijn en of hun schuld houdbaar is. Dat oordeel valt eigenlijk uiteen in twee onderdelen. Aan de ene kant is er de vraag of de Grieken alles doen wat ze menselijkerwijs en redelijkerwijs kunnen en moeten doen. Aan de andere kant

Plasterk

is er de vraag of het onder de huidige omstandigheden van de economie nog wel realistisch is om te denken dat ze op die manier werkelijk uit de penarie komen. Ik heb daarover een vraag aan de regering. We hebben tot dusver gepraat over een financieringsgat in Griekenland van 215 mld. Gisteren meldde de Financial Times echter dat het financieringsgat inmiddels zou zijn opgelopen tot 252 mld. Is dat waar? Kan de minister-president dat bevestigen? Dat zou betekenen dat er een kleine 40 mld. is bijgekomen. Heeft de vertraging die is ontstaan doordat de regeringsleiders er steeds maar niet uitkomen, 40 mld. aan kosten opgeleverd? Hoe lang gaat het nog door op deze manier? Gaat de rekening nog verder oplopen?

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik heb dit gisteren ook gelezen in de Financial Times. Ik ben nieuwsgierig naar de mening van de heer Plasterk over die 40 mld. extra. We hebben gezegd dat we er mee instemmen en dat we die zesde tranche alleen geven als ze op dat houdbare pad blijven. Griekenland blijkt nu niet op dat houdbare pad te verkeren en toch wordt die zesde tranche uitgekeerd. En toch wordt die tweede bailout door de PvdA-fractie gesteund. Waarom steunt de heer Plasterk dit? Is hij van plan om in de toekomst, net als in het verleden, de lat nog vaker te verleggen, zodat we uiteindelijk voor 500 mld. richting Griekenland gaan?

De heer Plasterk (PvdA):

Ik hoorde de heer Van Dijk zeggen dat "we" dit hebben gesteund, maar als ik het me goed herinner, heeft dat "we" geen betrekking op iedereen die nu aan het woord is. Ik geloof niet dat die eerdere activiteiten door de heer Van Dijk en zijn fractie zijn gesteund. Wij hebben dat inderdaad op dat moment wél gedaan, maar ik ben er ook zeer kritisch op. Ik verwijt het de heer Rutte niet persoonlijk, maar hij is de enige die ik nu kan aanspreken en via hem spreek ik het gezelschap van die zeventien regeringsleiders aan die er in mijn ogen langzamerhand echt een puinhoop van maken. De rekening loopt op, evenals het ongeduld daarover in mijn fractie.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Het gaat erom dat Griekenland zich keer op keer niet aan de afspraken houdt. Dat is al tien jaar aan de gang. De PVV-fractie wijst daar constant op. De PvdA-fractie spreekt elke keer grote woorden en zegt dat zij kritisch is en dat men de zesde tranche niet krijgt als men niet aan de criteria voldoet. De minister van Financiën zegt dat ook. De trojka, Griekenland en de Financial Times zeggen dat men niet aan de criteria voldoet, dat de schuld niet houdbaar is en dat men weer 40 mld. tekort komt, maar toch wordt die zesde tranche uitgekeerd. Hoe kan de heer Plasterk daarmee akkoord gaan?

De heer Plasterk (PvdA):

Dat is niet juist. Wij hebben voortdurend gezegd dat wij het advies van het IMF en de trojka zullen volgen. Deze tranche is nu toegekend onder de voorwaarde dat het IMF ermee akkoord zal gaan. Als dat niet het geval is, zullen wij dat advies volgen. Daar is nooit onduidelijkheid over geweest.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Het IMF adviseert alleen positief als die tweede bailout van 109 mld. wordt ingevuld en als dat gat van 20 mld. – volgens de Financial Times 40 mld. – ook is ingevuld.

Dus niet eerst de zesde tranche en dan de tweede bailout, maar andersom. Je moet eerst een dekking hebben voor het gat voordat je oké zegt tegen die zesde tranche. Gaat de heer Plasterk daarin mee of komt die zesde tranche er wat de PvdA-fractie betreft niet?

De heer Plasterk (PvdA):

Ik heb die vraag eigenlijk al beantwoord. Dat laatste zeg ik niet. Het is een voorwaardelijke toekenning afhankelijk van het oordeel van het IMF. Wij zullen ons voegen naar dat oordeel.

De heer Irrgang (SP):

De heer Plasterk geeft de minister-president een veeg uit de pan. Hij en de andere Europese regeringsleiders hebben er een zootje van gemaakt. Daar heeft hij natuurlijk gelijk in, maar heeft de PvdA-fractie er zelf niet ook een zootje van gemaakt? Zij heeft dat pakket van 21 juli gesteund, terwijl het overduidelijk is dat dit pakket niet doet wat het beoogt te doen, namelijk het probleem van Griekenland oplossen. Er komt namelijk geen sanering van de Griekse schuld uit voort. Als de heer Plasterk kritisch is over de regeringsleiders, geeft het dan geen pas om ook kritisch te zijn over de opstelling van zijn eigen fractie? Die heeft een pakket gesteund waarvan zij had kunnen weten dat het niet zou werken.

De heer Plasterk (PvdA):

De heer Irrgang en zijn fractie hebben vanaf het begin elke motie van de PVV-fractie gesteund waarin gesproken werd over "geen cent meer naar Griekenland". Ik zie hem nu wel nee schudden, maar ik kan hem er zo twee laten zien. Als dat was gebeurd, was er onmiddellijk een faillissement opgetreden in Griekenland met de bijbehorende kettingreactie, zonder dat het Europese steunfonds in de positie zou zijn geweest om een uitslaande brand te voorkomen. Dat zou pas onverantwoord zijn. Wij waren inderdaad voor het pakket van 21 juli, maar ik vind dat het te laat en te traag wordt ingevoerd. Ik maak mij daar grote zorgen over en die deel ik hier in deze vergadering.

De heer Irrgang (SP):

Ik constateer dat de heer Plasterk niet ingaat op wat ik aan hem vraag, namelijk of de PvdA-fractie mede verantwoordelijk is voor deze situatie die een puinhoop is geworden. Hij heeft namelijk ingestemd met het pakket van 21 juli, terwijl hij had kunnen weten dat dit het probleem van de onhoudbare Griekse schuldenlast niet zou oplossen. Dat is niet alleen de fout van de Europese regeringsleiders, maar ook de verantwoordelijkheid van de fractie van de heer Plasterk. Zijn fractie had dit ook niet kunnen steunen, omdat het probleem er niet mee wordt opgelost.

De heer Plasterk (PvdA):

Het alternatief was inderdaad dat mijn fractie had gezegd: wij steunen dit niet; laat de Grieken maar door het ijs zakken en een faillissement ontstaan. Dat hebben wij op dat moment niet gedaan. Wij zijn akkoord gegaan met het pakket van 21 juli, waarvan onderdeel was dat het binnen twee weken uitgewerkt in deze Kamer zou terugkomen. We zijn nu vier maanden verder en het ligt er nog steeds niet. De zorg daarover stijgt. Het zou echter nog steeds onverantwoordelijk zijn geweest als was gedaan wat op voorstel van de PVV en met steun van de SP in die motie werd gezegd, namelijk: laat ze het verder maar bekijken;

Plasterk

geen cent er naartoe. Dat is niet het standpunt van onze fractie.

De heer Irrgang (SP):

Ik constateer dat de heer Plasterk nog steeds niet zegt waarom zijn fractie heeft ingestemd met een pakket dat overduidelijk niet kon werken. Hij stelt dat er geen alternatief is. Misschien moet hij eens bij zijn politieke vrienden in Slowakije gaan kijken, die wel degelijk voorwaarden stellen voordat zij akkoord gaan met het pakket. Dat is toch wel een voorwaarde: een pakket dat door een fractie wordt gesteund moet misschien ook wel de kans hebben om te kunnen werken. Dit pakket van 21 juli kan de prullenbak in. Het ligt er waarschijnlijk zelfs al in. Alleen, we weten dat officieel nog niet.

De heer Plasterk (PvdA):

Ik neem graag een voorbeeld aan de collega's in Slowakije, want zij zijn akkoord gegaan met het voortzetten van de steun aan dit europakket. Ik hoop dat ook de SP daar een voorbeeld aan zal nemen. In Slowakije heeft men overigens als voorwaarde gesteld dat de regering zou opstappen. Die gedachte spreekt mij zeer aan, maar dat hebben wij, meen ik, niet in de hand.

De voorzitter:

U vervolgt uw betoog.

De heer Plasterk (PvdA):

Voorzitter. De Kamer heeft eerder een motie van de PvdA-fractie aangenomen, waarin de formulering "enigerlei vorm van herstructureren van de Griekse schuld" stond. Het was toen nog maar de vraag of de regering kon leven met het woord "herstructureren", omdat dit een heel risicant woord was. Maar goed, deze motie is aangenomen. Sindsdien heeft een apart Kamerdebat plaatsgevonden met de minister-president over de invulling daarvan. Wij herinneren ons dat debat nog. De vorm waarbij banken een verlies nemen van 21%, dat vervolgens aantrekkelijk wordt gemaakt met allerlei "sweeteners", zoethoudertjes, is niet helemaal de vorm van een bijdrage van de banken die wij in gedachten hadden en hebben. Voor de PvdA zijn hogere percentages van kortingen, van 50% en meer, helemaal niet onbespreekbaar. We hadden en hebben de voorkeur dat dit gebeurt, als het kan, zonder een faillissement, een default, van Griekenland. Op dit moment kunnen we mijns inziens geen enkele optie absoluut uitsluiten. Ik vraag de regering hoe zij daar tegenover staat.

Ik heb hier ook nog een vraag over. Al dan niet een faillissement maakt heel veel uit voor de verzekeringen die uitstaan op de staatsobligaties, de zogenaamde credit default swaps. De bestanden daarvan zijn niet publiek bekend. Ik verbaas mij daar zeer over. Van elk tuinhok in Nederland kun je in het Kadaster opzoeken waar het staat, omdat het van belang is voor de bureaus. Bij de credit default swaps gaat het om miljarden, maar niemand weet wie belang heeft bij die verzekeringen. Ik vraag de minister-president of hij met mij van mening is dat daar een publiek bestand van zou moeten komen.

Wij zijn een groot voorstander van de financiëletransactietaks. Dat is een heel lage taks op flitskapitaal. Mensen die eerlijke zaken doen hebben daar helemaal geen last van, maar wanneer men het voortdurend heen en weer laat flitsen en daarmee zeepbellen creëert, wordt dat tegengegaan door een financiëletransactietaks. Mevrouw Merkel zei daarover vorige week in Karlsruhe: "Het kan

niet zo zijn dat degenen die ons eerder hebben aangezet om acties te ondernemen tegen de schulden crisis nu samenwerken om de introductie van de FTT – de financiëletransactietaks – tegen te houden." Ook Barroso en Sarkozy steunen dat. Wij roepen de Nederlandse regering op, mee te werken in plaats van tegen te blijven hangen tegen de invoering van deze taks. Een ding wil ik daaraan toevoegen. Wat ons betreft moet Europa vaststellen dat deze taks er komt en moet er een minimumtarief worden vastgesteld. Het bestemmen van de opbrengsten ervan kan aan de lidstaten blijven.

Ik kom op mijn laatste punt, waarmee ik een bruggetje leg naar mijn collega Albayrak, die zo direct een en ander zal zeggen over governance. Er zit namelijk een verband tussen deze twee onderwerpen. De belangrijkste inzet van de regering richting Europa is dat die eurocommissaris er komt. Ik heb net al de VVD-fractie ondervraagd hoe belangrijk dat is. Ik heb altijd begrepen van de minister-president dat hij dat cruciaal vindt. Ik vind dat eerlijk gezegd ook. Immers, het kan niet zo zijn dat we de sluis open zetten voor Berlusconi en anderen naar de vleespotten van het Noord-Europese kapitaal zonder dat er voldoende toezicht is om te voorkomen dat hij zijn begroting van de rails laat lopen.

Daarom was een Eurocommissaris met streng toezicht en serieuze bevoegdheden voor ons cruciaal. Ik maak me zorgen als ik uit de pers verneem dat men het nu "very interesting" noemt. Ik heb in Engeland gewoond en als iemand "very interesting" zegt, betekent dit dat we er nooit meer wat van horen. Zal de minister van Financiën aan deze Eurocommissaris vasthouden? Voor ons is dat heel erg belangrijk. Ik geef op dit punt het stokje graag over aan mijn collega Albayrak; zij staat al klaar voor de estafette

De voorzitter:

Dat doe ik graag voor u. Maar eerst heeft de heer Van Dijk nog een vraag.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Ik heb de heer Plasterk herhaaldelijk horen zeggen dat de huidige club regeringsleiders er toch een beetje een zootje van maakt met hun gedraai en getwijfel. De heer Plasterk verwijt de PVV vaak dat zij onverantwoord is in haar opstelling door te zeggen dat Griekenland zijn eigen broek moet ophouden en desnoods uit de eurozone moet, maar was het met de kennis van nu niet veel goedkoper en minder besmettend geweest als we twee jaar geleden tegen de Grieken hadden gezegd: ga naar het IMF, saneer je schulden, pak die drachme terug en zorg ervoor dat je uit die crisis groeit? Was dat niet veel helderder en goedkoper geweest dan nu, nu banken lidstaten als Italië moeten ondersteunen?

De heer Plasterk (PvdA):

Ook twee jaar geleden lag er geen scenario vast voor wat de heer Van Dijk suggereert, "pak die drachme terug". Daar is geen traject voor. Niemand weet hoe het zou moeten. Er zijn heel veel voorbeelden van in een muntzone komen, maar niemand heeft een scenario voor eruit treden op een geordende manier. Ik denk nog steeds dat het beter zou zijn als we dat konden voorkomen, zoals ik zojuist al heb aangegeven. Daarvoor moeten de Grieken wel willen meewerken en uiteindelijk moet er een krachtig programma komen.

Plasterk

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

De heer Plasterk heeft juist voor deze, in onze optiek een veel te kostbare route gekozen om besmetting tegen te gaan. Wat hebben we gekregen? Een en al besmetting! Daarom staan we nu te praten over 2,5 biljoen aan steunfondsen die er zouden moeten komen, in plaats van over 750 mld. Daarom vraag ik dit de heer Plasterk. Als hij terugkijkt en eerlijk is, zou hij moeten erkennen dat het wijzer was geweest om de Grieken anderhalf jaar geleden niet te helpen met miljarden, maar zelf hun problemen te laten oplossen.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Ik ben altijd eerlijk en ik bepaal zelf wat ik zou moeten erkennen. Ik denk dat de schade zou kunnen zijn beperkt wanneer het pakket van 21 juli binnen twee weken was ingevuld, zoals de bedoeling was. Ik heb al gezegd dat ik me ernstig zorgen begin te maken doordat het al bijna een halfjaar duurt, maar er nog steeds geen pakket is en er ook geen zicht op een uitkomst is. Het moet nu heel snel komen. Dan zitten we nog steeds op het traject dat voor de gewone Nederlandse burgers de minste schade oplevert. Het scenario van de heer Van Dijck, die de Grieken eruit wil schoppen, had duizenden euro's per huishouden per jaar gekost door de recessie die eruit zou volgen. Maar nogmaals, als dit te lang gaat duren, loopt het de verkeerde kant op. Misschien delen we die zorg.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

U hebt het nu over duizenden euro's per jaar per gezin, maar wat denkt u dat dit gaat kosten? Wat denkt u dat deze oplossingsrichting, met noodfondsen van 2,5 biljoen, de Nederlandse huishoudens uiteindelijk gaat kosten? Misschien hebt u gisteren ook het staatje gezien op de RTL-website; het staat nu al op € 10.000 per huishouden. Daarom zeg ik dat het een onbegaanbare, heilloze weg is die we nu ingaan. Het wordt alleen maar meer, terwijl de schade beperkt was gebleven als we toen het vuurtje hadden uitgetrapt.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Dit klopt niet. De Telegraaf kopte onlangs dat de garanties van Nederland aan Griekenland inmiddels waren opgelopen tot € 300 per Nederlandse burger. Dat is inderdaad een hoop geld, maar het is eenmalig € 300 garantie. Dat moet je afwegen tegen de scenario's die bijvoorbeeld door UBS zijn geschetst: wanneer er een recessie ontstaat, kan dat tussen de 5% en 10% van het bruto nationaal product kosten, omgerekend tussen de € 4000 en € 8000 per huishouden per jaar. Dat is heel andere koek; dat bedrag ligt in een heel andere orde van grootte. De heer Van Dijck zou bereid moeten zijn om zijn kiezers voor te houden dat dit de consequenties zijn als we voor de makkelijke oplossing kiezen.

De heer **Koolmees** (D66):

De heer Plasterk heeft vanmorgen in de Volkskrant een aantal eisen aan het kabinet geformuleerd waaraan moet worden voldaan, wil de PvdA instemmen met nieuwe steun aan Griekenland en de rest van de eurozone. Ik hoor deze eisen nu niet terug in zijn betoog. Kan hij ze nog eens herhalen?

De **voorzitter**:

Daar ben ik eerlijk gezegd niet voor.

De heer **Koolmees** (D66):

Kan de heer Plasterk dan kort aangeven wat belangrijke eisen zijn voor de fractie van de Partij van de Arbeid? In de krant stelt de heer Plasterk altijd belangrijke eisen aan verdergaande steun, maar als puntje bij paaltje komt, wordt de soep nooit zo heet gegeten.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Als de heer Koolmees goed geluisterd heeft, heeft hij mij alle drie de punten horen noemen in mijn bijdrage. Het eerste punt is de financiëletransactietaks; ik weet niet of iemand het heeft horen noemen, maar ik zie hoofdjes knikken. Het tweede punt is de haircut die groter zou mogen zijn dan die 20%; ik heb 50% genoemd en dat ik heb ik hier zojuist herhaald. Het derde punt is het belang dat wij hechten aan een goede governance, om ervoor te zorgen dat als straks die Eurocommissaris wordt losgelaten er voldoende toezicht is om het geld van de noordelijke lidstaten niet in de diepe zakken van Berlusconi te laten verdwijnen.

De heer **Koolmees** (D66):

Tot slot. Betekent dit dat de Partij van de Arbeid haar steun aan dit belangrijke pakket zal intrekken als de drie eisen niet worden gehonoreerd? Of gaat het hierbij eerder om wensen van de Partij van de Arbeid die de minister-president moet meenemen naar Brussel?

De heer **Plasterk** (PvdA):

Het zijn voor ons heel belangrijke punten. Over het toezicht door die Eurocommissaris heb ik gezegd dat ik mij niet kan voorstellen dat de minister-president, nadat hij eerst maanden de boer op is geweest voor die Eurocommissaris en heeft benadrukt hoe belangrijk die is om te voorkomen dat er geld verjubeld wordt, ermee akkoord zou gaan dat die er niet komt. Ik wacht dus af wat de regering zal zeggen.

De **voorzitter**:

Dan geef ik nu het woord aan de tweede spreker van de Partij van de Arbeid, mevrouw Albayrak. Zij deelt de tijd met de heer Plasterk.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Wij delen de tijd. De inbreng van mijn collega Plasterk was gericht op het blussen van de brand waar wij al vele malen over hebben gesproken. Mijn aandeel zal vooral gericht zijn op de vraag hoe wij het huis in het vervolg brandveilig maken en ervoor zorgen dat de crisis waar wij nu middenin zitten, zich niet herhaalt.

De top van morgen is agendazettend, zoveel is duidelijk. Dat is minder dan we dachten dat het zou zijn, want hij wordt volgende week woensdag vervolgd. De Partij van de Arbeid gaat er nu al van uit dat we volgende week voorafgaande aan die top en als meer bekend is over de inhoud van die top nog een debat zullen voeren. Vandaag is het ons vooral te doen om de vraag wat de Nederlandse inbreng zal zijn, voor zover de minister-president daar vandaag op wil antwoorden. Maar nogmaals: als het agendazettend is, is het ook aan de Tweede Kamer om die agenda mede te bepalen.

Ik begin mijn inbreng met een grote zorg, namelijk dat we het draagvlak voor Europa met grote sprongen achteruit zien gaan. In de ogen van mijn fractie heeft dat ook

Albayrak

alles te maken met de politieke constructie van dit moment in Nederland. De minister-president probeert, met één hand op zijn rug gebonden, een crisis te bezweren die op zo'n manier natuurlijk nooit bezworen kan worden. Dit betekent in elk geval dat alle plannen die tot nu toe op tafel zijn gelegd door het kabinet over het onderwerp governance, worden omarmd of met eigen voorstellen worden ondersteund, zoals ook de brief van 7 september laat zien.

Dat verhaal wordt nog steeds maar half verteld en niet goed verdedigd. Ik vraag de minister-president daarom het volgende. Hij stelt in zijn brief met plannen voor een Eurocommissaris een interventieladder voor die voor de Europese Commissie een verplichting tot maatregelen met zich brengt. Ook stelt hij een dwingend aanpassingspad voor die landen voor die zich niet aan het Groei- en Stabiliteitspact houden. Daarnaast stelt hij voor dat er bij geen verbetering bindende maatregelen opgelegd moeten kunnen worden, dat er stevige sancties moeten komen en dat in laatste instantie zelfs de nationale begroting voor goedkeuring aan Brussel moet worden voorgelegd voordat het nationale parlement daarmee kan instemmen. Hoe kan de minister-president dan nog volhouden dat zo'n Eurocommissaris niet gepaard gaat met extra bevoegdheden? Dat wij binnen de bestaande afspraken een Eurocommissaris kunnen krijgen die ook tanden heeft? Hoe kan de minister-president dat nog volhouden? En waarom wil hij er niet voor uitkomen dat als Europa in de toekomst een crisis moet voorkomen, een Eurocommissaris nodig is die wel tanden heeft? En wat bedoelt hij met "binnen de mogelijkheden van het verdrag? En wat als het binnen de mogelijkheden van het verdrag niet mogelijk is om risico's voor de toekomst uit te sluiten? Kan de minister-president, en dat zeg ik samen met de SER, VNO-NCW en het Rotterdams Havenbedrijf, alstublieft ondubbelzinnig de keuze maken voor verdergaande bevoegdheden voor die Eurocommissaris en daarmee voor economische samenwerking?

Wil hij in ieder geval ook zijn gedoogpartner erop aanspreken dat de manier waarop hij op dit moment in deze constructie samenwerkt, niet bijdraagt aan de oplossingen die wij in Europa nodig hebben? De brieven van de SER, VNO-NCW, het Havenbedrijf en ook andere organisaties komen eigenlijk neer op een grote waarschuwing: halfhartig beleid in Europa tast onze economie en het vertrouwen in Europa verder aan. Daarom vraag ik het kabinet om die ondubbelzinnigheid hier wel te tonen. Als Europa een vrije kwestie is, waarom geldt dat dan alleen voor de gedoogpartner en kan het kabinet daartegenover niet even sterk worden en even sterke typering gebruiken als het gaat om de vele keren dat bijvoorbeeld de PVV de minister-president en anderen voor rotte vis heeft uitgemaakt? Als het een vrije kwestie is, waarom gebruikt hij het dan niet meer en beter?

De governancestructuur is op dit moment, zoals mijn collega Plasterk ook heeft aangegeven, voor ons een belangrijke voorwaarde om te kunnen instemmen met de reddingspakketten die nu worden gemaakt.

Mevrouw Thieme (PvdD):

Wat in Europa ook nog speelt – en in die zin wordt de vertrouwenscrisis waar mevrouw Albayrak zich zo druk over maakt, alleen maar erger – is dat nog dit jaar het ESM moet worden geratificeerd, omdat Europa dit graag in 2012 in werking wil laten treden. Het ESM-orgaan is totaal niet democratisch gecontroleerd en kent ook nog eens een juridische onschendbaarheid. Is de PvdA-fractie met

mij van mening dat er voordat wij dat ESM-verdrag ratificeren, een raadplegend referendum moet komen zodat de burgers zich erover kunnen uitspreken?

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Wat betreft de governancepakketten die er nu liggen, heeft mijn partij met instemming in de brief van de regering gelezen dat er een Europees-parlementaire democratische controle is. Dat is voor ons ook één van de voorwaarden waaronder je met een governancepakket verder kunt gaan, omdat de nationale parlementen daarin nog maar een gedeelde bevoegdheid hebben. Die democratische controle is voor ons ontzettend essentieel bij de governance die wij nu bespreken.

Mevrouw Thieme (PvdD):

In het ESM-verdrag is een juridische onschendbaarheid opgenomen van alle personeelsleden en bestuursleden van het orgaan van het ESM. Daarnaast ontbreekt het volledig aan democratische controle. Als wij nagaan dat de burgers ook over de euro niet geraadpleegd zijn en dat dit ESM-verdrag echt een vergaande soevereiniteitsoverdracht is van lidstaten naar Europa, kan de PvdA toch niet anders dan met mij van mening zijn dat wij daarover eerst de burgers gaan raadplegen?

Mevrouw Albayrak (PvdA):

De burgers zijn daarover geraadpleegd als het gaat om de samenstelling waarin wij hier nu zitten. Ik geloof overigens niet dat een raadplegend referendum de oplossing brengt die u ervan verwacht.

De voorzitter:

Dank u wel. Wil mevrouw Albayrak ook via de voorzitter spreken en niet rechtstreeks aanspreken?

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Zeker, voorzitter.

Wij verwachten voorstellen van Van Rompuy die een verbeterde economische beleidscoördinatie moeten brengen. De minister-president heeft twee brieven gestuurd, een brief aan Van Rompuy met steun en voorstellen om die beleidscoördinatie nader in te vullen en een brief samen met zijn collega's uit Zweden en Finland om te praten over groeibevorderende maatregelen. In die beide brieven mist de Partij van de Arbeid wat betreft de inzet van het kabinet, ook voor deze top, woorden over de sociale verworvenheden in Europa. De investeringsagenda die dit kabinet voor ogen ziet, is er louter één van interne markt, concurrentievermogen en economische groei. Dat is ontzettend belangrijk, maar wij willen ook een investering zien in banen en sociale zekerheid, in welvaart en welzijn.

Ook die sociale dimensie is voor ons ontzettend belangrijk als wij uiteindelijk gaan bekijken wat die governancestructuren meebrengen. Sociale gelijkheid, lage inkomensverschillen, zijn voor ons geen luxe maar absolute noodzaak om veiligheid en stabiliteit in Europa te garanderen, waarvan uiteindelijk ook de economische groei moet profiteren. Het sociale fundament van Europa moet dus nu verstevigd worden. Daarmee moet ook aan de Nederlandse werknemers het comfort gegeven worden dat zij zich bij een verdere samenwerking in Europa beschermd voelen tegen een verdere aantasting van de rechten die zij in Nederland hebben.

Albayrak

Wij moeten ons eigen sociaal beleid kunnen vormgeven, ook als er economic governance in Europa is. Regels en kaders prima, maar wij moeten die nationaal kunnen blijven invullen. En wij moeten inzetten op een Europees sociaal minimum, zodat wij elkaar niet kapot concurreren. Anders hebben wij helemaal niks aan de interne marktafspraken die wij uiteindelijk maken.

Mijn fractie heeft twee moties voorbereid. De ene gaat over het ondertekenen van het Europees Sociaal Handvest om de sociale grondrechten te waarborgen, de andere over het als minimum hanteren van de internationale afspraken die wij hebben gemaakt, ook in het Europees verdrag. Ik verwijs naar een brief die wij eerder deze week hebben ontvangen van FNV, CNV en MHP. Ik vraag een reactie daarop van het kabinet, zodat wij ons erop kunnen beraden of wij de moties in tweede termijn zullen indienen.

De heer Koolmees (D66):

Ik ben het helemaal eens met datgene wat mevrouw Albayrak zegt over een ondubbelzinnig ja tegen het overdragen van de bevoegdheden naar Brussel. Heeft de PvdA-fractie met de kennis van nu spijt van haar steun aan de motie-Slob van mei van dit jaar?

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Nee, totaal niet. Wij blijven eraan vasthouden. In de tussentijd hebben wij wel gezien dat de heer Slob, dat de fractie van de ChristenUnie en de Partij van de Arbeid uit elkaar zijn gaan lopen. Wij zien een zekere radicalisering in het standpunt van de ChristenUnie. Wij hebben deze motie altijd zo bedoeld dat er verdere samenwerking moet komen, maar dat die er nooit op mag neerkomen dat Europa bijvoorbeeld bepaalt welke sociale afspraken wij hier maken. Dus wij gooien niet alles over de grens richting Europa, maar wij zien ook de noodzaak van economische samenwerking. Die is onontbeerlijk om niet alleen nu de crisis te beslechten, maar ook te voorkomen dat die crisis zich in de toekomst nog een keer voordoet.

De heer Koolmees (D66):

Ik ben heel blij met deze uitleg. Het is inderdaad een andere lijn dan de ChristenUnie heeft aangegeven in het debat. In de motie van de heer Slob stond: geen verdere bevoegdheden overdragen naar Europees niveau. Mevrouw Albayrak neemt daar nu afstand van en ik ben er blij mee, maar het is niet in lijn met de letterlijke tekst van de motie.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

U hebt in de tussentijd niet alleen mij, maar ook mijn collega Plasterk gehoord. Er is intussen nog wel wat gebeurd. U hebt het over een periode van maanden waarin de crisis is verergerd en waarin concrete voorstellen zijn gekomen van het kabinet voor een Eurocommissaris. De PvdA heeft er vele malen om gevraagd, maar in die concrete vorm was het nog niet tot ons gekomen. Wij zien nu dat die Eurocommissaris er op papier lijkt te komen, maar het is nog de vraag of Europa daarmee akkoord gaat. Wij vinden het ontzettend belangrijk dat die bevoegdheden, als ze naar Europa gaan, zo worden vormgegeven dat er kaders worden geschapen. Laat ik het simpel zeggen. Het betekent dat wij de afspraak maken dat Europa mag zeggen: u mag aan het einde van de maand niet rood staan, om in huishoudboekjestermen te spreken. Maar het betekent ook dat Europa er niet over gaat hoe je ervoor zorgt

dat je niet rood staat. Of je dat doet door niet meer naar de bioscoop te gaan of door te stoppen met roken, moet aan de persoon, in dit geval de lidstaat, zelf zijn. Onze sociale verworvenheden blijven voor ons belangrijk. De moties zijn erop gericht dat wij in Europa niet door de bodem zakken.

De heer Koolmees (D66):

Ik ben blij dat de PvdA deze stap heeft genomen, terug naar het Europese kamp. Dank voor het antwoord.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

De PvdA is pro-Europees, maar nooit zonder heel kritisch te zijn wat het ons uiteindelijk brengt en waar de grens ligt. Daar zit het verschil met het standpunt van D66.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik meende net te horen dat ik een compliment van mevrouw Albayrak kreeg dat ik of dat de ChristenUnie radicaliseerd zou zijn. Kan zij uitleggen op welke manier? Hebben wij iets gemist?

Mevrouw Albayrak (PvdA):

In het begin, toen wij die motie samen indienden, leken wij heel erg bij elkaar te zitten, ook in de interpretatie van de betekenis ervan. Maar in de debatten daarna heb ik uw fractie, ook uit uw mond, vooral horen zeggen dat het tot hier en niet verder is en dat er totaal geen bevoegdheden meer naar Europa gaan. Ik vind het onverantwoord om er zo'n slot op te zetten. Dat zou betekenen, even los van uw mening over het reddingspakket nu, dat wij ook in de toekomst niet uitsluiten dat er zich nog zo'n crisis voordoet, omdat wij landen die zich niet aan de afspraken houden nog steeds niet kunnen aanspreken op het orde op zaken stellen.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik ben benieuwd welke uitspraken mevrouw Albayrak bedoelt. De motie was heel helder. Wij willen niet dat er op een politieke unie wordt afgekoerst. Wij hebben toen uitgesproken: kabinet, gebruik gewoon de ruimte die er nu is en die nog niet volledig benut is om een aantal aanvullende maatregelen te nemen. Dat was de inhoud van de motie.

U omarmt de heer Koolmees van D66, en bent dus weer terug in het pro-Europese kamp. Mag ik daaruit concluderen dat u wel afkoerst op een politieke unie? Is dat het nieuwe standpunt van de Partij van de Arbeid?

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Het eerste deel van de interruptie van de heer Slob vond ik veel interessanter: hij leek in zijn woorden dichterbij ons te komen. Hij zegt dat er binnen de mogelijkheden die er zijn wel degelijk bevoegdheden naar de Europese Commissaris moeten, om daadwerkelijk tanden te hebben en om iets voor te stellen. Het gaat over het van tevoren stellen van regels, het "tijdens" kunnen controleren en zo nodig ingrijpen, en het treffen van keiharde sancties als het allemaal niet helpt. Als dat geen extra bevoegdheden zijn, wat dan wel?

De heer Slob (ChristenUnie):

Wie komt er nu bij wie terug? De Partij van de Arbeid is ontzettend gaan dolen. U stond achter een glasheldere motie die zei: we gaan niet toe naar een politieke unie, en het kabinet heeft er als minderheidskabinet recht op

Albayrak

te weten hoe de Kamer denkt. Wij vinden dat er nu mogelijkheden zijn om bijvoorbeeld sancties te treffen en op te treden op momenten dat lidstaten zoals Duitsland en Frankrijk zich niet houden aan gemaakte afspraken. Dat viel precies binnen die motie. De PVV was ervoor, de SP was ervoor, anderen waren ervoor, dat kan gewoon. Toen bent u gaan dwalen. Waarvan ik wel last heb, is dat u nu een karikatuur maakt van de indieners en ondersteuners van die motie. Zij zijn gewoon heel duidelijk op hun plaats blijven staan, zij hebben een heel duidelijk statement afgegeven. U bent gaan dwalen, niet wij.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Dit is echt absolute onzin. Ik wil best nog wel eens uitlegen waartussen wij onderscheid maken, hoewel ik denk dat de heer Slob het best wel weet. Als het gaat om begrotingsdiscipline en alles wat je nodig hebt om ervoor te zorgen dat alle Europese landen in de toekomst hun huishoudboekje op orde hebben, moet je nu afspraken gaan maken over hoe we dat gaan doen en over de eisen en regels die daarbij moeten worden gehanteerd. Er komt een Europees Commissaris die dat mag afdwingen, anders dan in het Groei- en Stabiliteitspact tot nu toe staat. Tijdens de algemene politieke beschouwingen bleef de minister-president in het debat met mijn fractieleider keer op keer zeggen: nee, dat kan allemaal binnen de afspraken die we nu hebben. Maar hij stuurt nu een brief van vele pagina's waarin de ene na de andere bevoegdheid is opgenomen die nu nog niet uit het Groei- en Stabiliteitspact blijkt. Daar moeten we nu goed naar kijken, daarover zijn we het eens, maar dan heb je nog de vraag of Europa zover moet gaan dat het het economisch beleid van landen mag dicteren. Moet Europa over het ontslagrecht gaan, over pensioenen, over de contacten met de vakbonden, over de loonontwikkeling? Nee, zover gaan wij niet. Laat het kabinet maar uitleggen wat er nog meer nodig is, als de begrotingsdiscipline en de Europees Commissaris er zijn.

De **voorzitter**:

Dit was uw bijdrage. Dank u wel.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Alstublieft.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Voorzitter. De Europese Top van morgen: de spanningen in Europa lopen op. Regeringsleiders dralen nu al twee jaar, en komen niet verder dan het blussen van brandjes, met grote zakken met geld, geld van de belastingbetaler wel te verstaan. Wat ooit twee jaar geleden begon als een klein brandje in Griekenland, is nu uitgegroeid tot een grote veenbrand. Twee jaar geleden had men dit brandje gelijk moeten uittrappen, door Griekenland failliet te verklaren en door Griekenland uit de euro te zetten. Dan had je de brand gelijk geïsoleerd, en de kans op besmetting geminimaliseerd. Onder regie van het IMF had het land orde op zaken gesteld, en na herstructurering van schulden had Griekenland met een gedevalueerde drachme weer licht aan het einde van de tunnel gezien, en had het weer kunnen groeien. Nu zitten Griekenland en de Grieken in het pikdonker.

De PVV is daarom vanaf dag één glashelder: tegen het noodfonds en tegen deze gekozen schijnoplossing. Elke

vorm van financiële steun bestaat uit de bekende parels voor de zwijnen. Schulden los je niet op met nog meer schulden. Dat is symptoombestrijding. Daarnaast gaat er van het noodfonds een slecht signaal uit naar landen om echt iets te veranderen. Neem nou Griekenland: ze krijgen nu de volgende tranche: 8 mld. Inmiddels hebben ze al 73 mld. gekregen.

Ik hoor het onze minister van Financiën nog zeggen: het is voor Griekenland geen pretje, want het moet voldoen aan keiharde voorwaarden, anders krijgt het niets en gaat het failliet. Spierballentaal van onze minister van Financiën. Jammer dat hij er niet is. Welnu, Griekenland voldoet voor de honderdduizendste keer niet aan de voorwaarden, maar toch krijgt het weer geld overgemaakt. Niet alleen Griekenland is nu failliet, maar ook de trojka. Het zwaard van Damocles is nu zo bot als wat. Griekenland zou toch 20% van de ambtenaren naar huis sturen? 800.000 ambtenaren. 25% van de beroepsbevolking in Griekenland is ambtenaar, maar nog niet één ambtenaar is naar huis gestuurd. Griekenland zou toch voor 50 mld. privatiseren? 50 mld.! Het is op 400 mln. na niet gelukt. En hoe staat het met de belastinginning? Niet gelukt. Dat lijkt mij ook lastig als de inkt op is en belastinginspecteurs staken.

Ondertussen konden wij gisteren lezen dat de Grieken voor 200 mld. naar Zwitserse bankrekeningen hebben weggesluisd, hebben weggemoffeld. Hoe gek kun je zijn om de Grieken überhaupt één cent te lenen, terwijl zij zelf stiekem 200 mld. wegmoffelen? Laat hen dat geld maar gebruiken om hun schulden af te betalen in plaats van het belastinggeld van Henk en Ingrid.

De heer **Plasterk** (PvdA):

"Hoe gek kun je zijn" ...

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Precies!

De heer **Plasterk** (PvdA):

... zegt de gedoogpartner, de PVV, over de minister-president, over de minister van Financiën en over het hele kabinet dat door de PVV wordt gedoogd. "Hoe gek kun je zijn om te laten gebeuren dat het geld wordt weggemoffeld, verdoezeld, kwijt gemaakt?" De heer Van Dijck gebruikt heel grote woorden om te kwalificeren wat er gebeurt door dit kabinet. Als de heer Van Dijck een vent is, houdt hij op met het gedogen van die gekte. Hij heeft dat in de hand. Als hij vindt dat dit niet moet, kan hij vandaag zeggen: u moet daarmee ophouden. Maar dat doet hij niet, want hij laat het allemaal gewoon gebeuren. Het zijn alleen maar loze woorden.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

"Hoe gek kun je zijn", was meer aan de PvdA gericht dan aan de minister-president en de minister van Financiën. Dat even voor de goede orde.

Wat vindt de PvdA er eigenlijk van dat 200 mld. Grieks, wellicht zwart, spaargeld op Zwitserse bankrekeningen staat?

De **voorzitter**:

Mijnheer Van Dijck, het is de bedoeling dat u nu uw bijdrage levert. Als de heer Plasterk zijn bijdrage levert, kunt u aan hem vragen stellen. In deze fase kunt u geen vragen aan de Kamerleden stellen, want dan schiet het debat niet op en dat willen wij ook. U vervolgt uw betoog.

Tony van Dijck

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

De heer Plasterk vroeg mij "hoe gek kun je zijn om miljarden aan Griekenland te geven?". Mijn opmerking daarover was gekoppeld aan het feit dat 200 mld. Grieks spaargeld op Zwitserse bankrekeningen staat. Als de heer Plasterk een kant van de zaak belicht – inderdaad, hoe gek kun je zijn om Griekenland miljarden toe te stoppen? – is het heel logisch dat ik in de context van de 200 mld. op Zwitserse spaarrekeningen aan de PvdA vraag of zij dat niet van de gekke vindt. Dat is een logische vraag.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Als ik het goed begrijp, was de opmerking "hoe gek kun je zijn" ...

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

In relatie tot ...

De heer **Plasterk** (PvdA):

... niet gericht aan de regering die op dit moment de handelingen verricht en de leningen aan Griekenland mogelijk maakt, maar op de een of andere manier aan een van de partijen in deze Kamer. Wij zijn hier echter in gesprek met de regering. Ik zeg nogmaals tegen de heer Van Dijck dat, als hij vindt dat deze minister-president gek is en dat minister van Financiën gek is omdat zij akkoord gaan met de leningen aan Griekenland, hij dat vandaag kan stoppen. Ik roep hem op om dat te doen of om een andere insteek te kiezen, want dit is een laf verhaal.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik hoorde geen vraag, maar de heer Plasterk kan het ook zelf vandaag stoppen door niet in te stemmen met deze flauwekul. Wij kunnen het dus allebei stoppen en wij doen het allebei niet. Ik heb geen zin om hier weer, voor de honderdduizendste keer, met de heer Plasterk een stekkerdiscussie te voeren. Dat hebben wij nu vaak genoeg gedaan. Hij weet hoe de PVV daarin staat. De PvdA is degene die in het Europadossier de stekker erin laat. Zij zorgt ervoor dat 200 mld. naar Griekenland wordt overgemaakt. Als het aan ons had gelegen, was er geen cent naar Griekenland gegaan.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Ik concludeer dat het woord "flauwekul" opnieuw is gevallen, naast "gekke" en nog meer fraais. Dat een partij een coalitie in stand houdt waarvan zij vindt dat deze op die manier het landsbelang verkwanselt, om de woorden van de PVV maar te gebruiken – wij verschillen daarover van mening, maar dat kan – vind ik onbestaanbaar.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik vind het onbestaanbaar dat de heer Plasterk ermee instemt om 200 mld. aan Griekenland te geven, terwijl 200 mld. van de Griekse bevolking zelf op Zwitserse bankrekeningen is gestald en is weggemoffeld. Dat geld hadden ze kunnen gebruiken in plaats van het geld van Henk en Ingrid. Dat vind ik onbegrijpelijk. Dat de heer Plasterk dat toch heel normaal vindt, moet hij zelf weten. Laat hen dat geld maar gebruiken om hun schulden te betalen.

Als beloning wordt besloten over een tweede bailout van nog eens 109 mld. En dat is nog niet genoeg, want het IMF heeft geconstateerd dat Griekenland, voordat die extra tweede bailout van 109 mld. is goedgekeurd, nu alweer 40 mld. tekort komt. Griekenland kan, wat de PVV

betreft, zo in het Guinness Bok of Records. Welk land ter wereld is ooit zo royaal beloond voor zo'n slecht gedrag?

Het noodfonds werd vorig geïnstalleerd als een vangnet voor landen in problemen. We zouden voor 25 mld. garant staan. Inmiddels, nog geen jaar later, staan we garant voor bijna 100 mld. Er zou alleen in uiterste nood gebruik worden gemaakt van het vangnet, met hoge rentes, korte looptijden en een strenge trojka, maar het vangnet is verworpen tot een royale hangmat. De Italiaanse en Franse haviken verdringen zich nu al om een graantje mee te pikken. Tegen 3,5% lenen en pas over 30 jaar terugbetalen, wie wil dat nou niet? Italië heeft 1900 mld. schuld, 1,9 biljoen. Berlusconi wordt verdacht van corruptie en gaat "bunga bunga" dansend door het leven. Zou de minister-president daar zijn spaarcenten wegzetten? Dat vraag ik hem recht op de man af. Hij ontkent, maar dezelfde minister-president gaat straks wel voor miljarden garant staan voor dat land. Met sancties, boetes en een strenge Eurocommissaris maakt deze minister-president straks weinig indruk in Italië; dat kan ik hem voorspellen.

En nog is het niet genoeg: nog voordat het noodfonds van 750 mld. is geformaliseerd, wordt alweer gesproken over een verviervoudiging. Het lijkt erop dat men de hele schuld in Zuid-Europa wil overnemen. Alle risico's worden gedumpt bij de Noord-Europese belastingbetaler en de prikkel voor Berlusconi om orde op zaken te stellen, wordt met een goede fles Dom Pérignon weggespoeld.

De banken vertrouwen elkaar niet meer en vluchten weg in veilige havens. In plaats van elkaar geld te lenen, stallen zij 270 mld. tegen een heel lage rente bij de ECB. Het is dan ook prima dat de banken moeten voldoen aan hogere kapitaaleisen, zodat zij tegen een stootje kunnen. Daarvoor moeten zij echter wel aankloppen bij hun eigen aandeel- en obligatiehouders en desnoods bij hun eigen regering. Er wordt ook gespeculeerd over een grotere bijdrage van de banken. Het zijn tenslotte de banken die hebben gegokt op een Grieks en verkeerd paard. Niet Henk en Ingrid hebben Griekenland met een onhoudbare schuld opgezadeld. Het kan dan ook nooit de bedoeling zijn dat geld van Henk en Ingrid wordt gebruikt om Griekse, Franse en Italiaanse banken te steunen. Hiervoor mag het noodfonds wat ons betreft niet worden gebruikt. Want waar was Sarkozy toen wij voor 100 mld. onze eigen ABN AMRO, ING, Aegon en SNS REAAL moesten redden? Hij was niet thuis.

Elk euroland is verantwoordelijk voor zijn eigen huishoudboekje en elk land moet zijn eigen broek ophouden. Dat was de afspraak; no bailout. Toen Griekenland twee jaar geleden zijn schulden niet meer kon voldoen, had het gewoon moeten aankloppen bij het IMF, net als IJsland. Als curator had het IMF dan een faillissement uitgesproken en een schuldsanering en een exit uit de euro voorbereid. Het probleem van Griekenland zou dan zijn geïsoleerd en besmetting zou zijn voorkomen. De rekening zou zijn betaald door de Grieken en door de beleggers die hadden gegokt en verloren. Nu krijgen Henk en Ingrid de rekening gepresenteerd. De PVV kiest dus voor amputatie en niet voor traktatie. De Grieken worden nu beloond voor hun wanbeleid en Nederland wordt gestraft voor zijn degelijkheid. Wat ons betreft, is dat de omgekeerde wereld.

Voorzitter: Bosma

Ormel

De heer **Ormel** (CDA):

Voorzitter. Wij voeren vandaag een debat in de schaduw van morgen, om de beroemde historicus Huizinga te parafaseren, die een boek schreef met deze titel midden in de financiële crisis van de dertiger jaren. Europa maakt moeilijke tijden door. Mensen in het land maken zich zorgen. Zij maken zich zorgen over hun pensioen, over hun spaargeld, over hun baan en over de toekomst van hun kinderen. Daar praten wij vandaag over en daar praat de minister-president morgen en volgende week over.

Europese leiders bewegen zich van het ene crisisoverleg naar het volgende. Zo zien wij beelden van de Franse president, nog meer gehaast dan anders, die zich met enorme snelheid naar het ziekenhuis spoedt vanwege de bevalling van zijn vrouw en een uur later alweer op een topoverleg in Berlijn is. Dit ritueel zien wij zich regelmatig herhalen. Europa bevindt zich in een ongekende impasse. Dit is niet zonder risico's. Wij spelen met vuur. Het CDA constateert dat er behoefte is aan daadkracht en aan slagvaardigheid, zowel voor de korte termijn als voor de langere termijn. Wij hebben de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de toekomst van onze kinderen veilig wordt gesteld. Deze crisis vraagt om een ondubbelzinnige keuze voor Europa. Dat zegt de CDA-fractie niet alleen, dat zeggen ook de sociale partners, de werkgevers en de werknemers, in een gezamenlijke brief aan het kabinet.

De CDA-fractie staat pal achter de euro. Deze munt heeft Nederland veel extra welvaart gebracht en dat moet in de toekomst zo blijven. Wij roepen Nederland op om samen met Duitsland pal te staan voor een sterke euro. Zo'n munt kan echter alleen goed werken als alle zeventien landen zich aan de afspraken uit het Stabiliteits- en Groeipact houden. Het feit dat Duitsland en Frankrijk zich in 2003 en 2004 niet aan die afspraken hebben gehouden, is een enorme fout geweest. Ik hoop dat het geen onherstelbare fout is. Afspraak zal afspraak moeten zijn binnen een muntunie.

Tegelijkertijd moeten wij constateren dat er sinds het uitbreken van de crisis veel is gebeurd dat goed is geweest. Gelukkig zijn er al stappen vooruit gezet, denk aan het sixpack dat in het Europees Parlement is aanvaard, met speciale dank aan mijn collega Wortmann in het Europees Parlement. Denk aan de versteviging van het Stabiliteits- en Groeipact hierdoor. Landen worden in een eerder stadium aangesproken op problemen en als zij die niet aanpakken, volgen er sancties. Ook wordt er in de toekomst gekeken naar de macro-economische onevenwichtigheden binnen de monetaire unie. Er wordt een scorebord bijgehouden van de zwakheden. Als landen niet aan de afspraken voldoen, moeten zij worden aangepakt. Ik dank de minister-president voor de heldere brief van de ministers De Jager en Verhagen die de Kamer aan het begin van deze week heeft ontvangen, waarin deze plannen worden uitgewerkt.

In tijden van crisis regeert de regering en controleert de Kamer. Het is goed dat de minister van Financiën vanmiddag niet hier aanwezig is, maar dat hij in Brussel is. Daar is hij bezig voor het Nederlands belang. Wij zijn van mening dat je een broedende zwaan niet behoort te storen. Laat minister De Jager deze zwaan zijn. Die zwaan kan ook goed broeden. Voor de Handelingen: ik hoor de minister-president zeggen dat het een stevige zwaan is. Dat beaamt ik.

Voorzitter: Verbeet

De heer **Ormel** (CDA):

Geen lidstaat kan de eurocrisis alleen de baas. In de laatste jaren die voor de deur staan, moeten de Europese landen hun bereidheid tonen om nationale problemen met kracht aan te pakken. Dat moeten wij gezamenlijk doen. Het CDA ziet juist perspectief in een intensivering van de Europese samenwerking. Alleen dat biedt naar onze overtuiging kansen op nieuwe groei van welvaart en op nieuwe kansen voor werkgelegenheid. De eurozone staat er als één economisch blok nu beter voor dan de VS. Laten wij dat zo houden. Los de verdeeldheid op. Maar Europa is voor de CDA-fractie nadrukkelijk meer dan alleen een economisch samenwerkingsverband. Het is een gemeenschap van gemeenschappelijke waarden en gemeenschappelijke normen die de inwoners vrede, welvaart en rechtszekerheid biedt. Ook dat staat in de brief van de sociale partners. Wij roepen de minister-president op om zowel in Europees verband als in de richting van onze eigen burgers pal voor dit Europa te staan.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Dat zijn mooie bevolgen woorden, maar wat houden ze precies in? De heer Ormel verwijst regelmatig naar de brief van de sociale partners. Zij roepen daar ook in op om als Europa en als sterke Europese lidstaten dat te doen wat nodig is om Europa uit het dal te halen. Ik stel de heer Ormel daarom dezelfde vraag als die ik aan de VVD heb gesteld. Betekent dit dat de CDA-fractie bereid is zich aan te sluiten bij het wijze advies van clubs als het IMF, de OESO en het Centraal Planbureau, dat sterke Noord-Europese landen zoals Nederland en Duitsland het voortouw moeten nemen om Europa uit het dal te halen en dat ze voorrang moeten geven aan een wijs stimulerings- en hervormingsbeleid boven een kortzichtig bezuinigingsbeleid?

De heer **Ormel** (CDA):

Mevrouw Sap citeert uit een brief van het IMF, waarin veel meer staat. Daar staat ook in dat zwakke eurolanden zich moeten houden aan kei- en keiharde afspraken en dat zwakke eurolanden echt werk moeten maken van het herzien van hun economie. Ik heb niet voor niets gezegd dat de CDA-fractie van mening is dat wij schouder aan schouder met Duitsland moeten pleiten voor keiharde afspraken waarin juist ook tegen zwakke eurolanden wordt gezegd dat dit vanaf nu niet meer mag voorkomen. Dat is het totaalpakket. Dat is het pakket waarop onze zwaan zit te broeden. Wij hopen dat daar mooie jongen uit komen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik ben het ermee eens dat het verhaal over strenge sancties er ook in staat. De heer Ormel weet dat wij dat volmondig steunen. Het andere deel staat er echter ook in. Wees niet kortzichtig, kijk vooruit en tref de maatregelen die nodig zijn om Europa uit het dal te halen. Ik wil van de heer Ormel weten wat het CDA daarvan vindt. Shopt zijn fractie selectief uit de rapporten of zegt zij volmondig "ja" tegen het geheel, net als mijn fractie?

De heer **Ormel** (CDA):

De CDA-fractie is van mening dat Europa uit het dal moet worden gehaald, dat er een sterke Europese unie moet

Ormel

verrijzen en dat er een sterke euro moet zijn. Daarvoor zijn revolutionaire maatregelen nodig. Welke dat zijn en hoe die met elkaar verband houden, dat zullen wij van de regering horen. Wij verwachten dat de regering geen onomkeerbare stappen zal zetten in Brussel. Wij verwachten dat de regering met een totaalpakket bij ons komt. Wij hopen dat dit volgende week zal zijn. Wij verwachten daadkracht, niet alleen van onze regering, maar van de EU als geheel. Wij zullen dat totaalpakket als totaalpakket beoordelen. Mevrouw Sap haalt er nu een deel uit, maar wij kunnen daar nog geen uitspraak over doen. Het gaat ons erom dat uit de as van de puinhopen van vandaag een sterke unie en een sterke munt zullen verrijzen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Wij delen het laatste doel volledig, maar het kabinet haalt nu te veel delen uit het verhaal, delen die passen bij de ideologie dat er nu in Europa vooral straf en boetedoening nodig is. Ik meende uit het verhaal van de heer Ormel te kunnen opmaken dat hij samen met ons staat voor perspectief en toekomst en voor een totaalpakket. Ik daag hem nogmaals uit om daarin helder te zijn en het kabinet wat dat betreft uit te dagen. De CDA-fractie moet aangeven dat het geen half verhaal wil, dat het advies van wijze organen als IMF en OESO volledig moet worden nageleefd en dat Nederland met Duitsland de verantwoordelijkheid moet nemen om de Europese economie te stimuleren, zodat een echte crisisbestrijding mogelijk wordt.

De heer **Ormel** (CDA):

De CDA-fractie vindt dat Nederland op dit moment een van de 27 onderhandelingspartners is over een totaalpakket dat een oplossing moet bieden voor de crisis. Als wij de handen van regering nu op de rug binden en de bandbreedte van de onderhandelingsruimte van de Nederlandse regering gaan beperken, doen wij het Nederlandse belang geen goed. Wij zullen het totaalpakket beoordelen. Daar zullen wij ja of nee tegen zeggen.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Ik vond het een mooi en bevlogen verhaal van de heer Ormel. We hebben net wat kwalificaties gehoord van een van onze collega's. "Flauwekul" werd gezegd en "hoe gek kun je zijn?" Die woorden hadden betrekking op het Europabeleid waar de heer Ormel nu met zo veel bevlogenheid over spreekt. Vindt de heer Ormel dit normaal? Doet het hem wat dat over de uit zijn partij voortkomende minister van Financiën wordt gezegd dat hij gek is en met flauwekul bezig is? Dit wordt gezegd door een coalitie- en gedoogvrind.

De heer **Ormel** (CDA):

We blijven vanmiddag in de metaforen. Ik ben begonnen met een zwaan. Ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is.

Ik waardeer de opstelling van de heer Plasterk en van zijn partij zeer, maar ik vind ook dat wij in deze tijd van financiële crises, waarin het over grote belangen gaat en over het landsbelang, ons eigen belang moeten ontstijgen ten behoeve van dit landsbelang. Wij moeten dit debat niet gebruiken om elkaar de les te lezen of om elkaar op toon te beoordelen.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Er is geen groter landsbelang gediend dan met deze kwestie, zei de heer Ormel. Ik ben dat met hem eens. Volgens maakt zijn coalitiegenoot hem voor rotte vis uit,

zegt hij dat het flauwekul is en dat het van de gekke is. Je kunt wel aanvoeren dat de coalitie het eens is over het verbod voor boerka's voor 150 vrouwen in Nederland – dat is pas een hoofdzaak! – maar het is toch van de gekke dat je op zo'n nationale kwestie je eigen minister van Financiën voor rotte vis laat uitmaken?

De heer **Ormel** (CDA):

Ik heb de geachte afgevaardigde van de PVV over vele diersoorten horen spreken, maar de woorden "rotte vis" heb ik slechts gehoord uit de mond van mevrouw Albayrak.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Ik vind het opvallend dat ik hier nu sta, terwijl de woordvoerders van de PVV-fractie, die zojuist bij mij naar voren kwamen om eens stevig van leer te trekken tegen de euro, nu gewoon blijven zitten. Dat getuigt van weinig moed binnen deze coalitie. Dat is kennelijk de situatie en de heer Ormel vindt dit totaal normaal. Mij verbaast dit zeer.

De heer **Ormel** (CDA):

Ik herhaal dat ik de opstelling van de geachte afgevaardigde van de Partij van de Arbeid zeer waardeer. Wij voeren voor het eerst in 100 jaar een debat op zaterdagmiddag. Het gaat over een Europese crisis. Laten wij dan toch niet kissebissen over wie de ander vis of zwaan of wat dan ook noemt.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Het CDA appelleert aan het landsbelang. Brengt het landsbelang echter ook niet met zich mee dat nationale parlementen hun taak serieus nemen en tegenover de regering helder maken met welke boodschap zij aan de vergaderingstafel mag zitten?

De heer **Ormel** (CDA):

Dat ben ik eens met geachte afgevaardigde Slob.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dan verbaas ik mij erover dat het CDA zojuist, bij monde van de heer Ormel, uitsprak dat we nu maar even moeten wachten op het totaalpakket. Hij wil dus eigenlijk geen enkele boodschap meegeven aan dit kabinet, dat over een enorm grote zaak aan het spreken is, waarmee miljarden aan gemeenschapsgeld gemoeid zijn. En als er iets fout gaat, zullen de burgers dat kei- en keihard in hun portemonnee merken. Dit brengt toch met zich mee dat wij tegenover het kabinet helder moeten zijn over wat wij willen en wat niet?

De heer **Ormel** (CDA):

Wij hebben in naar ik meen 23 debatten met elkaar over de finesses van de afspraken en over de bandbreedte van de mogelijkheden met de regering gedebatteerd. Ook hebben wij moties ingediend. Sommige hebben de steun van de Kamer gekregen, onder andere een motie van de heer Slob. Daarmee heeft de Kamer aan de regering duidelijk gemaakt wat zij belangrijk vindt. Nu is er brand. Nu moet de brandweer uitrukken. Als wij nu nog gaan debatteren over de lengte van de ladder, over de hoeveelheid water en het aantal slangen dat de brandweer mee moet nemen, dan zijn wij te laat. Nu moet de regering de brand blussen. Wij zullen achteraf bekijken of zij dit op een goede manier heeft gedaan.

Ormel

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dat is mooie beeldspraak van de vertegenwoordiger van het CDA, maar om slechts één concreet voorbeeld te noemen, wij weten allemaal dat het tweede noodpakket om Griekenland te helpen, waar dit kabinet mee heeft ingestemd, eigenlijk van tafel is. Nu dit de situatie is, mag toch van het parlement worden gevraagd dat het helder uitsprekt wat het van het kabinet verwacht? Mijn concrete vraag aan de heer Ormel is: waar staat de CDA-fractie als het gaat om het tweede noodpakket en afwaardering van de Griekse schuld?

De heer **Ormel** (CDA):

De geachte afgevaardigde doet net alsof wij hier alleen nog maar te maken hebben met de Griekse crisis. Dat is niet meer zo. De Griekse crisis is verbonden met een grotere crisis. Er zal dus meer moeten worden gedaan dan alleen een Griekse crisis oplossen. Wij verwachten vanuit de Europese Unie een totaalpakket. Wij verwachten een visie. Wij zijn als Europese Unie de sterkste economie ter wereld in het veranderende machtenveld, dat de wereld is. Wij moeten nu onze kansen grijpen in plaats van te lamenteren over onderdelen van een pakket.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik heb niet gezegd dat de conclusies die straks over Griekenland moeten worden getrokken, het enige is waar men over spreekt. Zeker niet. Er zijn veel meer zaken waarover gesproken moet worden, maar ik kan niet al die onderwerpen langsgaan hier aan de interruptiemicrofoon. Het is dus geen lamenteren maar een heel concrete vraag stellen: waar staat de CDA-fractie als het gaat om het grote vraagstuk van de afwaardering van de Griekse schuld, waarover de heer Juncker vandaag heeft gezegd dat de 21% die in het pakket van 21 juli stond, niet meer voldoet maar dat de bijdrage veel groter zal moeten worden? Mijn concrete vraag is: vindt de CDA-fractie dat ook en geeft zij die boodschap ook aan het kabinet mee?

De heer **Ormel** (CDA):

Als de heer Juncker dat ergens in een krant stelt, dan is dat nog niet via de regering tot ons gekomen. Op dit moment hebben wij in Europa geen behoefte aan oplossingen op deelgebieden maar aan een totaaloplossing, een totaalvisie, zodat de mensen in het land weer vertrouwen hebben in een toekomst die Europa, de Europese Unie, zeker te bieden heeft. Dat vragen wij van de regering. Hoe en op welk onderdeel de regering wat zal zeggen, zal afhangen van het totaalpakket. Het zal geven en nemen zijn. Nederland kan niet in zijn eentje in alles zijn zin krijgen. Tot nu toe heb ik gehoord dat de minister-president en minister De Jager zich volop bewegen in het Europese veld en volop hun bijdrage leveren. Zij hebben de motie van de heer Slob in hun achterzak alsook andere bijdragen. Daar weten zij van. Ik heb het vertrouwen dat deze regering haar uiterste best zal doen om het Nederlandse belang zo goed mogelijk te dienen. En het Nederlandse belang is een Europees belang, een sterke euro en een sterke Europese Unie.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Ik heb een vraag in het kader van het totaalpakket, waar de heer Ormel het over heeft. Ik heb de minister-president opgeroepen om morgen op de top ook te agenderen dat wij niet door het sociale fundament zakken in Europa. Ik heb daar meer over gezegd dan ik nu kort herhaal, maar

kan ik de heer Ormel vragen om het pleidooi te steunen om zowel onze arbeidsrechten en sociale rechten in Europa te bewaken, als om ervoor te zorgen dat landen als Griekenland, Italië en Spanje nu niet voor de makkelijkste weg gaan, namelijk aantasting van die sociale rechten?

De heer **Ormel** (CDA):

De vaste commissie voor Europese Zaken is deze week in Griekenland geweest. Zij heeft een land aangetroffen dat op de grond ligt, dat het heel moeilijk heeft en niet alleen te maken heeft met een financiële crisis maar ook met een immigratiecrisis. De maatregelen die in Griekenland nodig zullen zijn, zullen zwaar zijn voor alle burgers van Griekenland. Natuurlijk vinden wij dat de waarden en normen van de Europese Unie zo veel mogelijk geborgd moeten zijn, maar de crisis in Griekenland is dermate hevig dat wij hen niet de gelegenheid geven om uit de crisis te komen als wij nu tegen hen zeggen: je moet niet alleen daaraan voldoen maar ook nog aan allerlei andere subvoorwaarden. Natuurlijk vinden wij dat de basale waarden, sociale waarden en mensenrechten, geborgd moeten zijn. Daar zijn wij een Europese Unie voor, maar wij moeten niet nu nog eens allerlei extra voorwaarden aan Griekenland stellen.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Die twee zaken spreken elkaar tegen. De heer Ormel zegt voor die basale waarden te staan. Als de minister-president straks naar mijn mening niet voldoende antwoord geeft, zal ik een motie moeten indienen waarin ik naar artikelen verwijs die in het Europees verdrag en het Europees sociaal handvest staan. Dat zijn die basale waarden, die nu in sommige Europese landen met de voeten worden getreden.

Het enige wat ik vraag, is dat Europa zegt: dit is ons fundament; als wij dwingende eisen stellen aan landen die orde op zaken moeten stellen, voelen wij ons als Europese Unie ook verantwoordelijk voor het bewaken van het deel van de sociale rechten.

De heer **Ormel** (CDA):

Dit debat is bedoeld om de regering de steun in de rug te geven van het parlement om een oplossing te zoeken voor de meest diepgaande financiële crisis sinds de Tweede Wereldoorlog. Daar moeten wij ons nu op richten. En dat het in sommige landen, deels door eigen schuld van die landen, op dit moment heel zwaar is en de bevolking het daar heel moeilijk mee heeft, dat zien wij. Toch vinden wij dat onconventionele maatregelen in die landen nodig zijn.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Zegt de heer Ormel hiermee dat hij het, om de eurocrisis en de schulden crisis te kunnen bezweren, oké vindt als fundamentele waarden die we in Europese verdragen hebben vastgelegd, opzij worden geschoven?

De heer **Ormel** (CDA):

Wij kunnen hier een discours houden over de vraag wat fundamentele waarden zijn. Wat kan opzij worden geschoven en wat niet? Het meest fundamenteel in de Europese Unie is het bewaren van de vrede en de veiligheid van de burgers van de Europese Unie. Dat is het meest essentiële en daar moeten wij voor gaan. Wij moeten voor de komende generatie welzijn en welvaart in de Eu-

Ormel

ropese Unie zien te handhaven. Met die opdracht stuurt de CDA-fractie de regering naar deze top.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik heb een vraag aan de heer Ormel over iets wat ik heb genoemd in mijn eerste termijn, namelijk de verontwaardiging over het feit dat er 200 mld. Grieks spaargeld, al dan niet aan het zicht van de fiscus onttrokken, op Zwitserse bankrekening staat, terwijl wij nu voor 200 mld. garant gaan staan voor Griekse schulden. Is de heer Ormel het met mij eens dat die 200 mld. aan Grieks geld op Zwitserse spaarrekeningen eerst gebruikt moet worden alvorens Nederland en Europa de portemonnee trekken?

De heer **Ormel** (CDA):

De CDA-fractie is van mening dat Griekenland alles op alles moet zetten, met spaartegoeden en het heffen van belastingen, om orde op zaken te stellen in eigen huis. De crisis waar wij vandaag mee te maken hebben, raakt echter ook ons. Die raakt ook Henk en Ingrid. En zij zijn er niet mee gediend als wij zeggen: we trekken ons terug in Nederland en bemoeien ons nergens mee; laat de rest het allemaal maar oplossen. Dat zou uiteindelijk in onze eigen portemonnee te voelen zijn. We kunnen beter nu een dubbeletje uitgeven om straks weer een euro te kunnen verdienen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Vindt de heer Ormel dan, gelet op de afgelopen rapportages van de trojka, dat Griekenland voldoende doet om te hervormen, belastingen te innen en schoon schip te maken? Of is de heer Ormel het met de PVV eens dat Griekenland het allang goed vindt en alles op de lange baan schuift zolang de miljarden aan steun van Europa binnenkomen?

De heer **Ormel** (CDA):

Wat er in Griekenland gebeurt, is ongekend. Er is sprake van een daling van inkomens van 40%. De Griekse Henk verdiende al weinig, maar hij verdient nu nog maar de helft van wat hij toen verdiende. Het pensioen van de gemiddelde Griek gaat niet meer in op 52-jarige leeftijd en bedraagt € 300 per maand, terwijl de kosten van levensonderhoud in Griekenland even hoog zijn als in Nederland. Er gebeurt heel veel. Dat er nog meer moet gebeuren, dat ben ik met de geachte afgevaardigde eens. Dat daar in een zekere tijdspanne naartoe moet worden gewerkt, is zo, maar wij kunnen van geen land verwachten dat het in één klap tegen zijn burgers zegt: jullie verdienen niet de helft minder; jullie verdienen nog maar 10% en we gaan de btw ook nog eens omhoog doen. Dat kunnen we van geen land verwachten. De Europese Unie is ook een unie waarin we solidair met elkaar zijn.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik weet niet wat ik hoor, voorzitter, Nu vindt de heer Ormel het opeens zielig dat ze in Griekenland niet meer met 52 jaar met pensioen kunnen en dat ze met wat minder pensioen uit moeten. Daar is het juist fout gegaan! In Griekenland gingen ze met 52 jaar met pensioen. In Griekenland kreeg 25% van de beroepsbevolking een dik ambtenarensalaris met een dertiende maand, een veertiende maand en vakantiecheques als men in Griekenland op vakantie ging.

Die verhalen kennen we allemaal. Dat daar paal en perk aan wordt gesteld, is niet zielig, maar meer dan normaal.

Griekenland moet eens een keer de corruptie en de belastingfraude aanpakken. Bovendien moeten ze die 200 mld. aanpakken die op Zwitserse bankrekeningen staat weggevoerd. Nu kunnen onze Henk en Ingrid in de bres springen voor Griekenland, terwijl de Grieken zelf veel geld hebben weggevoerd op Zwitserse bankrekeningen.

De **voorzitter**:

En uw vraag is?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Mijn vraag is – en dat brengt me weer terug bij mijn eerste vraag – of de CDA-afgevaardigde even verontwaardigd is als de PVV-fractie over het feit dat er 200 mld. staat weggevoerd op Zwitserse bankrekeningen en dat onze Henk en Ingrid nu dat geld kunnen overmaken naar Griekenland. Dat was mijn initiële vraag en de cirkel is wat dat betreft weer rond.

De heer **Ormel** (CDA):

De afgevaardigde van het CDA, zijnde mijzelf, is niet even verontwaardigd als de heer Van Dijck, maar is nog veel verontwaardigder. Het gaat er echter niet om hoe verontwaardigd we zijn. Het gaat erom dat onze Henken en Ingrids hun baan behouden, hun welvaart vasthouden en met pensioen moeten kunnen gaan en dat hun kinderen in welvaart moeten kunnen opgroeien. Daarbij gaat soms de kost voor de baat uit. Soms moeten we investeren, niet alleen in Griekenland, want het gaat niet meer alleen over Griekenland. Wij zullen een totaalpakket moeten eisen van de leiders van de Europese Unie waardoor we voor eens en voor altijd van dit gedonder af zijn. Dat pakket moet duidelijk maken dat dit soort rare praktijken, zoals de heer Van Dijck ze omschreef, niet meer kunnen in de Europese Unie. Daarom pleit mijn fractievoorzitter voor een Eurocommissaris, een onafhankelijk orgaan, die ervoor zorgt dat dit goed bekeken wordt. Daarom is dat nodig. Met elkaar willen we een welvarende unie. Dat is niet alleen in het Europees belang, maar vooral ook in ons eigen belang.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

De opstelling van de CDA-fractie in dit debat verbaast me. De heer Ormel geeft aan dat hij een totaalpakket wil van het kabinet, maar waar dat uit moet bestaan, blijft een raadsel. Wat wil de CDA-fractie nu eigenlijk zelf?

De heer **Ormel** (CDA):

In tijden van crisis regeert de regering en controleert de Kamer. Wij kunnen wel een pakket samenstellen, maar wij vinden dat we het pakket waarmee de regering thuiskomt, moeten controleren. Wij hebben in het verleden in vele debatten de contouren geschetst. Dit is niet het moment om op punten en komma's te gaan zitten. Dit is het moment om de regering een steun in de rug te geven. Ga onderhandelen in het Nederlands en Europees belang en in het belang van de euro. Kom tot een sterke munt en tot een sterke Europese Unie. In de uiteindelijke afweging zal dat voor ons allemaal slikken zijn. Er zullen onconventionele besluiten genomen worden die onze burgers zullen raken. Dat zullen we moeten uitleggen. De CDA-fractie doet echter niet mee aan het van tevoren spelen van Haagse spelletjes door nu dingen te beloven, maar straks weer te moeten terugkrabbelen omdat er een ander pakket uitkomt.

Ormel

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het wordt eigenlijk steeds raadselachtiger. De heer Ormel zegt nu dat het slikken zal worden. We zullen allemaal staan te kijken van waar het kabinet mee thuiskomt. Betekent dat dan dat de CDA-fractie alles waarmee het kabinet terugkomt, gaat accepteren?

De heer **Ormel** (CDA):

Laten we geen als-dandebat voeren. Wij leven in een tijd van crisis. Wij vinden dat het kabinet en de EU met een pakket moeten komen dat perspectief biedt op behoud van welvaart, vrede, veiligheid en een sterke unie.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Als de CDA-fractie geen mandaat vooraf wil meegeven aan het kabinet en eigenlijk alleen maar achteraf wil controleren – hoewel de vraag is in hoeverre zij dat gaat doen – waarom staat de heer Ormel hier dan?

De heer **Ormel** (CDA):

Ik vond u zo aardig in het begin, maar nu eindigt u zo zuur.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik begrijp het gewoon niet!

De heer **Ormel** (CDA):

Wij voeren dit debat omdat wij aanvankelijk dachten dat er morgen een beslissende top zou plaatsvinden. Dan is het volkomen terecht dat wij op zaterdagmiddag een debat voeren om te horen waar de regering ja of nee tegen zal moeten zeggen. Ik heb aan de regering meegegeven dat zij wat de CDA-fractie betreft alles op alles moet zetten om een sterke euro te behouden, om te gaan voor het behoud van een Europese Unie, waarin goed met elkaar wordt samengewerkt, en om geen onomkeerbare stappen te zetten. Met die boodschap sta ik hier. Daarom verwacht ik ook dat de regering uiteindelijk zal komen met een brief. Daarover gaan wij vervolgens nog een keer debatteren.

□

De heer **Irrgang** (SP):

Mevrouw de voorzitter. Ruim tien jaar geleden stortten de Europese regeringsleiders ons in een roekeloos politiek project: de Europese monetaire unie. Deze mondde uit in de invoering van de euro. Velen, lang niet alleen de SP, waarschuwden voor de gevolgen van economisch en politiek zulke verschillende landen samen in één muntunie met één rente en één gelijkgeschakelde monetaire politiek. De eurocrisis van vandaag is het gevolg van die roekeloze politiek. De bankencrisis was de lont in het kruitvat. Ook hier zien we een permanent falen van de Europese regeringsleiders. De crisis begon in mei 2010 in Griekenland, bakermat van Europa. Velen, zeker niet alleen de SP, waarschuwden direct dat nog meer schulden voor Griekenland niet de oplossing is, maar een adequate schuldsanering wel. Omdat de belangen van de banken zwaarder tellen, wordt dat tot op de dag van vandaag genegeerd. We zijn nu anderhalf jaar verder en nog steeds is het Griekse probleem niet opgelost. Het heeft zich als een virus over de eurozone verspreid. De trojka lijkt nu eindelijk te zeggen dat er 50% op de Griekse schuld moet worden afgeschreven. Ik vraag de minister-president of dat klopt. Deelt hij dat meer leningen voor Griekenland zon-

der een verregaande schuldsanering onverantwoord zijn, omdat de Griekse schuld onhoudbaar is? Wat zijn de details? Als de Griekse schuld nu zo'n 170% van het Griekse bbp is, dan brengt een halvering deze op circa 85%. De plannen lijken echter veel minder ver te gaan, tot zo'n 120%. Hoe kan dat? De SP verwelkomt de veel te late bekering, maar een schuldsanering moet dan wel echt goed worden gedaan. Gaat dat überhaupt gebeuren? Begrijpen wij goed dat Frankrijk tot op de dag van vandaag de boel blokkeert?

Er lijkt nu eindelijk werk te worden gemaakt van het herkapitaliseren van de Europese banken, die zulke kleine buffers hebben dat dit het wantrouwen alleen maar voedt. Het lijkt er echter op dat de plannen alweer zijn afgezwakt. Het IMF werd beschimpt toen het zei dat de Europese banken 200 mld. nodig hebben. Het wordt nu, zo begrijpen wij, 70 mld. tot 90 mld. Klopt dat? Wat is de Nederlandse positie daarin? Zou het niet veel verder moeten gaan? Is een hoger bedrag noodzakelijk? Herkapitalisering van kreupele banken is nodig, maar aandeelhouders, obligatiehouders en bankiers dienen dan ook een hoge, zeer hoge prijs te betalen door gedeeltelijke of volledige nationalisatie en een bonusverbod voor bankiers. De SP is van mening dat dit ook de inzet van Nederland moet zijn. Graag een reactie van de minister-president. Dit moet des te meer de inzet zijn, omdat het mogelijk ook met ons geld via het noodfonds gaat gebeuren. Wat zijn dan de voorwaarden? Mogen aandeelhouders en obligatiehouders dan ontzien worden en mogen bonussen weer buiten schot blijven? Graag een reactie op de Nederlandse inzet hieromtrent. Het vrije kapitaalverkeer in Europa leidde tot macro-economische ontwrichting in Zuid-Europa. Juist om die reden zou de invoering van een financiëletransactiebelasting zand in de wielen kunnen strooien van dat mechanisme. Waarom steunt de Nederlandse regering dat niet?

Er wordt veel gesproken over verhoging van het noodfonds. De SP ziet daar niets in. We steken ons hoofd steeds dieper in de strop die de euro heet. Mocht het verkeer aflopen, dan zijn de rapen gaar via onze garanties op het noodfonds. De laatste creatieve variant is het noodfonds als verzekeraar, waarbij 20% tot 30% van Italiaanse of Spaanse obligaties verzekerd worden. Maar dat is dan toch ook een risicoverveelvuldiger? Wat vindt Nederland van die optie? In het verslag van de eurogroep staan namelijk slechts een paar gemeenschappen. Italië en Spanje zijn simpelweg te groot om door een paar noordelijke landen in Europa gered te worden. Italië zal echt zelf het huis op orde moeten brengen.

Een regeringsleider die uitblinkt in nietsdoen, Merkel beledigt en wordt verdacht van corruptie en zelfs van banden met de maffia: het zou in een normaal land niet voorkomen. Laat de querulant uit het Quirinaal zijn biezen pakken; dan helpen we de euro pas echt.

Tot slot. Met velen wil dit kabinet Europa meer bevoegdheden geven in plaats van meer Europese samenwerking bewerkstelligen, maar de vlucht vooruit met de monetaire unie zonder politieke unie en het gebrek aan draagvlak onder de Europese bevolking voor verdere overdracht van bevoegdheden als gevolg van het Verdrag van Lissabon, maakt dat deze crisis niet alleen een crisis van de muntunie is, maar ook een politieke crisis van Europa. Nog meer Europa is een alcoholist nog een paar flessen wijn geven als hij uit zijn roes ontwaakt, omdat hij anders zo'n hoofdpijn krijgt. De SP hoopt dat de minister-president die waarschuwing in zijn oren knoopt als

Irrgang

hij morgen naar de Eurotop afreist. We wensen hem daar vanzelfsprekend veel wijsheid toe.

De heer **Koolmees** (D66):

Voorzitter. Europa heeft een dubbele crisis, een economische crisis – met Griekenland, de banken en andere overheden – en een politieke, waardoor het vertrouwen in de eurozone weg is. Omdat de Europese regeringsleiders geen geloofwaardige maatregelen durven te nemen, is de toekomst van de euro nog niet veiliggesteld. Daarom zei Obama dat Europa de wereld angstig maakt en daarom vroeg David Cameron om een big bazooka.

Voor D66 zijn de economische en politieke crisis onlosmakelijk met elkaar verbonden. Oplossingen voor Griekenland en vergroting van het noodfonds moeten gepaard gaan met versterking van de Europese Unie en het verbeteren van de governance. Dat moet, en dat moet nu. De eurocrisis is binnen een maand opgelost, verklaarden Merkel en Sarkozy twee weken geleden. Dat was het laatste liedje in een veel te lang concert, want concrete maatregelen ontbreken. De Eurotop wordt uitgesteld en nog een keer uitgesteld en wellicht nog een keer uitgesteld. Mijn fractie mist de urgentie om nu te hervormen en in te grijpen, ook bij dit kabinet.

Ik begin met Griekenland. De situatie blijft onduidelijk. We horen hier steeds tegenstrijdige berichten. De maatregelen voor 2011 worden in Griekenland niet gehaald, maar de zesde tranche wordt wel uitgekeerd. Tot nu toe had Griekenland alleen een liquiditeitsprobleem, maar uit de brief van de minister van Financiën van morgen blijkt dat nu ook de solvabiliteit van Griekenland ter discussie staat. D66 vindt ook dat er verder gesaneerd moet worden als de Griekse schuld echt onhoudbaar is. In de Eurogroep is hierover gisteren gesproken. Hoe groot wordt de bijdrage van de private sector om de schuld houdbaar te maken? Wat betekent dit voor de herkapitalisatie van banken? Wordt die niet nog urgenter? Wat is de inzet van Nederland op dit punt?

Griekenland is allang niet meer het grootste probleem. Veel urgenter is dat de schuldencrisis kan overslaan naar andere Europese landen als Italië en Spanje. Helaas lijkt dit al te gebeuren door te trage besluitvorming van de regeringsleiders. Een verdere besmetting moeten we koste wat het kost voorkomen. De ECB springt nu in het gat dat de Europese Raad openlaat. De ECB koopt staatsobligaties van Italië op, eist hervormingen en stelt kaders voor de begroting. Het is goed dat dit gebeurt, maar het is niet de taak van de onafhankelijke centrale bank om dit af te dwingen en de vraag is hoelang de ECB dit kan volhouden. De Europese Unie is zelf aan zet en Europa moet nu eenheid uitstralen en een geloofwaardig vangnet neerzetten. Daarom moeten er volgens mijn fractie vier dingen gebeuren. Ten eerste moeten de buffers van banken worden versterkt. Ten tweede moet het noodfonds worden vergroot. Ten derde moeten lidstaten die steun krijgen, economische hervormingen doorvoeren. Ten vierde moet er een Eurocommissaris met tanden komen. Ik loop deze onderwerpen kort langs.

Ten eerste de banken. De banken wantrouwen elkaar weer, net als in 2008 en 2009. Nu dreigt er weer een verdere afwaardering van Griekenland, met een groter wantrouwen tot gevolg. Om deze onzekerheid op te lossen moeten banken hun buffers gaan verhogen. In eerste instantie moeten ze dat zelf doen door nieuw kapitaal aan

te trekken, geen dividenden uit te keren en geen bonusen te geven, maar als dat niet lukt, moet dit met publiek geld door de lidstaten worden bewerkstelligd, al dan niet met behulp van het noodfonds en onder de voorwaarden van een goede prijs voor het kapitaal en herstructurering van de banken. Zal de premier afdwingbare eisen stellen aan de buffers van de banken? Zet de premier hier morgen zwaar op in? Graag een reactie.

Ten tweede de vergroting van het noodfonds. Het noodfonds heeft meer slagkracht nodig, omdat Nederland en andere lidstaten hun welvaart voor een groot deel te danken hebben aan de eurozone en de Europese Unie en het vertrouwen in de euro moet worden hersteld. Ik lees in alle kranten dat het fonds wordt verhoogd met een ingewikkelde hefboomconstructie: het fonds groter maken zonder er extra geld in te stoppen, door 20% van de staatsobligaties te garanderen, maar gratis geld bestaat niet. Wat zijn hiervan de consequenties voor de EU-landen die garant staan? Welke risico's loopt Nederland hiermee? De allerbelangrijkste vraag is echter of de verhoging genoeg zal zijn om besmetting naar landen als Italië en Spanje te voorkomen. Kan de premier hierop ingaan? Wat is hierbij de inzet van Nederland, morgen op de eurotop?

Dan kom ik bij mijn derde punt, de economische hervormingen. De verhoging van het noodfonds is noodzakelijk maar geen structurele oplossing van deze problematiek. In ruil voor de steun van de sterke lidstaten zullen landen als Italië en Spanje met structurele hervormingen moeten komen. Dus niet weer alleen met kortetermijnbezuinigingen maar met verbeteringen in hun economische structuur. Het structurele wantrouwen wordt namelijk pas echt opgelost als landen laten zien dat ze zelf orde op zaken kunnen stellen. Ik ga ervan uit dat de premier harde eisen stelt aan probleemlanden. Graag een reactie.

Voor de korte termijn is het noodzakelijk dat we maatregelen nemen om de crisis een halt toe te roepen. Dit zal echter niet voldoende zijn om het vertrouwen op de langere termijn te herstellen. Hiermee lossen we de volgende crisis niet op en daarom moet de Europese Unie echt worden versterkt voor het oplossen van de politieke problemen in de unie. D66 heeft gepleit voor een begrotingsautoriteit, die streng de regels van het Stabiliteits- en Groeipact handhaaft, die tijdig ingrijpt bij problemen en macro-economische onevenwichtigheden en die democratisch wordt gecontroleerd door het Europees Parlement.

Het kabinet heeft voorstellen gedaan voor een Eurocommissaris voor financiën. Dat kan een invulling zijn van die begrotingsautoriteit. De brief van het kabinet van vorige week stelt echter teleur. Daarin is wel een rol weggelegd voor de Europese Commissie bij macro-economische onevenwichtigheden maar wordt de beslissingsbevoegdheid bij de Europese Raad gelegd, zonder dat er democratische controle is en waarbij landen hun eigen sancties en aanbevelingen moeten opleggen. Was dat niet juist het probleem bij de eerste test van het Stabiliteits- en Groeipact? Waren het niet juist de lidstaten zelf die de regels aanpasten toen het even tegenzat? En was het niet de premier zelf die deze zomer nog zei dat het niet zo mag zijn dat de Europese Raad de automatische sancties met een kleine of normale minderheid kan blokkeren? Waarom is het kabinet afgestapt van een Eurocommissaris met tanden, die zowel het tekort als de schuld en de macro-economische onevenwichtigheden aanpakt?

Koolmees

Zelfs Sarkozy is positief over het plan. Dan vrees ik dat het plan niet zoveel om het lijf heeft. Een commissaris zonder kleren, zonder tanden en zonder invloed is niet de commissaris met spierballen à la mededingings-Kroes die wij voor ogen hadden. Deze commissaris lijkt al met pensioen voordat hij geboren is. Vanwaar deze weifelende houding van de premier? Kies nu eens echt voor Europa. Eind september waarschuwde Bernard Wientjes al voor anti-Europees populisme. Twee weken geleden schreef de SER een open brief aan de premier. Het was een vurig betoog voor meer Europese samenwerking van Alexander Rinnooy Kan, Bernard Wientjes en Agnes Jongerius. Volgens hen is er geen tijd te verliezen. Deze crisis vraagt volgens hen om een ondubbelzinnige keuze voor Europa; D66 zegt dat ook.

De premier zet zich af tegen stappen die de kant van een politieke unie op gaan. Is dat standpunt nog houdbaar? Is een krachtige en geloofwaardige eurozone mogelijk zonder overdracht van bevoegdheden en zonder een effectief toezichtstelsel met harde sancties? Graag een serieuze reactie van de premier op deze alarmbellen van de sociale partners.

Ik rond af. Dit is de derde week van dit jaar van de waarheid voor de euro. Ik hoop ook dat het de week van de wijsheid wordt. Europa kan zich niet nog een debacle veroorloven in de trant van "too little, too late". Een halfslachtig compromis is geen optie deze week. Stevige beslissingen over het versterken van de banken, over het verhogen van het noodfonds, over een structurele oplossing voor Griekenland en over een Eurocommissaris met tanden zijn nodig. Pas als die er zijn, kijkt iedereen weer met vertrouwen naar Europa en kunnen we, zoals de premier zelf ook zegt, sterker uit de crisis komen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Wat vindt de geachte afgevaardigde van de fractie van Democraten 66 van het volgende? Nog dit jaar wordt een totaal ondemocratisch orgaan in het leven geroepen onder de vlag van het ESM, waaraan een startkapitaal van 700 mld. wordt gegeven zonder dat daar ook maar enige democratische controle op is en waarvan de bestuursleden juridisch totaal onschendbaar zijn.

De heer **Koolmees** (D66):

In mijn betoog heb ik gezegd dat ik voor een democratisch gecontroleerde EFSF en een democratisch gecontroleerde Eurocommissaris ben en dus ook voor een democratisch gecontroleerd ESM. D66 roept het kabinet ook op om dat te gaan regelen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Het wordt als een zuivere formaliteit gezien dat de lidstaten het ESM-verdrag nog even moeten ratificeren. Is de fractie van D66 met mij van mening dat wij pas tot ratificatie kunnen overgaan als wij eerst bekijken hoe wij de democratische controle op orde kunnen krijgen, de juridische onschendbaarheid ongedaan kunnen maken en de burgers hierover raadplegen in de vorm van een raadplegend referendum? Met name op dat laatste punt wil ik een reactie krijgen.

De heer **Koolmees** (D66):

Om met het laatste te beginnen, D66 is, zoals u weet, voor een correctief referendum. Wij worden gekozen om beslissingen te nemen. De meerderheid van deze kamer neemt een beslissing en dat is dan de meerderheid. Als

mensen daartegen in protest willen komen, kunnen zij een correctief referendum aanvragen. D66 is sinds 1981 voorstander van een correctief referendum, het is er alleen nog nooit gekomen. Het instrument bestaat ook niet. Als het er echter zou zijn, ben ik het geheel met u eens. Een correctief referendum, maar geen raadplegend referendum.

Dan uw eerste vraag over de democratische legitimatie van de ESM en EFSF. Wij vinden die democratische legitimatie een heel zwaar punt. Als je vertrouwen hebt in Europa en als je het Europees Parlement kiest, dat bedoeld is om controle uit te oefenen op wat er in Europa gebeurt, moet je ook de bevoegdheden daar neerleggen. Daarom hameren wij ook zo op een onafhankelijke Eurocommissaris met democratische controle. Dat geldt ook voor het EFSF en de opvolger ESM.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Ik kan twee conclusies trekken. Ten eerste, D66 zal dus ook niet instemmen met de ratificatie van dit Europese verdrag als de democratische controle en de juridische onschendbaarheid niet beter geregeld is c.q. ongedaan wordt gemaakt. Ten tweede, ontkent D66 nu echt de verouderingscrisis die er is, het gebrek aan vertrouwen in politici, het gebrek aan vertrouwen bij de burger in de euro en zegt D66: laat ons nog steeds maar aan de knoppen zitten; burgers, vertrouw op ons, ga rustig slapen, wij nemen de beslissingen, wij gaan net als de euro gewoon door met onze Europese droom en wij gaan u niet raadplegen? Is dat eigenlijk wat D66 zegt door de burger de mogelijkheid te ontnemen om zich hierover uit te spreken?

De heer **Koolmees** (D66):

Dat zegt D66 absoluut niet. In ons verkiezingsprogramma hebben wij heel duidelijk een pro-Europese koers gevaren. Al jarenlang zijn wij voor verdergaande Europese integratie. Wij hebben ons verkiezingsprogramma voorgelegd aan de kiezers: dit is D66, hier staan wij voor. De mensen hebben op ons gestemd en dat geluid vertegenwoordigen wij nu in de Tweede Kamer. Omdat wij een democratie zijn waarin wij met ons allen het volk vertegenwoordigen, vertegenwoordig ik ook mijn verkiezingsprogramma. Daar staat dit alles in.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

GroenLinks en D66 delen in hoge mate de aanpak van de Europese crisis. Over één punt hoor ik de heer Koolmees echter niet, namelijk over de aanpak van de financiële markten. Wij zijn het beiden eens dat er een herkapitalisatie van de banken moet plaatsvinden, maar daarmee zijn wij volgens GroenLinks nog niet ver genoeg. Wij zullen toch ook de ordening van de financiële markten zo moeten veranderen dat het in de toekomst niet meer mogelijk is dat banken, onze spaarcenten, grote risico's op de kapitaalmarkten lopen. Ik ben benieuwd hoe de heer Koolmees dat probleem wil aanpakken.

De heer **Koolmees** (D66):

Ik ben het op dit punt helemaal eens met mevrouw Sap. Ik heb ook gepleit voor herkapitalisatie van de banken. De afgelopen maanden heb ik in de commissie-De Wit over de toekomst van het financiële stelsel altijd gepleit voor het snel en steviger dan nu gebeurt, invoeren van Basel III, het vergroten van de kapitaalbuffers van banken. Ik vind dat goed vanwege drie argumenten. In de eerste

Koolmees

plaats voorkom je daarmee dat banken omvallen in een situatie als waarin wij nu zitten. In de tweede plaats heb je dan ook niet meer het rare effect dat elke euro spaargeld die wordt ingelegd bij een bank, 30 of 40 keer kan worden uitgeleend. Dat verlaag je, waarmee je ook de risico's verkleint. Het bijkomende voordeel is dat je ook het verdienmodel van de banken aanpakt, omdat er minder hefboom in zit. Er wordt dan niet heel veel geld verdiend dat in bonussen gaat zitten. Deze lijn hebben wij de afgelopen maanden gehanteerd. Voor de toekomst van de financiële sector vind ik het van groot belang dat de buffers worden vergroot. Helaas is er in het parlement nog geen meerderheid voor om dit goed te regelen en een stap vooruit te zetten.

Ik ben niet zo'n voorstander van bijvoorbeeld de discussie over een bankenbelasting. Wij hebben het nu over banken die in problemen komen omdat zij te weinig kapitaal hebben. Dan zou de politiek een bankenbelasting invoeren om nog meer kapitaal eruit te halen. Laten wij vooral de buffers opbouwen, laten wij vooral zorgen dat de financiële sector sterker wordt en laten wij het verdienmodel van de banken aanpakken.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Dat is allemaal mooi, maar dat is niet goed genoeg. De heer Koolmees verwijst zelf naar de commissie-De Wit die naast de kapitaaleisen, die belangrijk zijn, ook aangeeft dat er op een of andere manier een scheiding moet komen tussen nutsbankieren en zakenbankieren. Daarnaast zou het goed zijn om speculatie op de financiële markten af te remmen door een financiële transactietaks in te voeren. De heer Koolmees weet evengoed als ik dat de kapitaalpositie van de banken weliswaar zwak is, maar dat de operationele winsten in de afgelopen periode wel degelijk groot zijn geweest en dat er wel degelijk meer kan en meer nodig is dan wij nu van de sector vragen.

Ik doe dan ook een dringende oproep aan de heer Koolmees om samen met mijn fractie en de fractie van de PvdA dit kabinet op een ander spoor te krijgen in Europa en dit kabinet te vragen om steviger werk te maken van een effectieve marktordening in de financiële sector, zodat een nieuwe financiële crisis in de toekomst wordt voorkomen.

De heer Koolmees (D66):

Ik heb in mijn betoog aangegeven dat ik het heel belangrijk vind dat de banken worden geherkapitaliseerd, desnoods als dat betekent dat zij privaat geld moeten ophalen, dat zij geen dividend uitkeren en dat er geen bonussen worden uitgekeerd, alles om ervoor te zorgen dat de buffers worden vergroot. Daarover verschillen wij niet van mening.

Bij de FTT, de financiële transactietaks, heb ik wel mijn twijfels. De heer Weekers haalde hier laatst bij de algemene financiële beschouwingen het voorbeeld van Zweden aan. Als een land zo'n financiële transactietaks invoert, bestaat het gevaar dat de handel heel snel naar andere landen gaat. In Zweden is dat gebeurd in 1989 en 1991, zeg ik uit mijn hoofd, en binnen no time was de helft van die handel weg. Omdat de financiële markten zo geïntegreerd zijn en wereldwijd opereren, bestaat dat gevaar ook nu weer: als je het in Europa doet, verplaatst de handel zich in een keer naar een eilandje waar wij er geen controle en geen zicht meer op hebben. Ik heb daar grote bedenkingen bij.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Juist omdat de financiële markten internationaal opereren, moet je een start maken, niet op nationaal niveau zoals Zweden deed, maar op betekenisvol internationaal niveau. Europa zou een eerste betekenisvolle stap kunnen zijn. Natuurlijk moeten wij dan nog meer willen, maar het is nodig. Ik begrijp dat de heer Koolmees nu zegt: ik ben akkoord zodra het internationaal gebeurt, maar ik wil niet die eerste stap zetten. Ik ken D66 als meer vooruitstrevend. Meestal steekt D66 de nek uit. Ik zou wensen dat het dat ook op dit dossier met ons wil doen.

De heer Koolmees (D66):

Ik steek ontzettend mijn nek uit, als het gaat over de kapitaaleisen en over Basel III. Ik zei eerste in dit parlement dat de kapitaaleisen van Basel III nog wat steviger mochten. Dat is inderdaad een internationale oplossing en ook de Amerikaanse en Aziatische banken gaan daaraan meedoen. Dat is goed voor het level playing field en voor de buffers. Maar over zo'n FTT hebben bijvoorbeeld de Engelsen en ook de Amerikanen al gezegd: dat gaat niet gebeuren bij ons. Als je je dat realiseert en als je je ook realiseert dat het grootste deel van die handel in Londen en New York zit, zie ik hiervoor weinig kans van slagen, helaas.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Voorzitter. Wij staan op een historisch kruispunt in Europa. Als er geen totaalpakket komt de komende dagen, wat "Merkozy" ons beloofd heeft, zullen de financiële markten zich als aasgieren op Europa storten en zullen ook grote landen die nu nog onverdacht zijn dermate hoge rentes moeten betalen dat de zaak onhoudbaar wordt. Laat ik heel helder zijn: GroenLinks is onomwonden voor meer Europa. Wij zijn voor een sterk economisch, een sterk politiek en een sterk sociaal Europa, omdat dat het beste toekomstperspectief biedt aan ons en onze kinderen in een globaliserende wereld.

De aanpak van dit kabinet is eenzijdig en dat betreuren wij zeer. Het kabinet doet alsof een sterk Europa mogelijk is zonder intensieve samenwerking op economisch, politiek en sociaal gebied, als wij maar streng genoeg straffen. En alla, voor dat strenge straffen mag Europa wel opgetuigd worden met minimale macht, maar verder dan dat lijkt het kabinet tot nu toe niet te willen gaan. Wij willen geen Europa van straf en boetedoening. Wij erkennen dat straf nodig kan zijn, maar wij willen bovenal een Europa van perspectief en van hoop.

GroenLinks ergert zich steeds meer aan de benepen rechtse visie die dit kabinet tentoonspreidt over Europa. Ik constateer ook dat er een schril contrast is met hoe drie jaar geleden in Nederland en eigenlijk in heel Europa de banken zijn gered. Toen was er in korte tijd een enorme hoeveelheid kapitaal beschikbaar om ervoor te zorgen dat de brand geblust werd. Duizenden miljarden euro's werden toen beschikbaar gesteld door de verschillende regeringen. Nu is er maar zeer mondjesmaat geld beschikbaar en dat in een enorme periode. Wij hebben in de afgelopen anderhalf jaar gepraat over het Europees noodfonds en de vulling tot de bedragen die het nu heeft. Dan gaat het maar om enkele honderden miljarden. Voor iedereen is duidelijk dat dat niet genoeg zal zijn om nu de brand te blussen. Daardoor hebben financiële markten Europa eigenlijk steeds meer in een wurggreep.

GroenLinks vindt dat het roer om moet, voordat het te laat is, want we voeren nu te veel een achterhoede-discussie. Natuurlijk zullen wij er niet aan ontkomen om een substantieel deel van de Griekse schulden kwijt te schelden. Als waar is wat er vandaag in de Volkskrant is uitgelekt, zijn die schulden nog veel hoger dan we tot nu toe dachten, en dan is het zonneklaar dat daar minstens 50% à 60% van af zou moeten, om een toekomstperspectief voor de Grieken, en voor Europa als geheel, te krijgen. Natuurlijk zal het noodfonds fors moeten worden uitgebreid. De manier waarop is eigenlijk secundair: als het er maar komt. Natuurlijk zal er strenge controle moeten zijn op begrotingsregels door een wat ons betreft democratisch gelegitimeerde Eurocommissaris. Natuurlijk zullen de economische onevenwichtigheden bestreden moeten worden, wat ons betreft door diezelfde Eurocommissaris. Dat zijn allemaal geen hersenkrakers, daarvan is allemaal zonneklaar voor wie bereid is, de kosten en baten nuchter en realistisch op een rijtje te zetten, dat we dat gewoon moeten doen.

Maar er moet veel meer gebeuren. Deze crisis is niet alleen een crisis van falende overheden, zoals rechtse regeringen in heel Europa ons willen doen geloven, deze crisis is eerst en vooral ook een crisis van falende markten, en van falende marktordening. Dat zien we bijvoorbeeld aan de staatsschulden, waarvan het kabinet ook zelf in de brief van maandag erkent dat een land als Ierland, dat nu al door het noodfonds worden gesteund, maar ook een land als Spanje, dat wellicht in de nabije toekomst op het noodfonds moet doen, voor de financiële crisis helemaal geen problemen hadden met hun staatsschuld. De enige oorzaak van de zo hoog opgelopen staatsschulden is dat de financiële markten en de financiële crisis enorme reddingsoperaties door de overheden noodzakelijk maakten.

GroenLinks vindt dat er een breder perspectief nodig is op het totaalpakket. Wij schetsen hier wel graag de contouren daarvan, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de CDA-fractie, die dat volledig in het midden laat. Wat ons betreft zijn drie elementen noodzakelijk: ten eerste dat echt gewerkt zal moeten worden aan een meer democratisch gelegitimeerde politieke macht in Europa. Ten tweede dat er echt een effectieve hervorming zal moeten komen van de financiële markten en van de Europese kapitaalmarkt, en ten slotte dat er een Europese aanpak nodig is van de economische crisis.

Een meer democratische politieke macht in Europa is allereerst nodig, omdat er nu de facto een groot vacuüm is op dat terrein. We zien dat én ons bedrijfsleven, maar ook de financiële sector zich steeds meer beweegt op internationaal niveau, en vaak ook op Europees niveau. Tegelijkertijd is er op Europees niveau geen effectieve politieke macht. Dat heeft ons al opgebroken, ook drie jaar geleden, bij de bestrijding van de financiële crisis. Er is toen veel gesteggeld tussen nationale overheden onderling over de oplossing. Dat breekt ons steeds meer op. Politieke macht in Europa is niet zozeer een kwestie van overdracht van macht, het is allereerst een kwestie van het vullen van een groot vacuüm wat er nu is.

Maar wij zijn ook niet vies van overdracht van macht, als dat de democratie dient. Nu zien we overal in Europa dat we worden gegijzeld door financiële markten, die zich aan elke invloed onttrekken, en door een schier eindeloze reeks van vergaderingen van de Ecofin, raden en nationale parlementen. Dat kost veel te veel tijd, en dat maakt dat we de noodzakelijke maatregelen niet kunnen invoeren. GroenLinks kiest er ondubbelzinnig voor dat we toewer-

ken naar een Europese regering. Dan niet een Europese regering die door de nationale regeringen wordt gedomineerd, maar een echte Europese regering, die gecontroleerd wordt door het Europees Parlement.

Een tweede onderdeel van de oplossingen voor de toekomst is een effectieve aanpak van het marktfalen in Europa. Daar hoort allereerst bij dat we de financiële markten ook echt substantieel aanpakken. Elementen zijn al in interrupties aan de orde geweest. Een heel belangrijke wat ons betreft is de financiële transactietaks, want dat maakt dat flitskapitaal, speculatie op financiële markten, wordt tegengegaan. Het maakt ook dat er geld beschikbaar komt om ook echt de Europese crisis op te lossen. Maar een tweede minstens zo belangrijke is dat we terugmoeten naar de scheiding van nuts- en zakenbanken, zoals die tot begin jaren negentig gold.

Dat het is misgegaan is eigenlijk begonnen in Amerika, waar de Glass-Steagall Act werd opgeheven. De Glass-Steagall Act waarborgde juist de scheiding tussen nutsbankieren en zakenbankieren. Sindsdien is de ongelukkige situatie ontstaan dat banken met spaargelden risicovolle transacties kunnen aangaan. Daarbij kunnen zij flink de mist in gaan, en als dat gebeurt, gaan zij niet zelf op de blaren zitten, maar dwingen zij eigenlijk de belastingbetalers om dat op te lossen. Daar wil GroenLinks echt van af.

Een andere element van een effectieve aanpak van marktfalen is dat wij echt toe moeten werken naar een Europese kapitaalmarkt die ook eurobonds, euro-obligaties, uitgeeft. Dat kan natuurlijk niet het enige financieringsmechanisme zijn, want dat zou ongewenst gedrag kunnen veroorzaken, maar ik denk wel aan een vorm die bijvoorbeeld een econoom zoals De Grauwe heeft uitgewerkt: tot een bepaalde hoogte kun je daarvan trekken, maar als je de staatsschuld niet in bedwang hebt, dan ben je voor de rest wel op de markt aangewezen.

Tot slot kom ik op de Europese aanpak van de economische crisis. GroenLinks is sterk voorstander van een Europees hervormings- en stimuleringspakket. Dat pakket zal ertoe moeten bijdragen dat Europa de transitie naar een duurzame economische groei en een duurzame Europese economie kan maken. GroenLinks vindt het noodzakelijk dat de Europese regeringen de kortzichtige boekhoudmentaliteit verlaten en leiderschap tonen. GroenLinks bevindt zich daarbij in het goede gezelschap van vele economen, van het IMF, van de OESO, van het Centraal Planbureau en van de sociale partners. Het is noodzakelijk dat de landen die daar sterk genoeg voor zijn – Nederland en Duitsland zijn daarbij de spil – bijdragen aan een verstandig hervormings- en stimuleringsbeleid, zodat er licht ontstaat aan het einde van de tunnel. Een heel belangrijk element van dit hervormingsbeleid is dat zo draagvlak kan ontstaan onder de Europese bevolking. Het is immers een illusie om te denken dat je een kil saneringsbeleid kunt doorvoeren dat niet wordt gesteund door de bevolking. Griekenland laat ons dat dagelijks zien.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Wij zijn in dit huis gewend om naar de microfoon te lopen als wij het ergens hartgrondig mee oneens zijn, maar ik wil nu benadrukken dat ik dit betoog van mevrouw Sap een heel sterk betoog vind. Op dit ogenblik zijn 24 van de 27 regeringsleiders in Europa van rechtse snit. Je ziet dat de hele crisis in de retoriek alleen maar wordt neergezet als een probleem van doorschietende overheidsfinanciën. Wij zien dan ook een grote blinde vlek. De agenda die mevrouw Sap hier presenteert, vind ik zeer terecht. Fouten in

Sap

de financiële markten zijn immers een groot deel van de onderliggende oorzaken. Ik heb grote waardering voor dit betoog.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Die incasseer ik graag. Ik praat met de heer Plasterk nog graag verder over de manier waarop wij dit kabinet samen op dat spoor kunnen krijgen.

De komende dagen zijn de testcase waaruit moet blijken of Europese regeringen bereid zijn over hun schaduw heen te springen en de ideologische bril, zoals de heer Plasterk het net noemde, af te zetten. Zijn regeringen bereid echt te gaan doen wat nodig is? Een Europa van alleen maar straf en boetedoening is een doodlopende weg. Wij willen perspectief en toekomst voor Europa. Daartoe moeten de economische crisis en de falende marktordening van de financiële markten effectief worden aangepakt.

Wij roepen de Nederlandse regering op, hierin voor te gaan. Wij snappen heel goed dat dit kabinet niet alles in Europa kan regelen, maar het kabinet kan wel het lichten-de pad aanwijzen. Als het kabinet daartoe bereid is, kan het in dit dossier op de steun van GroenLinks blijven rekenen. Ik hoor heel graag een reactie van de minister-president.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Voorzitter. Veel mensen denken op dit moment "wordt het morgen en woensdag een eurotop of een euroflop?", want de onzekerheid is groot. Nadat regeringsleiders zoals Sarkozy en Merkel vorige week hoge verwachtingen hadden gewekt over de besluiten die genomen zouden worden, zagen wij de afgelopen dagen al weer de eerste terugtrekkende bewegingen. Wij weten inmiddels dat morgen geen finale besluiten worden genomen en dat komende woensdag weer een bijeenkomst zal plaatsvinden. Wie weet, volgen er nog meer. Wat een "getop(b)".

Mijn fractie ergert zich aan deze bijna dagelijkse etalering van politiek onvermogen. Dit is slecht voor de aanpak van de crisis, maar ook voor het aanzien van de politiek, niet alleen voor landen zoals Frankrijk en Duitsland, die wel een heel grote Europese broek hebben aangetrokken, maar ook voor ons land dat, als het erop aankomt, toch wel heel erg volgend is geweest.

Ik zeg het maar hardop: het kost onze fractie veel moeite om onze parlementaire taken goed uit te oefenen, voor een deel omdat volslagen onduidelijk is welke voorstellen nu echt op de Europese vergadertafel liggen. Is er op deze dagen wel of geen sprake van een grotere afwaardering van Griekse schulden, van vergroting van de omvang van het noodfonds en van een Eurocommissaris voor het begrotingstoezicht? Dat weten we allemaal niet. We krijgen brieven die voor een groot gedeelte behoorlijk vaag zijn. Dat moeten wij voor een deel onszelf aanrekenen; als parlement moeten wij ook naar onszelf kijken. Wij vonden het vorige week door een meerderheid van deze Kamer blokkeren van een deugdelijke voorbereiding van de Ecofin-Raad in ieder geval geen goed voorbeeld. Het gaat hier om miljarden gemeenschapsgeld die als leningen en garanties worden uitgegeven en er moet misschien nog meer worden uitgegeven. Als parlement behoren wij daar bovenop te zitten, zeker nu wij in deze situatie met een minderheidskabinet te maken hebben dat er zelf ook recht op heeft om te weten waar de Kamer staat.

Waar staat dit minderheidskabinet op dit moment met betrekking tot de eurocrisis? Over de door het CDA genoemde "broedende zwaan" las ik op Twitter de opmerking dat een broedende zwaan heel moeilijk te benaderen is, maar dat zal dierenarts Ormel ook wel weten. Is onze vrees terecht dat er deze dagen opnieuw geen samenhangende besluiten genomen zullen worden? En worden wij op deze manier niet opnieuw meegezogen in de toch wel vaak schimmige compromissen die Frankrijk en Duitsland met elkaar maken over deelonderwerpen en die tot nu toe niet echt toekomstbestendig zijn geweest?

Ik ga allereerst in op de hulp aan Griekenland, want het is opnieuw nodig om Griekenland bij te springen. Ik sluit mij aan bij de vragen over het besluit dat genomen zou zijn over de zesde tranche van de uitkering. We hebben de indruk dat de spelregels op dit moment weer gewijzigd worden, ook al maakt het kabinet nog wel een voorbehoudje ten aanzien van de goedkeuring van de board van het IMF. Wat is hier gaande? In de brief die wij vanmorgen hebben ontvangen, is sprake van "een geloofwaardige oplossing voor Griekenland". Lees ik nu tussen de regels door dat er een grotere afwaardering van Griekse schulden zal plaatsvinden? Daar pleit mijn fractie overigens al maanden voor, maar dit werd door dit kabinet eerder als een onverantwoorde oplossing weggezet. Betekent dit dat het noodpakket van 21 juli eigenlijk van tafel is en dat er een nieuw pakket van steunmaatregelen moet komen? Ik maak dit ook op uit de opmerking die de heer Juncker vandaag heeft gemaakt. Hij gaf daarmee klip-enklaar – veel duidelijker dan het kabinet in de brief – aan dat een grotere afwaardering zal moeten plaatsvinden. Ik hoop dat onze minister-president de Kamer straks in heel heldere taal zal toespreken; zo kennen we hem.

Hoe staat het met het Nederlandse pleidooi voor begrotingsdiscipline en het toepassen van gerichte sancties als landen zich niet houden aan gemaakte afspraken en met het pleidooi voor de aanstelling van een speciale Eurocommissaris om daarop toe te zien? Worden daar deze dagen besluiten over genomen? Deelt de minister-president onze opvatting dat dit voor ons land bij de Europese top een soort minimumeis zou moeten zijn om in te stemmen met andere voorstellen die op tafel komen te liggen? Het moet dus, om de woorden van de heer Ormel aan te halen, in het totaalpakket terecht komen.

We weten ook dat herkapitalisatie van banken nodig zal zijn. In de media gaan allerlei bedragen rond die daarvoor noodzakelijk zouden zijn. Wij hebben begrepen dat het nu om ongeveer om 100 mld. gaat, maar er gaan ook andere getallen rond. Hoe reëel is het om te veronderstellen dat de banken dit kapitaal zelf kunnen ophalen? Liggen er duidelijke scheidslijnen wanneer eigen overheden zullen moeten bijspringen en wanneer in een uiterste situatie een beroep op het noodfonds gedaan kan worden? Wat is de opvatting van het kabinet over de daaraan te stellen voorwaarden? Wij vinden dat wij daar duidelijkheid over moeten hebben.

Mijn fractie is van mening dat, als banken een beroep op het noodfonds doen, dit het liefst via de lidstaten zou moeten verlopen, want die kunnen wij veel beter en strenger aanspreken. In ieder geval moet dit gebonden zijn aan heel duidelijke voorwaarden. Daarbij denken wij onder meer aan de eis dat de betreffende bank de zaken- en nutsactiviteiten duidelijk scheidt en aan gerichte afspraken over salarisplafonds en het afzien van bonussen.

Ook de omvang van het noodfonds is nog steeds een punt van discussie. De regering was tot nu toe tegen iede-

Slob

re verdere verhoging. Laat ik namens mijn fractie ook duidelijk zijn: wij zijn in ieder geval tegen een koppeling van het noodfonds aan de Europese Centrale Bank; dat zou echt vragen om problemen zijn.

We hebben echter ook vragen bij de hefboomconstructie, waarbij het noodfonds voor een bepaald percentage als garantie voor beleggers in Zuid-Europese staatspapieren gaat functioneren. Wat betekent dat voor de kredietwaardigheid van de sterkere landen, bijvoorbeeld dus ook voor ons land? Wat als er toch weer nieuwe leningen aan eurolanden nodig zijn en wat als er geld nodig is voor de herkapitalisatie van banken? Dan werkt de hefboomwerking niet, of in ieder geval niet volledig, en dan zal de virtuele omvang van het noodfonds ook sterk teruglopen. Kortom, is dit een toekomstbestendige oplossing of is het de zoveelste poging om tijdelijk rust te kopen op de financiële markten? Als het het laatste is, dan zitten wij hier bij wijze van spreken ... Over een paar dagen zitten we hier sowieso weer, want ik ga ervan uit dat we dinsdag hier weer bij elkaar zullen komen. Dan zullen we heel snel gaan merken wat we hebben gemerkt bij het pakket van 21 juli, namelijk dat het pakket niet echt toekomstbestendig is, dat de problemen zich weer opstapelen en dat ze ook nog eens een keer groter zijn geworden. Dat moeten we met elkaar voorkomen.

Voorzitter. Ik rond af. Het moge duidelijk zijn dat de fractie van de ChristenUnie allesbehalve gerust is op de huidige gang van zaken. We wachten de antwoorden van de regering af en we zullen mogelijk in tweede termijn de Kamer om een aantal uitspraken vragen.

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Voorzitter. Het is heel bijzonder dat we op zaterdag vergaderen. Dat is lang niet voorgekomen. Het is ook niet voor niets, want er is veel aan de hand. De euroflat staat in brand. De eerste verdieping, waar de Grieken wonen, brandt volop. De grote vraag is of er sprake is van een uitstaande brand. De verdiepingen daarboven, met Spanjaarden, Portugezen en Italianen, smeulen. Rook komt er uit de Franse etage. Er is aan het gebeuren waar de SGP-fractie destijds al bang voor was. Niet voor niets stemden wij destijds tegen de Grieken in de eurozone en zelfs tegen het tot stand komen van de euro zelf. De gewoontes en gebruiken van de flatbewoners zijn zo divers dat we toen al tot de conclusie kwamen dat de kans groot was dat dit mis zou gaan. En helaas hebben we gelijk gekregen.

Nu zouden we natuurlijk ons gelijk kunnen gaan koesteren, maar dat is te gemakkelijk. Of we het nu leuk vinden of niet, we zitten nu eenmaal in die flat en de brand moet geblust worden. Althans, wat de SGP betreft. Er zijn ook partijen die hard roepen dat er geen druppel water naar de benedenburen mag gaan, of partijen die er zomaar even een verdieping tussen uit willen slopen. Maar de SGP kiest voor oplossingen die effectief zijn en onze burgers zo weinig mogelijk kosten. Dat is moeilijk, dat is inschatten op basis van de kennis van nu, maar dat is wel de uitdaging.

Ondertussen is Europa, zoals gebruikelijk, verdeeld. In goede tijden is dat niet zo heel erg, maar als er sprake is van een crisis, dan is les één dat een goede coördinatie essentieel is. Terwijl de brand echter verder om zich heen grijpt, discuteert Europa nog welke brandweerkorpsen ingeschakeld moeten worden en of we moeten opscha-

len. En als er dan eindelijk afspraken zijn, blijken de aarrijtijden gigantisch. Terwijl sprake zou moeten zijn van daadkracht en snelle actie, volgt de ene Eurotop de andere op, zonder dat er echte oplossingen komen. Overigens hebben we nu ineens een extra top op woensdag in plaats van op zondag. De SGP-fractie waardeert dit en vindt dit een voorbeeld ter navolging. Wij streven niet alleen naar rust rond de euro, maar ook naar rust op zondag.

Frankrijk lijkt vooral voor het eigen belang te gaan. Om afwaardering te voorkomen, wil men de positie van de ECB misbruiken. Deelt de regering het standpunt dat dit niet kan en dat dit niet mag? De ECB is niet opgericht om de branden te blussen die politici veroorzaken. Overigens is het wel een groot probleem als Frankrijk afgewaardeerd zou worden. Wordt de rekening voor ons dan niet nog veel hoger, omdat we een van de weinige Triple A-landen zijn die overblijven? Of moeten we dan tot de conclusie komen dat het een onmogelijke zaak geworden is?

Duitsland komt met een verzekeringsalternatief. Is de minister-president het met de SGP-fractie eens dat dit eigenlijk een plan is dat net zo duur is als een ophoging van het EFSF-fonds? Als 20% van het risico van private investeringen in overheidsobligaties door het EFSF wordt gedragen, betekent dat toch dat het totale risico van het EFSF veel groter wordt? Feitelijk is deze variant daarmee toch net zo duur als ophoging van het EFSF naar bijvoorbeeld 2000 mld.? Bovendien, hoe wordt voorkomen dat de voorwaarden voor deze verzekering niet te slap en niet te scherp zijn? Hebben de uitvoerders van het EFSF voldoende kennis om dit goed te kunnen inschatten? Dat lijkt een welhaast onmogelijke taak.

Nog verontrustender is het dat de Nederlandse inzet om niet alleen de huidige brand te blussen, maar ook toekomstige branden te voorkomen, onvoldoende serieus wordt genomen, althans, zo lijkt het. De SGP-fractie is alleen bereid om landen in problemen te helpen als daarmee wordt voorkomen dat we opnieuw in de problemen komen. Als de brand in de euroflat wordt veroorzaakt door een slecht fundament, waardoor gaspijpen zijn gaan lekken, dan moet dat fundament eerst worden gerepareerd, want anders zitten we zo weer in de problemen. En het fundament is slecht. Juist daarom waren wij destijds tegen de euro. Wat nodig is, is dat landen eindelijk de urgentie van de problemen gaan zien. Ze zullen zelf orde op zaken moeten stellen, meer bezuinigen, meer hervormen en harder werken aan de concurrentiepositie. Dat is het signaal dat de financiële markten in feite afgeven. Ze hebben onvoldoende vertrouwen in de terugverdiencapaciteit van landen. Ze zijn van mening dat landen er financieel elke keer een potje van maken. Gelijk hebben ze. Kan de minister-president toezeggen dat de regering op dit punt voet bij stuk houdt? Dit geldt wat ons betreft niet alleen voor landen als Griekenland, maar zeker ook voor Italië en Frankrijk. Juist omdat zij de boel niet op orde hebben, heeft de brand de kans, om zich heen te slaan. Spreekt de regering die landen hierop aan? Nu is de kans om ervoor te zorgen dat landen die zich niet aan de spelregels houden, worden bestraft. Ze zouden een boete moeten krijgen als ze zich niet aan de afspraken houden. Als dat door blijft gaan, dan zouden ze net als gemeenten in Nederland die hun boekje financieel te buiten gaan, onder curatele moeten worden gesteld, met ontneming van stemrecht en het uit de euro worden gezet als uiteindelijke straf. Als de Europese landen niet bereid zijn om dit te accepteren

Dijkgraaf

als ultieme consequentie, dan helpt het nu blussen van de brand niet.

De SGP-fractie wil zo weinig mogelijk euro's besteden aan de problemen van andere Europese landen. We hebben zelf problemen genoeg om onze zelfverdiende euro's aan te besteden. Tegelijkertijd is het in ons eigen belang anderen te helpen als dat echt niet anders kan. Maar dan moet men wel bereid zijn om nu en op lange termijn orde op zaken te stellen. Mijn fractie vraagt van de regering haar rug recht te houden. Het is nu geen tijd voor slappe eurocompromissen, maar voor stevig doorpakken. Ik besef dat dit niet altijd hoort tot de Europese vocabulaire, maar daar zal men in Brussel dan maar aan moeten gaan wennen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Voorzitter. In 1997 tijdens de eurotop in Amsterdam werd de Nederlandse gulden na bijna 700 jaar afgeschaft. Vanaf dat moment gingen anderen meebeslissen over de waarde van ons geld en over de economie binnen onze samenleving. Het opportunisme van de wensdenkers regeerde en doet dat nog steeds. De Europese Grondwet werd ingevoerd tegen de wil van bijna twee op de drie Nederlanders. Er was sprake van een gedwongen huwelijk van zeventien landen in gemeenschap van goederen, waarbij de partners nauwelijks weet hadden van elkaars financiële handel en wandel. Eén ding stond wel vast: Er was geen exitstrategie. In een kinderlijke euroforie begonnen de rijke Europese landen massaal goederen naar arme zuidelijke landen te exporteren vanuit het samen voor ons eigen-denken. Als we allemaal veel consumeren op de pof, dan worden we allemaal rijk. Onze banken zitten tot over hun oren in bij uitstek Zuid-Europese staatsobligaties, omdat die zo lekker renderden. Voor dit onverantwoorde beleid stonden en staan burgers garant. De politici die tegen beter weten in hun burgers in het euromoe-ras hebben getrokken, weten niets beters te bedenken dan in het moeras te pleiten voor een sprong voorwaarts.

Er moet leiderschap worden getoond, is het mantra, alsof iedereen die tegen deze operatie is leiderschap zou ontberen. De PvdD vindt ook dat er leiderschap moet worden getoond, maar niet via het stimuleren van business as usual. Er zal een hervorming van het financiële stelsel nodig zijn, zodat bankieren weer vooral gaat over het ordentelijk verloop van het geldverkeer, op een transparante manier, waarbij er geen ruimte is voor banken om te speculeren of om speculatie te faciliteren en waarbij flitskapitaal wordt afgeremd in plaats van bevorderd. Niets daarvan is in de huidige maatregelen terug te vinden.

Het probleem waarover wij vandaag spreken, is het probleem van het voorschot op de toekomst, het probleem van het naïeve geloof dat de bomen tot in de hemel zouden kunnen groeien als je er met zijn allen maar vurig in gelooft. We overschrijden de reproductiecapaciteit van de aarde zodanig dat wij vier aardbollen nodig zouden hebben als de hele wereldbevolking zo zou consumeren als de Nederlandse bevolking. Desondanks gaan we door met het exporteren van onze fouten en nemen we daarbij onaanvaardbare risico's. Deze risico's leiden nu al tot een dominocrisis van ongekeerde omvang. Dit is het resultaat van opportunisme, prestige, kortzichtigheid en roofofbouw. We zitten in het Europese schuitje, dus we zullen moeten meevaren, is het credo. De problemen die buiten schuld en medeweten van de burgers in ons land

zijn ontstaan moeten nu worden opgelost door een Europees noodfonds, dat een omvang zou kunnen krijgen van 2000 mld. Alleen al de redding van Griekenland gaat volgens het rapport van de trojka minstens 444 mld. kosten. De redding van Italië, Spanje, Ierland, Portugal en mogelijk ook Frankrijk, België en Oostenrijk, zal een veelvoud van dat bedrag vergen.

In deze door politici gecreëerde noodsituatie ligt de weg open voor een Europese staatsgreep: meer overdracht van bevoegdheden, op weg naar de Verenigde Staten van Europa. Want het gaat nu om zo grote belangen en om zo veel geld dat we niet aan onszelf moeten denken, maar aan Europese solidariteit. Als er iets is waar het dumpen van duizenden miljarden euro's in een bodemloze put niets mee te maken heeft, is het wel solidariteit of soliditeit.

Dit is een debat om des keizers baard. De Europese regeringsleiders hebben allang besloten. Er zijn te weinig politici die ze durven te stoppen op hun heilloze weg. Nog dit jaar zal er ook een besluit moeten worden genomen over de nieuwe wet die het Europese stabiliteitsmechanisme, het ESM, mogelijk maakt, met een startkapitaal van maar liefst 700 mld. Dit verdrag maakt het dus mogelijk dat een paar EU-ambtenaren van de lidstaten kapitaal mogen eisen, binnen zeven dagen over te maken. Zo staat het in artikel 9.3 van het ESM. Ik heb daarbij een paar vragen. Het moet dit jaar namelijk nog worden geratificeerd.

Waarom een startkapitaal van 700 mld.? Waar komt dat bedrag vandaan en hoe is dat onderbouwd? Is het waar dat ESM-leden elke kapitaalaanvraag onvoorwaardelijk en onherroepelijk binnen zeven dagen dienen te storten? Zo staat het namelijk in het verdrag. Ik wil van de minister-president weten wat dit voor onze soevereiniteit betekent. Kan de raad van bestuur van het ESM het kapitaal zonder overleg wijzigen, zoals in artikel 10.1 staat? Is het waar dat het ESM juridische immuniteit kent, waardoor het recht volledig buitenspel geplaatst wordt? Wat betekent dit voor onze soevereiniteit en democratische controlemogelijkheden, zoals die in artikel 27 staan? Is het waar dat directeuren en personeelsleden van het ESM volledige juridische onschendbaarheid genieten en dat zij dus aan niemand democratische verantwoording schuldig zijn? Jassen wij dit er snel nog even door voor 31 december 2011?

De bevolking is niet geraadpleegd bij de introductie van de euro. De mening van de bevolking is niet gerespecteerd bij de invoering van de Europese grondwet. Is het kabinet bereid een referendum uit te schrijven over de invoering van het ESM en de vergaande soevereiniteitsoverdracht? Ik vraag om een helder antwoord op deze vragen en overweeg op dit punt een motie in te dienen.

Er zal een einde moeten komen aan het nemen van een onverantwoord voorschot op de toekomst, evenals ik van mening ben dat er een einde moet komen aan de bio-industrie.

De vergadering wordt van 15.45 uur tot 16.00 uur geschorst.

Minister **Rutte**:

Mevrouw de voorzitter. Ik zei al aan het begin van het debat dat ik een groot aantal vragen niet kan beantwoorden omdat op dit moment in Brussel de Ecofin-Raad plaats-

Rutte

vindt, die om half vier weer is doorgegaan, en omdat er later vandaag, op een onbekend tijdstip, een extra Euro-groep plaatsvindt. Ik kan de onderhandelingspositie van de minister van Financiën schade doen als ik hier inga op zeer gedetailleerde vragen aangaande verschillende aspecten van die gesprekken. Ik wil wel nog eens aangeven welke grote onderwerpen precies voorliggen, en een aantal vragen beantwoorden die niet direct raken aan de kwesties die nu in Brussel worden besproken.

De grote onderwerpen hangen allemaal met elkaar samen. Er moet tussen nu en hopelijk woensdag een antwoord komen op vier grote problemen. Een eerste thema is de vraag of het pakket voor Griekenland van 21 juli voldoende is. Er zijn ook vragen gesteld over geruchten, ook in *The Financial Times* van vandaag, dat het sterk zou oplopen. Daar kan ik niet op ingaan, want dat zijn allemaal vertrouwelijke cijfers, die bovendien raken aan de gesprekken en onderhandelingen die nu gaande zijn. Maar duidelijk moge zijn dat dit een belangrijke kwestie is. Bij hopelijk uiterlijk woensdag te trekken conclusies moet duidelijk zijn of het pakket van 21 juli voldoende was of dat er een nieuw pakket moet komen voor Griekenland. Dat is een groot thema.

Een tweede groot thema is de brandgang die gebouwd moet worden om ervoor te zorgen dat er voldoende fire power zit in het Europees noodfonds als andere landen in de gevarenzone dreigen te komen. Die discussie is ook gaande. Moet dat verhoogd worden? Hoe verhoog je dat? Wat zijn daarbij de modaliteiten? Gesprekken daarover zijn nu, as we speak, gaande.

Een derde groot thema is heel specifiek nu aan de orde, letterlijk op dit moment. In de Ecofin-Raad is er discussie over de bankenherkapitalisatie en de vraag hoe we die gaan aanpakken. Er liggen adviezen van de EBA, de Europese bankenclub. Daar wordt op dit moment over gediscussieerd.

Tot slot maar zeker wat betreft Nederland niet als laatste, is er de zeer belangrijke vraag hoe je omgaat met de hele aansturing, de governance, zoals dat in het Brusselse jargon wordt genoemd. Dat gaat over de middellange termijn: onze voorstellen voor de Eurocommissaris en interventiemogelijkheden. Maar dat gaat juist ook over de korte termijn. Hoe ga je om met landen als die programmaland dreigen te worden? Stel dat een land X dat nu geen programmaland is, programmaland dreigt te worden, hoe gaan we dan secureren, verzekeren dat zo'n land zich houdt aan de afspraken om de eigen economie weer op orde te brengen? Hoe zorgen wij ervoor dat die afspraken worden gemaakt en vervolgens dat zo'n land zich ook aan die afspraken houdt?

Dat is het hele complex van zaken dat nu voorligt. Op al die punten is de inzet van het kabinet aan de Kamer gemeld in de brief van 7 september en in die van begin vorige week van minister van Financiën De Jager en de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie Verhagen. Daar is al over gediscussieerd en een verdere inkleuring aan gegeven bij het debat aangaande de algemene financiële beschouwingen. Tegen die achtergrond wil ik toch proberen om een aantal vragen te beantwoorden.

De heer Plasterk heeft een vraag gesteld over de credit default swaps (cds). Dat zijn die verzekeringen. Die kunnen opeens uit de gekste hoeken komen. Die zijn een gevaarlijke voetzeaker in het hele proces, want je weet niet precies waar ze zitten en wat hun versturende invloed kan zijn op een eventuele aanpak van deze hele schulden crisis. De heer Plasterk vroeg om een publiek register en

veel meer toezicht daarop. Ik ben het daarmee eens. Er komt regulering. Die moet er ook gewoon komen. De European Market Infrastructure Regulation-club – de EMIR-richtlijn – is daarmee bezig. Die zal meer inzicht gaan geven in de cds-markt. In deze richtlijn wordt centrale clearing van derivaten geëist, waaronder credit default swaps, met onderpand, en worden specifieke transparantie-eisen gesteld. Daar wordt op dit moment over onderhandeld. Een en ander is gericht op inwerkingtreding in 2012.

De heer Koolmees en mevrouw Albayrak hebben gevraagd of zo'n Commissaris zou moeten leiden ... Excuus, die vraag zou ik juist niet beantwoorden, want die raakt aan het complex. Sorry, ik lichtte even het deksel op, maar ik ga dit toch niet doen. Ik moet ook even heel scherp op mijzelf zijn en letten op wat ik wel en niet kan beantwoorden zonder die grens over te gaan.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Wij blijven ook scherp. Gaat de minister-president de vraag nog niet beantwoorden, of überhaupt niet beantwoorden?

Minister **Rutte**:

Niet vandaag, want de discussie over het precieze toezicht op het Stabiliteits- en Groeipact is op dit moment volop aan de orde. De Nederlandse inzet is duidelijk. Die is namelijk dat wij een Eurocommissaris willen voor het Stabiliteits- en Groeipact. Verder is onze precieze positie neergelegd in de brief van de ministers De Jager en Verhagen van vorige week maandag.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Mijn vragen over dit onderwerp gingen nu juist over de Nederlandse inzet. Wat is die inzet precies? Dat is nu namelijk schimmig. Ik noem de brief van 7 september en de uitleg die de minister-president er zelf aan heeft gegeven, ook teruggrijpend naar zijn uitspraken tijdens de algemene politieke beschouwingen. Is het nu wel of niet een Eurocommissaris met bevoegdheden die daadwerkelijk tot ingrijpen kunnen leiden?

Minister **Rutte**:

Daar kan ik natuurlijk wel antwoord op geven, want dan praten we over de inzet. Op dit punt is die aan de Kamer gemeld, maar is het de vraag of die inzet helemaal duidelijk is. Daarop zal ik mevrouw Albayrak natuurlijk bedienen. In de brief aan de Kamer hebben we gemeld hoe je kunt bekijken hoe landen scoren op het beroemde scorebord dat onderliggend is aan de procedure rond macro-economische onevenwichtigheden. In de brief staat dat er gekeken moet worden naar de risico's die er bestaan en dat bezien moet worden wat de rol van de Raad en van de Commissie is in het eventueel vragen van actieplannen aan landen om problemen op te lossen. De concrete vraag van mevrouw Albayrak is: betekent dit dat je daarvoor uiteindelijk ook een Commissaris wilt? Dat is op dit moment niet de inzet van Nederland. Nederland heeft voorgesteld dat dit goed wordt belegd. Dat is een zaak die deels bij de Raad maar zeker ook bij de Commissie ligt. Het wijkt ook af van wat wij willen met het Stabiliteits- en Groeipact, waarvoor wij wel zo'n Commissaris bepleiten. Je raakt namelijk direct aan de vraag of landen zich houden aan de afspraken op het terrein van de 3% begrotingstekort en de 60% staatsschuld. Wij hebben in de brief precies aangegeven dat wij het van groot belang vinden dat dit nu verder wordt uitgewerkt en dat dit gebeurt ge-

Rutte

heel in lijn met de besluiten die tot nu toe zijn genomen over de procedure rond macro-economische onevenwichtigheden. Op de concrete vraag of dat dan die Commissaris moet zijn, antwoord ik echter dat dit op dit moment niet de Nederlandse inzet is.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Mijn vraag ging inderdaad over de mogelijkheden van de Eurocommissaris om ook in de begrotingsdiscipline in te grijpen. In de brief van de minister-president lees ik dat het in de interventieladder niet alleen gaat om het vooraf stellen van regels en kaders, maar ook over meepraten over de vraag hoe een land daarna toe moet en over sancties als landen zich herhaaldelijk niet aan de afspraken houden. Tot zover oké, maar ik lees ook dat nationale begrotingen eerst aan Brussel moeten worden voorgelegd. Dat is een Eurocommissaris die, als het gaat om de begrotingsdiscipline, verregaande bevoegdheden moet hebben die op dit moment nog niet uit het Stabiliteits- en Groeipact volgen. Welke extra bevoegdheden moeten er naar de specifieke Commissaris om in de toekomst de crisis te kunnen voorkomen als het kan en te bestrijden als het nodig is?

Minister Rutte:

We praten deels over verschillende dingen en deels over hetzelfde. Ik dacht dat de vraag van mevrouw Albayrak vooral ging over de vraag of je de Commissaris die de regering voorstelt voor de handhaving van het Stabiliteits- en Groeipact ook bevoegdheden moet geven op het terrein van de macro-economische onevenwichtigheden. Daarop is mijn antwoord dat dit niet de Nederlandse inzet is. De andere vraag van mevrouw Albayrak is: hoe ga je om met het uitvoeren van zo'n Commissaris? Dat staat keurig in de brief beschreven. De meeste voorstellen die wij hebben gedaan in de brief van 7 september kunnen binnen het verdrag. Alleen het afnemen van stemrecht en een euro-exit vragen waarschijnlijk verdragswijziging. De andere zaken die wij voorstellen in de brief kunnen echter zonder verdragswijziging.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik sla nog even aan op de terughoudendheid die de minister-president nu betracht in het geven van antwoorden aan de Kamer. Ik snap wel dat niet alles hier kan worden uitgesproken, maar als vandaag de Luxemburgse premier Juncker gewoon uitsprekt dat de afschrijving van banken van het 21-julipakket onvoldoende is en significant hoger zal moeten, is dat een heel duidelijke uitspraak van een collega van de minister-president. Dan hebben wij er ook recht op om te weten waar de Nederlandse regering staat. Als mevrouw Merkel aangeeft dat zij er niets voor voelt dat het noodfonds aan de ECB wordt gekoppeld, wat volgens mij een heel verstandige keuze is, hebben wij er ook recht op om te weten waar ons kabinet staat. Ik vraag de minister-president dus om helder te zijn over dit soort punten. Daar heeft het parlement recht op. Wij moeten er uitspraken over kunnen doen.

Minister Rutte:

Het parlement heeft er ook recht op dat ik mijn rode contouren duidelijk trek. Die trek ik anders dan mevrouw Merkel en de heer Juncker. Ik vind het echt niet verstandig om daarover in het openbaar uitspraken te doen terwijl op dit moment de onderhandelingen gaande zijn. We hebben onze inzet op alle onderwerpen zeer gedetailleerd

aan de Kamer gemeld. Ik heb heel goed geluisterd naar de inbreng van alle fracties in dit debat. Ik weet wat ze belangrijk vinden en waarop ze de nadruk leggen. Ik neem die kennis mee naar Brussel en die zal voor mij zeer belangrijk zijn bij het innemen van standpunten in de raad morgen. Omdat in Brussel de onderhandelingen gaande zijn, wil ik nu niet verder gaan.

Het is een keuze van de Kamer om nu bijeen te komen en ik respecteer die keuze zeer. Ik zie persoonlijk ook het nut van het feit dat ik kennis heb kunnen nemen van de inzichten. Ik wil nu echter niet ingaan op de vraag of er meer moet gebeuren voor Griekenland, hoe we dat gaan doen, hoe we het noodfonds eventueel gaan opkrikken en welke technieken daarachter zitten. Dat zijn precies de onderwerpen waarover Jan Kees de Jager nu in Brussel bezig is.

De voorzitter:

De minister van Financiën, bedoelt u.

De heer Slob (ChristenUnie):

De minister van Financiën werd vandaag ook wel de broedende zwaan genoemd.

De voorzitter:

Ja, dat is wel een mooi beeld bij deze minister.

De heer Slob (ChristenUnie):

De Kamer heeft toch het recht om te weten hoe het kabinet denkt over de opties die nu de ronde doen over het noodfonds? Het is toch een heel principiële kwestie? Als je de ECB gaat betrekken bij zo'n noodfonds en het de licentie van een bank gaat geven – wat kan betekenen dat de drukpersen van de ECB worden aangezet om het probleem van Italië op te lossen – dan moeten we daarover toch een duidelijk statement van het kabinet kunnen horen?

Minister Rutte:

Niemand kan er wat aan doen – niemand had het kunnen voorzien; ik niet, de Kamer niet – dat dit debat samenvalt met de gesprekken die nu in Brussel gaande zijn. Ik schaad de onderhandelingspositie van Nederland als er straks op Reuters berichten verschijnen over wat ik hier over deze onderwerpen zeg terwijl Jan Kees de Jager bezig is een collega onder druk te zetten om akkoord te gaan met een bepaalde opvatting van de Nederlandse regering. Dat kan gewoon niet. Ik vraag daar echt begrip voor aan de Kamer. Ik ga proberen zo veel mogelijk vragen te beantwoorden, maar de vragen die echt raken aan die vier grote onderwerpen, kan ik nu niet beantwoorden.

De heer Slob (ChristenUnie):

De minister-president kan er inderdaad niets aan doen dat we in deze situatie terecht zijn gekomen. De Kamer kan het zichzelf echter wel aantrekken dat zij de Ecofin niet fatsoenlijk heeft voorbereid, want dan hadden we deze dingen wel kunnen bespreken. Ik zou de minister-president willen vragen om als kabinet nooit naar dit soort overleggen te gaan zonder met de Kamer gesproken te hebben. Zelfs als de Kamer in meerderheid niet wil, zou het kabinet moeten zeggen dat het toch met ons wil spreken.

Minister Rutte:

Met alle respect, maar dat zou contempt of parlement zijn.

Rutte

De heer **Irrgang** (SP):

Toch wil ik het punt van de heer Slob steunen. De minister-president had het over rode contouren, oftewel het blootgeven van je onderhandelingspositie. Ik snap dat hij dát niet wil doen. Wij kunnen echter wel vragen wat de Nederlandse inzet is inzake de kwestie van het noodfonds als verzekeraar. Hij is ons verplicht daarover een antwoord te geven. Hij kan melden wat zijn inzet is. Wij hebben recht op die informatie. Dat is heel wat anders dan spreken over zijn onderhandelingsstrategie en zijn rode lijnen. Ik snap dat hij daarover niet al te open wil zijn. Hij kan zelfs de positie van de minister van Financiën versterken. Wat kan er nu verkeerd gaan als de minister-president in het Nederlandse parlement vertelt wat de positie van Nederland is, die – mag ik aannemen – de minister van Financiën op dit moment in het buitenland aan het vertegenwoordigen is?

Minister **Rutte**:

We hebben over al die punten brieven aan de Kamer gestuurd. We voeren dit debat terwijl er in Brussel belangrijke gesprekken gaande zijn. Ik begrijp de vraag van de heer Slob volledig en die is ook zeer relevant – moet de ECB een rol hebben in een eventuele hefboomwerking op het Europese noodfonds? – maar op dit moment is de minister van Financiën daarover in debat. Ik kan daar nu geen verdere toelichting op geven, want daarmee schaad ik de Nederlandse positie in dit debat.

De heer **Irrgang** (SP):

Ik begrijp dit echt niet. Als ik nu veronderstel dat de Nederlandse regering daar geen voorstander van is om de reden die de heer Slob noemde, dan kan de minister-president dat toch hier vertellen? Dat is dan toch hetzelfde als wat de minister van Financiën op dit moment aan het bespreken is? Hij legt toch uit wat de Nederlandse positie is?

Als de Nederlandse positie anders is, en de minister van Financiën dus ook dat standpunt verwoordt, dan kan de minister-president dat toch ook hier vertellen? Ik begrijp werkelijk niet waarom de minister-president niet kan vertellen wat de Nederlandse positie is, bijvoorbeeld ten opzichte van het noodfonds als verzekeraar.

Minister **Rutte**:

Juist het noodfonds als verzekeraar is een cruciaal onderdeel van de discussie. Ik herhaal dat ik twee dingen toezeg. Ten eerste. Ik heb heel goed geluisterd. Ambtelijk is er ook meegelusterd naar alles wat er in dit debat, bij de algemene financiële beschouwingen en in eerdere debatten is gezegd. Dat is voor mij natuurlijk kaderstellend voor de discussie in Brussel. Ten tweede. Waar het grote besluiten betreft in de Europese Raad of in de eurotop ten aanzien van de positie van de euro, die bijvoorbeeld grote impact kunnen hebben op onze verplichtingen, doe ik dat altijd met een parlementair voorbehoud. De Kamer behoudt volledig de soevereine bevoegdheid om daar heel veel van te vinden na afloop en mogelijk ook na morgen in aanloop naar de tweede top. Ik doe dat niet op dit moment, terwijl de minister van Financiën aan het onderhandelen is. Dat kan echt niet.

De heer **Irrgang** (SP):

Ik heb hier heel grote moeite mee. Ik mag als parlementariër aan de minister-president vragen wat de Nederlandse inzet is op een heel aantal punten, maar ik krijg tot drie keer toe als antwoord dat er op dit moment over wordt

gesproken. Maar het is toch geen geheim wat de Nederlandse inzet is? Dat moet hier toch in de openbaarheid worden besproken? Ik kan mij niet voorstellen dat er parlementariërs zijn die er geen bezwaar tegen hebben dat de minister-president geen openheid geeft, zelfs zijn eigen fractie niet, over de positie van Nederland.

Minister **Rutte**:

We hebben op al deze punten de Kamer in verschillende brieven gemeld wat wij vinden. Daar zijn vragen over en daar voeren we een debat over. Maar dat doe je niet op het moment dat je weet dat de minister van Financiën dat debat voert in Brussel. Dan is het misschien toch goed dat verschillende fracties onderling wegen – ik zal respectvol van de uitkomst van die discussie kennismaken – hoe men staat ten opzichte van het voorbereiden van die toppen. We zitten nu in de situatie dat die toppen plaatsvinden, vandaag van de ministers van Financiën en morgen van de regeringsleiders. Ik kan niet terwijl Jan Kees de Jager, de minister van Financiën, bezig is om de Nederlandse belangen te verdedigen, wat hij, zoals wij van hem gewend zijn, buitengewoon scherp en op uitstekende wijze doet, hier vragen beantwoorden over de Nederlandse inzet. Nogmaals, ik heb heel goed geluisterd naar wat de Kamer heeft gezegd. Dat is voor mij kaderstellend. De minister van Financiën zal vandaag en ik morgen op al dit soort grote onderwerpen een parlementair voorbehoud maken.

De heer **Koolmees** (D66):

Ik heb een inhoudelijke vraag over de Eurocommissaris. Ik hoop dat ik iets meer helderheid krijg over de Nederlandse inzet daaromtrent. Deze zomer heeft de minister-president gezegd dat het niet zo kan zijn dat de Europese Raad automatische sancties met een kleine minderheid of een normale meerderheid kan blokkeren. Hij deed dat in het debat afgelopen zomer. Het kabinet heeft destijds een brief geschreven over de inzet omtrent de Eurocommissaris in Europa.

Nu kwam vorige week de brief van de ministers Verhagen en De Jager en daarin staat dat de Eurocommissaris wel over het tekort en de schuld mag gaan, maar niet over de macro-economische onevenwichtigheden. In het sixpack van Van Rompuy is afgesproken dat er ook automatische sancties verbonden zijn aan de macro-economische onevenwichtigheden. Als landen niet op tijd orde op zaken stellen en geen plan indienen om de macro-economische onevenwichtigheden op te lossen, volgt er een sanctie. Ik zie een discrepantie tussen deze brief de woorden van de minister-president afgelopen zomer. Afgelopen zomer zei hij nog: als er automatische sancties zijn, kan het niet zo zijn dat een groot land als Duitsland of Frankrijk die kan blokkeren. In de brief van minister Verhagen staat echter dat de Europese Raad over sancties gaat en niet de Eurocommissaris. Kan de minister-president dat verschil uitleggen?

Minister **Rutte**:

Dat doe ik graag. De kern zit in het feit dat er naar het inzicht van het kabinet een verschil is tussen de macro-economische onevenwichtigheden en de naleving van het Stabiliteits- en Groeipact op het gebied van bijna wiskundig vast te stellen zaken als de 3% tekort en de 60% staatsschuld ten opzichte van het nationaal inkomen. Op het vlak van die bijna rekenkundig vast te stellen feiten willen wij zo min mogelijk tot een cosy politiek onderons-

Rutte

je komen. Daarom stellen wij een Eurocommissaris met stevige bevoegdheden voor. De aanpak van macro-economische onevenwichtigheden is echter veel minder zwart-wit dan de naleving van het Stabiliteits- en Groeipact. Daarom willen wij, zoals in de brief van de beide ministers beschreven is, de lidstaten de ruimte willen laten om zelf maatregelen te nemen. Dat sluit aan bij de wens van de Kamer – de motie-Slob is al een paar keer genoemd – dat we de risico's wel op Europees niveau inventariseren en zo nodig afdwingen dat deze worden geadresseerd, maar dat we het aan de lidstaten zelf overlaten welke maatregelen ze nemen. Dat sluit aan bij de inmiddels gevleugelde woorden van de heer Ten Broeke "wel de maat nemen en niet de wet voorschrijven".

De heer **Koolmees** (D66):

Mijn vraag ging niet over elkaar de maat nemen of de wet voorschrijven. Mijn vraag gaat over het volgende. In het sixpack van Van Rompuy, in de versterking van het economisch bestuur van de Europese Unie, is afgesproken dat er sancties komen voor landen die zich niet aan hun eigen afspraken houden. Als er een plan van aanpak moet worden gemaakt om een macro-economische onevenwichtigheid op te lossen, zijn er ook sancties aan verbonden als men dat plan niet uitvoert. Als we de Eurocommissaris nu wel de verantwoordelijkheid over het tekort en de schuld geven, waarom dan niet over de macro-economische onevenwichtigheden? De afspraken zijn er al; het sixpack van Van Rompuy is al goedgekeurd.

Minister **Rutte**:

Ik snap de vraag van de heer Koolmees. Hier zit het volgende achter. Het kabinet is van opvatting dat er al ervaring is opgedaan met de naleving van het Stabiliteits- en Groeipact op het gebied van de 3% en de 60%. We leven al een tijdje met die feiten en we hebben de vreselijke ervaring met het onderonsje tussen Frankrijk en Duitsland uit 2003. De procedure voor macro-economische onevenwichtigheden is echter nieuw. Dit moet zich helemaal bewijzen. Je kunt dit niet precies zwart op wit vastleggen. Daarom willen wij dat de bevoegdheid van de voorgestelde Eurocommissaris zich beperkt tot het naleven van de begrotingsregels. Alles wat in het sixpack is afgesproken over de procedure voor macro-economische evenwichtigheden en het opleggen van sancties, moet ook gebeuren. Er komen nog voorstellen voor de verdere uitwerking en wij staan vanzelfsprekend voor onze handtekening, maar dat bevindt zich, in lijn met de motie-Slob, meer op het terrein waarop je elkaar wel de maat neemt, maar niet de wet voorschrijft.

De heer **Koolmees** (D66):

Ik heb net begrepen dat de motie-Slob niet meer geldt omdat de PvdA op dit moment een andere houding heeft.

Minister **Rutte**:

Dat heb ik de PvdA-woordvoerders niet horen zeggen.

De heer **Koolmees** (D66):

Los daarvan, in 2008–2009 hadden wij een groot begrotingstekort. Toen zijn er in Europa afspraken gemaakt over het tekort en de schuld. We zouden de situatie niet in één jaar herstellen, maar verspreid over vier jaar. Ook toen was het niet zwart-wit. Ook toen is niet de keus gemaakt dat we het tekort binnen één jaar onder de 3% moesten brengen. Als dat had moeten gebeuren, zou Nederland

in één jaar tijd 3% à 4% op het bbp hebben moeten bezuinigen. Dit was niet zwart-wit. Dat geldt evenmin voor de procedure voor macro-economische onevenwichtigheden. Het gaat erom dat een land een geloofwaardig plan van aanpak neerlegt, zijn schuldtekort op orde brengt en de economie op orde brengt. Ik zie het zwart-witkarakter dus niet. Ik hoop dat het kabinet overweegt, ervoor te pleiten om de Eurocommissaris ook de bevoegdheden over de macro-economische onevenwichtigheden te geven.

Minister **Rutte**:

Het zwart-witkarakter zit niet zozeer in het feit dat er een plan moet komen en de vraag of men het naleeft, maar wel in de vraag waar we naar streven. De 3% en de 60% zijn intergouvernementeel in het Stabiliteits- en Groeipact vastgelegde afspraken. Dat is toch iets anders dan de macro-economische onevenwichtigheden, waarmee je echt ervaring moet opdoen hoe het gaat werken en hoe wij het gaan regelen. Ik ben daar heel hoopvol over. Het slaat eigenlijk ook op wat mevrouw Albayrak zei. Ik heb haar betoog zo verstaan dat zij zegt: de staatsschuld onder controle, ook de groeimotor op gang brengen en behoorlijk in de gaten houden hoe het zit met het sociale aspect. In die driehoek heb ik de inbreng van de Partij van de Arbeid, maar ook van mevrouw Sap gehoord. Met dat specifieke element van de macro-economische onevenwichtigheden moeten wij echt ervaring opdoen. Vandaar de brief zoals die er ligt.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik wil toch de heer Koolmees van harte bijvallen. Er ligt ook nog een aangehouden motie van de heren Braakhuis en Koolmees om de macro-economische onevenwichtigheden juist wel onder de bevoegdheid van die onafhankelijke Eurocommissaris te brengen. Het verhaal van de minister-president overtuigt mij niet. De minister-president zegt als kern dat wij ervaring moeten opdoen. Alle ervaringen die wij hebben opgedaan met de huidige grenzen in het Stabiliteits- en Groeipact, van 3% en 60%, hebben op geen enkele manier geleid tot aanpassing van die percentages. Dus waarom zou dat bij de macro-economische onevenwichtigheden wel het geval zijn?

Minister **Rutte**:

Het simpele feit doet zich voor dat dit nieuw is. Wij moeten hiermee ervaring opdoen. Dit moet in de cultuur en in het denken zijn plek krijgen. Er moeten ook voorstellen komen om dit verder vorm te geven. Ik vind het echt een veel te snelle conclusie om dit maar bij de Commissaris te leggen. Ik ben daar niet voor. Voor de toekomst moeten we zien hoe dit zich ontwikkelt, maar ik zou het op dit moment echt niet doen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het lijkt er toch op dat de minister-president hiermee in de val van het verleden stapt. Met de wijsheid van nu zegt de minister-president toch ook dat het veel beter zou zijn geweest als de grenzen van 3% en 60% van meet af aan veel strikter waren gehandhaafd, en als grote landen als Duitsland en Frankrijk in het verleden niet de ruimte hadden genomen om daar overheen te gaan? Nu creëert hij zelf willens en wetens onduidelijkheid voor de toekomst. Die macro-economische onevenwichtigheden zijn een heel belangrijke bron voor de huidige problemen in de eurocrisis. Ik roep de minister-president op, als het nu wordt ge-

Rutte

daan, om het meteen goed te doen en om niet weer toe te staan dat landen zelf op grond van hen moverende redenen proberen daar onderuit te komen.

Minister Rutte:

Ik wil helemaal niet dat landen ergens onderuit komen. Ik ben het met mevrouw Sap eens. Het moet goed geregeld worden. Wij gaan er ervaring mee opdoen. Voor de toekomst houd ik opties open, maar ik vind het echt onverstandig om nu al meteen te zeggen dat het bij de Commissaris moet liggen, waar het nog helemaal moet worden uitgevoerd en waar wij ook hier hebben gezegd dat er echt een verschil is tussen de naleving van de begrotingsregels en staatsschuldafspraken en het aanpakken van de macro-economische onevenwichtigheden. Ik zou er niet voor zijn op dit moment. Laten wij nu eerst eens even ervaring opdoen en bezien hoe het werkt. Een belangrijk richtsnoer daarbij is voor mij de motie-Slob, en ik dacht nog steeds ook voor een meerderheid van de Kamer. Je moet namelijk echt met elkaar afspraken kunnen maken over voorspelbaarheid van gedrag en maatregelen die landen misschien moeten nemen, maar het niveau van de maatregelen, de invulling ervan en de keuze, moet echt aan het land zijn.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Als dit de uitgangspositie van de minister-president is, is er in elk geval geen garantie op een echt daadkrachtige aanpak van macro-economische onevenwichtigheden in de toekomst. Daarmee laadt de minister-president toch de verdenking op zich dat het allereerst een politieke keuze is en dat Nederland er ook niet aan wil om bijvoorbeeld de hoge private schulden, noem maar de hypotheekschulden, te gaan aanpakken. Dat kan toch niet de bedoeling zijn van deze minister-president.

Minister Rutte:

Ik vond het zo'n aardig debat, maar nu komt de aap uit de mouw en hij heet "hypotheekrenteaftrek".

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Als de minister-president zelf zegt dat dit de aap is die hij in de mouw wil houden, is het treurig.

Minister Rutte:

Ik niet, maar u blijktbaar wel. U komt er nu letterlijk mee.

De voorzitter:

Nee, nee. Ik kom nergens mee.

Minister Rutte:

Excuus, voorzitter, mevrouw Sap komt ermee.

Wij zijn het meer eens dan we denken. Het is nu een kwestie van in de tijd ervoor zorgen dat het goed gaat werken. Laten wij dit nu een kans geven. Wij Nederlanders hebben misschien wel eens de neiging om meteen alles institutioneel goed vast te leggen. Dus ja voor het hele begrotingstoezicht, en uitermate voorzichtig voor de precieze governance-invulling van de macro-economische onevenwichtigheden.

De heer Dijkhoff stelde een vraag over de rol van het Internationaal Monetair Fonds. Nederland is voorstander van een grotere rol van het IMF zowel qua expertise als qua methodiek, waarbij je kijkt naar de conditionaliteiten en het uitkeren in tranches, maar ook financieel.

De discussie binnen het IMF en de G20 over een eventuele vergroting van de financiële slagkracht van het IMF is wat mij betreft dan ook zeer welkom. Die stimuleren wij. Het IMF heeft bij de jaarvergadering al afgesproken, de omvang van de IMF-middelen te evalueren. Onder andere Brazilië, Rusland, India en China, de zogenaamde BRIC-landen, hebben zich positief uitgelaten over de mogelijkheid om het IMF meer financiële slagkracht te geven. Nederland dringt er in Europa op aan om in deze hele discussie een positieve positie in te nemen. Dat is mijns inziens ook een traditie van dit parlement. Wij vinden het IMF een prettige club, bijvoorbeeld omdat het bij Europese problemen gewoon goed is dat je soms, nou ja, heel regelmatig, vreemde ogen hebt die dwingen.

Ik kom nu op de vraag van mevrouw Albayrak over de sociale rechten. Het kabinet zal komen met een reactie op de brief van de sociale partners aan vakbondszijde, de FNV, de CNV en de MHP. Ik ben het met mevrouw Albayrak eens dat de sociale dimensie tijdens deze economische crisis niet veronachtzaamd mag worden. Daarom heb ik haar betoog mentaal voor mijzelf teruggebracht tot de volgende driehoek: het oplossen van de schulden crisis, het zorgen voor groei in Europa en tegelijkertijd de aandacht voor de sociale rechten. Wat mij betreft heeft de aanpak van de huidige crisis heel sterk een nationale dimensie, maar ook een Europese dimensie. Dit geldt eigenlijk voor alle drie de hoeken van de driehoek. Op dit punt maken de regering en sociale partners van de afzonderlijke lidstaten nationale spraken. Het sociaal beleid op het niveau van de maatregelen is natuurlijk een nationale verantwoordelijkheid. Dat biedt de waarborgen die Nederland van belang vindt voor ons overlegmodel, het poldermodel. Vele partijen in deze Kamer zijn daar terecht aan gehecht. Als ik het goed versta, zegt mevrouw Albayrak echter dat dit geen "race to the bottom" mag worden. In Europa zijn daar afspraken voor; het Verdrag van Lissabon biedt het kader daarvoor. Ik wijs verder op de aandachtspunten in de Europa 2020-strategie, namelijk onderwijs en werkgelegenheid. Ik vind het zelf van groot belang om het sociaal beleid te blijven versterken. Dat levert banen en welvaart op. Juist daarom zijn de hervormingen die nu in Griekenland gaande zijn zo buitengewoon belangrijk. In hun brief aan mij spreken de drie sociale partners hun zorgen uit over de uitholling van de sociale rechten. Ik kom met een reactie langs de lijnen die ik geschetst heb en zal daarbij de opmerkingen van mevrouw Albayrak indachtig zijn.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Ik heb die opmerkingen vandaag gemaakt omdat ik zo graag zou zien dat de minister-president op de top bij zijn Europese collega's aandacht vraagt voor de sociale rechten. Ik doe dit omdat wij nu gaandeweg de reeds doorgevoerde maatregelen zien dat er al sprake is van een aantasting van sociale verworvenheden, bijvoorbeeld in Griekenland. Daar gaat ook de net door de minister-president aangehaalde brief over. Wil de minister-president dus niet alleen toezeggen dat hij die brief naar de Tweede Kamer zal sturen, maar kan hij dit punt vooral in Europa gaan maken, zodat wij met z'n allen daar bewaken dat wij niet door de ondergrens zakken?

Minister Rutte:

Ik zal ervoor zorgen dat er in Europa aandacht hiervoor is. Ik weet niet of morgen de beste dag daarvoor is, maar ik zal, zodra het relevant is, het punt maken dat Nederland

Rutte

die grenzen in lijn met het Lissabonverdrag en in lijn met de 2020-strategie bewaakt. Heel specifiek in het geval van Griekenland vind ik dit ingewikkeld, omdat ik in de brief van de sociale partners heb gelezen dat zij zich afvragen of dit nu niet te veel ten koste gaat van sociale rechten. Ik ben daar natuurlijk ook bezorgd over. Tegelijkertijd heb ik wat betreft de enorme problematiek in Griekenland ook wel eens het gevoel gekregen dat wij wel dachten aan het stuur te zitten, maar dat vervolgens bleek dat het stuur-tje aan de achterstoel was geprikt en het dus niet echt aansluiting had op de wielen van de auto. Het is dus van groot belang dat Europa nu heel strikt Griekenland dwingt om de afspraken uit te voeren. Het is bovendien heel sterk aan de Griekse democratie en het parlement daar om zelf toe te zien op het handhaven van de "rode contouren" – als ik ze een keer zo mag noemen – van de sociale rechten.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Dat ben ik eens met de minister-president. Precies om die reden heb ik niet de praktijk in Griekenland als uitgangspunt genomen, maar de afspraken die wij in het Europese verdrag en het Europees Sociaal Handvest hebben gemaakt. Dat zijn de basale sociale rechten waarover er al afspraken bestaan. Dat is eigenlijk de fundering waar wij niet doorheen mogen zakken.

Dat verzoek ik de minister-president nogmaals. Mag ik hem ook vragen om de brief voor de top van woensdag aan de Kamer toe te sturen met zijn reactie op de brief van de vakbonden?

Minister Rutte:

Dat zal ik doen.

Daarmee heb ik alle vragen beantwoord die niet rechtstreeks raken aan de vier onderwerpen waarover op dit moment wordt onderhandeld. Nogmaals, op alle andere onderwerpen heb ik zelf aantekeningen gemaakt en is ambtelijk alles in drie lijnen bijgehouden. Dat is voor mij een belangrijke bouwsteen voor de discussie morgen in Brussel. Zoals gebruikelijk zal ik daar het parlementaire voorbehoud maken.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Ik zou nu toch graag enige reactie van de minister-president willen op mijn dringende verzoek om het verhaal over het totaalpakket te verbreden. Ik heb de analyse gegeven dat de inzet van het kabinet nu te veel alleen op overheidsfalen is gericht en dat wij verwachten dat er ook meer oog komt voor falende marktordening. Daarbij heb ik een aantal aspecten aangegeven. Ik zou in ieder geval van de minister-president een eerste duiding willen of hij bereid is zijn verhaal te verbreden.

Minister Rutte:

Ik meen dat wij dat al doen. Ik heb heel goed geluisterd naar mevrouw Sap en ik was het eens met heel veel van wat zij zei. Het komt eigenlijk neer op de driehoek: ja er is een probleem met de overheidsfinanciën, ja er is een probleem met de economische groei en ja wij hebben met elkaar de afspraken over sociale rechten te handhaven. In die driehoek kronkelt een slang, het falen van verschillende instituties. Dat zijn de instituties op het Europese niveau. Het is ook het falen hier en daar van de nationale democratieën, bijvoorbeeld in 2003 toen Frankrijk en Duitsland een onderonsje hadden. Het is ook, zoals mevrouw Sap terecht zegt, de hele sociale kant en de bete-

kenis voor landen. Ik ben dat met haar eens. Ik meen oprecht dat wij dat al doen. Misschien plakt zij het etiket dat zij op het kabinet als geheel plakt nu iets te veel ook op het Europese beleid. Ik meen dat het niet nodig is.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Ik zal in mijn tweede termijn in ieder geval moties indienen op de drie punten die voor mijn fractie heel belangrijk zijn: meer democratisch gestutte politieke macht naar Europa, een effectieve aanpak van financiële markten en een stevig Europees hervormingspakket. Gelet op hetgeen de minister-president nu zegt, verwacht ik dat hij ze positief aan de Kamer zal voorleggen.

Minister Rutte:

Ik zal naar de moties kijken, maar wij zijn nu op grote schaal aan het hervormen op het gebied van het toezicht op de Europese financiële sector. Daar is al heel veel gebeurd en er komt nog het nodige aan. Over de aanpak van het marktfalen en het falen van het toezicht op bijvoorbeeld de banken hebben wij recentelijk heel goede afspraken gemaakt. Ik weet niet of ik meteen geneigd ben om al die moties ... Maar wij zullen er goed naar kijken. Laat ik er niks over zeggen.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Dat wordt een spannende tweede termijn. Daar houd ik het nu even bij.

Mevrouw Thieme (PvdD):

Ik heb in mijn bijdrage aangegeven dat ik mij grote zorgen maak over de snelheid waarmee Europa probeert om de soevereiniteitsoverdracht via het ESM-verdrag gestalte te geven. Het zou zelfs voor het eind van dit jaar al geratificeerd moeten worden door de lidstaten. Wat vindt de minister-president ervan dat alle nationale rekenkamers in Europa zeggen dat dit ESM-verdrag niet moet worden geratificeerd omdat de democratische controle niet op orde is en dat er ook vraagtekens zijn te plaatsen bij de juridische onschendbaarheid van de mensen die in de raad van bestuur van het ESM zitten?

Minister Rutte:

Mijn neiging zou zijn om dat debat te voeren waar het gevoerd moet worden. Er is nog geen wetsvoorstel naar de Kamer gestuurd over het ESM. Wij willen eerst precies weten wat alle effecten van de discussie over Griekenland zijn voordat wij dat kunnen doen, want dat werkt daarop in. Ik heb heel goed geluisterd naar datgene wat mevrouw Thieme daarover heeft gezegd. Ik ben het niet met alles eens, maar ik zeg haar zonder meer toe dat ik haar woorden zal betrekken bij het uiteindelijk vormgeven, samen met mijn collega's, van de voorstellen over het ESM zonder nu inhoudelijk verwachtingen te willen wekken. Het lijkt mij dat wij dan het debat moeten voeren, want het is nu niet aan de orde. Het hele ESM staat de komende dagen niet op de agenda.

Mevrouw Thieme (PvdD):

Ik wil daar toch iets tegenoverstellen. Wij hebben te maken met een vergaande soevereiniteitsoverdracht en het zou volgens veel Europese lidstaten voor 1 januari 2012 al geregeld moeten zijn. Nederland wil dat ook. Dan kan de minister-president niet zeggen: laten wij dat debat op een gegeven moment voeren. Daarbij komt dat ik hem heb gevraagd om de burgers hierbij te betrekken, juist om-

Rutte

dat het gaat om een vergaande soevereiniteitsoverdracht. Dan kunnen wij niet wachten tot een debat ergens in december of in november, als het louter nog een formaliteit is om het te ratificeren. Nee, dan moet er ook een referendum worden georganiseerd.

Minister Rutte:

De twee partijen die deze coalitie vormen, zijn beide groot voorstander van de representatieve democratie. Zij zijn dus geen voorstander van referenda. Op dat deel van het verzoek van mevrouw Thieme kan ik meteen reageren: wij zullen dat niet in de vorm van een referendum voorleggen. Over de hele inhoud van en discussie over het ESM het volgende: er wordt niets besloten zonder dat de Kamer eerst alle zaken ter bespreking krijgt voorgelegd. Dat moet nog gebeuren, omdat we eerst nu precies moeten bekijken wat de impact is van het pakket van 21 juli, en de mogelijke aanpassingen daarop, voordat we voorstellen over het ESM kunnen doen. Ik zeg nogmaals dat ik goede nota heb genomen van de opmerkingen van mevrouw Thieme.

Mevrouw Thieme (PvdD):

Nederland gaat dus niet over tot ratificatie omdat het zo nodig de datum van 1 januari 2012 wil halen. Dat is voor Nederland geen deadline.

Minister Rutte:

Wij willen ons graag aan deadlines houden, maar daar moeten we met elkaar wel goed over spreken. Ik kan pas iets van de Kamer vragen als er een voorstel ligt, en dat ligt er nog niet. Dat is afhankelijk van de precieze vormgeving van het pakket voor Griekenland.

De heer Plasterk (PvdA):

Was u al ingegaan op de financiëletransactietaks?

Minister Rutte:

Dat kan ik nu wel doen, want dat onderwerp raakt zijdelings aan de discussie van zondag. Het kabinet is voorstander van die taks, maar het is er geen voorstander van als dat alleen zou worden ingevoerd door een aantal landen, omdat dan de effecten enorm kunnen zijn. Wij bevorderen dit. Het onderwerp komt overigens aan de orde bij de G20. Ik heb hierover maandag uitvoerig gesproken met de Franse president, toen ik bij hem op bezoek was. Wij zijn beiden voorstander van deze taks. Het wordt een groot onderwerp bij de G20, en mijn voorstel zou zijn om daarop terug te komen als we ook weten, hoe de discussie daar gelopen is.

De heer Plasterk (PvdA):

Ik ben in ieder geval blij met de kleur van het antwoord, die een andere is dan een paar weken geleden in deze Kamer. Toen was men er nog mordicus tegen. Ik heb wel de indruk dat Merkel en Sarkozy de invoering daarvan niet oneindig afhankelijk willen maken van het moment waarop het laatste eilandje in de Zuidzee daarmee akkoord is. Zij vinden dat die taks er sowieso moet komen, vanuit welke houding zij proberen zo veel mogelijk landen mee te krijgen. De positie van Nederland was tot dusverre: laten we het voorlopig maar niet doen, want er zijn verschillende landen die niet mee willen doen. Ik roep de regering op dat verzet te staken en actief en positief te gaan werken aan het invoeren van een financiëletransactietaks.

Minister Rutte:

Op zichzelf: ja, positief en ook bereid om mee te werken aan invoering. Maar ik waarschuw wel tegen de grote concurrentiegevolgen die het kan hebben als bijvoorbeeld een paar landen het invoeren. Ik noem Nederland, met een grote bankensector, waar zes keer ons nationaal inkomen gekapitaliseerd in omgaat. Je moet buitengewoon terughoudend met het zetten van stappen die een paar landen iets verderop niet zetten. Er zit ook heel veel techniek achter, waar we goed naar moeten kijken. Er wordt bijvoorbeeld heel vaak gezegd dat Engeland zo'n taks niet heeft, maar zij hebben wel een soort stamp. Ik ben daarom zo geïnteresseerd in de discussie in de G20, omdat je dan moet kijken of we geen appels en peren aan het vergelijken zijn. Je moet ervoor zorgen dat wat Engeland en andere landen doen, wordt gewaardeerd in de context van een wel aanwezige financiëletransactietaks. Wat zou dat betekenen voor de vormgeving daarvan?

De heer Plasterk (PvdA):

Ik ga ervan uit dat de Nederlandse regering op het punt van de financiëletransactietaks niet terughoudender is dan bijvoorbeeld het buurland Duitsland, waar ook een grote financiële sector is. Als Merkel bereid is om die stap te zetten, dan verwacht ik van de Nederlandse regering dat zij dat goede voorbeeld volgt.

Minister Rutte:

Dan wil ik echt bekijken wat de gevolgen voor onze bancaire sector zijn. Die zijn ook in Duitsland volgens alle verwachtingen gigantisch. Ik moet nog zien hoever dat komt. Laten we afspreken dat we dat in de context van mijn antwoord heel goed blijven volgen, en verder geen negatieve grondhouding ten opzichte van dat instrument innemen.

De heer Ormel (CDA):

De sociale partners schrijven in een brief aan het kabinet dat er juist nu een ondubbelzinnige keuze voor Europa moet worden gemaakt. Zij zeggen dit, terwijl thuis in het land overall mensen zitten die zich zorgen maken over hun toekomst, hun baan, hun pensioen en hun kinderen. Wat zegt de minister-president op dit moment tegen deze mensen?

Minister Rutte:

Ik zeg tegen deze mensen dat Europa van vitaal belang is voor onze welvaart. Een derde van onze welvaart is direct afhankelijk van ons lidmaatschap van de Europese Unie. Onze export alleen al naar Italië is meer dan de export naar alle BRIC-landen (Brazilië, Rusland, India en China) bij elkaar opgeteld. De directe bijdrage van Europa aan de Nederlandse welvaart is netto € 3000 per jaar per Nederlander. Ik heb mij nooit thuis gevoeld bij de discussie tussen de eurofielen en de eurosceptici. Ik heb beiden nooit begrepen. De eurofielen zeiden dat je niet genoeg aan Brussel kunt overdragen en de eurosceptici zeiden dat je als een haas moet proberen om Europa zo veel mogelijk terug te dringen. Ik heb mij altijd thuis gevoeld bij een europragmatische koers, waarbij wij aan mensen uitleggen waarom het voor onze welvaart van ongelooflijk groot belang is dat wij lid zijn van de Europese Unie, dat wij de euro hebben ingevoerd, dat wij daar buitengewoon zuinig op zijn en dat wij nu door een zeer moeilijke fase gaan. Eerlijk gezegd, voelde ik mij ook thuis bij het betoog van het CDA op dit punt in eerste termijn. Daarin wordt

Rutte

in feite ook geen keuze gemaakt tussen eurofilie en euro-scepticisme, maar wel gezegd dat Europa van buitengewoon groot belang is voor Nederland en dat wij daarmee op een verstandige manier moeten omgaan.

De heer **Ormel** (CDA):

Dat is een duidelijk en mooi verhaal, maar hoort daar niet bij dat Europa ook een waardegemeenschap is? Dat wij kunnen zeggen wat wij willen, dat wij kunnen denken wat wij willen, dat mannen en vrouwen gelijk zijn en dat homo's op straat kunnen demonstreren is ook zo dankzij de Europese Unie. De Nederlandse identiteit kunnen wij juist bewaren dankzij het feit dat deze is ingebed in een sterke Europese Unie. Is het niet aan de minister-president om ook dat deel van Europa duidelijk uit te dragen?

Minister **Rutte**:

Ik ben het geheel met de heer Ormel eens dat Europa ook een waardegemeenschap is. Dat is ook tot uiting gekomen in het Verdrag van Lissabon. Dat was eerder veel minder het geval. Dat is voor mij ook zeer belangrijk. Dan praat je over cruciale waarden: de joods-christelijke traditie, het humanisme, de verlichting, de bouwstenen die ons land en deze Unie maken tot wat zij zijn. Naar mijn mening hoeft dat in de dagelijkse praktijk niet in de weg te staan van een pragmatische samenwerking. Als je aan Nederlanders vraagt wat zij van Europa vinden – daar wordt onderzoek naar gedaan – dan blijkt dat het overgrote deel van hen voor Europa is. Als je aan Nederlanders vraagt wat zij van Brussel vinden, komen er wat minder positieve uitslagen. Ik denk dat wij in Brussel hetzelfde moeten doen als wat wij in Nederland doen. De overheid is van groot belang om mensen op cruciale momenten te helpen, op het gebied van veiligheid, onderwijs, gezondheidszorg en sociale zekerheid, maar op heel veel andere terreinen moet de overheid terugtreden. Dat moeten wij ook in Europa doen. Er zijn heel veel terreinen waarop Europa minder moet doen en er zijn een paar terreinen waarop Europa sterker moet worden. Dat is eigenlijk waar wij dit weekend over spreken.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

Hiermee zijn wij gekomen aan het eind van de eerste termijn van de regering. Er is een aantal moties aangekondigd. Ik neem dan ook aan, dat er behoefte is aan een tweede termijn. De Kamer kent het gebruik dat wij in tweede termijn niet meer dan een derde van de tijd in eerste termijn gebruiken.

Ik geef het woord aan de heer Plasterk.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Voorzitter. Het mooie van de kaders die de minister-president heeft geschetst, is dat de contouren in ieder geval rood zijn. Dat is alvast een stap in de goede richting. Men doet wat men kan.

Ik ga zelf geen moties indienen omdat ik denk dat de aard van dit debat moet zijn dat de minister-president goed luistert naar de rode contouren die hier door de diverse fracties worden geschetst. Ik wil een paar politieke conclusies trekken op de punten die ik belangrijk vind. De minister-president kan die dan betrekken bij zijn onderhandelingen.

Ik kom nog even terug op de financiëletransactietaks. Ik wil ervoor waarschuwen dat dit geen dooie mus moet zijn, zo van "we zouden ervoor zijn als iedereen ervoor was, maar de Fiji-eilanden zijn er niet voor, dus het gaat toch niet door". Ik verwacht van de Nederlandse regering dat zij deze voortvarend ondersteunt, naar het voorbeeld dat nu ook door Angela Merkel en Sarkozy wordt gegeven.

De minister-president zegt nu dat hij niet verder vooruit wil lopen op zijn onderhandelingspositie. Laat ik het zo zeggen: de minister-president heeft zich volledig verbonden aan het presenteren van de Eurocommissaris als een manier om te voorkomen dat, als wij dat fonds versterken, Berlusconi en anderen achterover gaan leunen omdat het fonds het wel voor ze oplost en er niet voldoende toezicht is op hetgeen men in landen zoals Italië doet. Ik kan mij dus niet voorstellen dat de minister-president op het punt van die Eurocommissaris en diens verantwoordelijkheid voor het toezicht op de begroting en op schuld met lege handen terugkomt. Dat zal voor mijn fractie een belangrijk punt zijn bij het beoordelen van het uiteindelijke onderhandelingsresultaat.

Ik heb duidelijk gemaakt dat ik vind dat bij het pakket van oplossingen voor Griekenland belangrijk is dat de private partijen, dus de banken, hun verlies in voldoende mate nemen. Ik heb daarbij gezegd dat dit wat mij betreft 50% of meer zou mogen zijn. Ik kan mij inderdaad voorstellen dat het gevoelig ligt om te speculeren over de vraag of dit wel of niet gepaard kan gaan met vrijwilligheid. Daar hoeft ik nu dus niet verder op in te gaan.

Enkele fracties hebben gesproken over het absoluut vermijden van interactie tussen het eurofonds en de Europese Centrale Bank. Ik ben daar minder allergisch voor. Ik denk dat vormen van interactie en van wederzijds versterken van de Europese Centrale Bank en het eurofonds wel degelijk tot versterking van de slagkracht van het fonds zouden kunnen leiden. Ik geef de regering dus mee dat zij op dat punt wat ons betreft zeker niet te voorzichtig hoeft te zijn en die mogelijkheden wel degelijk serieus zou moeten openhouden.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Begrijp ik het goed dat de PvdA in feite tegen de ECB zegt: zet de drukpersen maar aan?

De heer **Plasterk** (PvdA):

Dat begrijpt de heer Slob niet goed. Hij maakt een karikatuur van wat ik zojuist heb gezegd. Er zijn allerlei varianten denkbaar. In de afgelopen periode heeft de ECB al Grieks en Italiaans staatspapier opgekocht zonder dat dit tot grote inflatie of monetaire financiering heeft geleid. Ik ben er blij mee dat dit is gebeurd. Ik ben dus ook niet van mening dat de ECB dit niet had moeten doen. Dit is typisch een voorbeeld waarin een zekere rol van de ECB voordelig kan zijn voor de welvaart in Europa.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Die situatie is inderdaad ontstaan. Het was een heel vervelende situatie. Misschien was die situatie onvermijdelijk, maar dit moet niet langer duren dan noodzakelijk. Ik begrijp echter dat u de ECB heel graag in zo'n positie wilt zien en dat u die positie zelfs nog wilt uitbreiden door een noodfonds en banklicenties te geven. Bent u niet bang dat wij dan echt op een hellend vlak terecht komen en dat de problemen alleen nog maar groter zullen worden?

Plasterk

De heer **Plasterk** (PvdA):

Nee, ik denk dat daar geen totaal taboe op rust. Er zijn heel veel varianten in omloop voor leverage tussen de ECB en het steunfonds. Ik wil die varianten niet op voorhand uitsluiten. Op zich onderschrijf ik de waarschuwing in de vraag van de heer Slob, namelijk dat je moet oppassen voor een inflatiespiraal, maar inflatie is op dit moment niet het grootste gevaar dat de Europese munt bedreigt.

De heer **Tony van Dijk** (PVV):

Misschien een kleine update voor de heer Plasterk: onze minister van Financiën heeft zojuist gemeld dat betrokkenheid van de ECB bij het vergroten van het fonds als optie van de baan is, aldus het ANP in Frankrijk.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Dank. Als je hier ook maar even spreekt, mis je het nieuws. Ik ga dus maar gauw naar mijn plaats, zodat ik het nieuws weer kan bijhouden.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Ik heb goed geluisterd naar de antwoorden van de minister-president, waarvoor dank. Op het punt van de begrotingsdiscipline en zijn voorstellen voor een Eurocommissaris zijn wij vandaag met de antwoorden volgens mij een stapje verder gekomen. Ik heb de minister-president namelijk horen zeggen dat niet alle voorstellen mogelijk zijn binnen de huidige afspraken en dat er dus wel degelijk nieuwe bevoegdheden naar de Europese Commissie moeten als wij die Eurocommissaris echt tanden willen geven om door te pakken waar nodig. Dat geldt voor de eigen voorstellen van de minister-president, maar eventueel ook als er meer nodig zou zijn en als straks een verdragswijziging nodig zou zijn. Dat heb ik hem horen zeggen en dat brengt ons iets verder in dit debat. Daarmee is de nationale beleidsruimte de facto kleiner om zelf tot een invulling te komen van de begrotingsdiscipline. Dan zeg ik tegen de minister-president: zeg dan ook dat dit zo is en dat met name de landen die onder curatele zijn, in verregaande mate bevoegdheden afgepakt zien. Die bevoegdheden gaan dus wel degelijk naar de Europese Commissie. Zeg dat dan, ga daar ruimhartig voor staan en doe dat niet een beetje halfhartig. De PVV laat het kabinet toch niet vallen. Zelfs als het kabinet de hele begroting van dit jaar aan Griekenland cadeau zou doen, laat de PVV het niet vallen. Ik zeg dus tegen de minister-president: sta pal voor uw eigen strategie en uw eigen visie in Europa.

Wat de macro-economische onevenwichtigheden en de sixpack betreft, ben ik het op dit moment erg eens met de antwoorden van de minister-president en niet met de fracties van D66 en GroenLinks. Ik zou het op dit moment doodeng vinden om dat hele pakket bij wijze van carte blanche onder de bevoegdheid van een Eurocommissaris te brengen. Ik denk dat we nader moeten zien hoe dat pakket uiteindelijk eruit komt te zien na de onderhandelingen. Als daar de sociale agenda, duurzaamheid en de hele agenda Europa 2020 niet in zitten, dan moet het naar mijn mening geen Europese bevoegdheid worden, maar wil ik nationaal elke keer op de rem kunnen gaan staan als er dingen in staan waar ik het niet mee eens ben. Met 24 regeringen van de 27 die rechts zijn, ga ik dat avontuur in Europa niet aan.

De heer **Koolmees** (D66):

Volgens mij is er sprake van een misverstand. In het sixpack van Van Rompuy, waar wij mee hebben ingestemd, is al afgesproken dat de macro-economische onevenwichtigheden worden gemonitord, dat er een plan moet komen en dat er automatische sancties komen. Het gaat nu alleen nog maar over de vraag wie daar toezicht op houdt. Is dat de Europese Raad – dus eigenlijk kort gezegd Duitsland en Frankrijk – of is dat de onafhankelijke Eurocommissaris die ook opkomt voor de kleine landen? We hebben gezegd dat de Eurocommissaris dat moet doen. Mevrouw Albayrak gaat weer terug naar de oude stellingen. Als ik haar nu de keuze voorleg tussen Duitsland en Frankrijk of een onafhankelijke Eurocommissaris die ook opkomt voor de kleine landen, gaat zij dan haar mening herzien?

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Wij hebben onze eigen positie gemarkeerd in die debatten. Wij hebben elke keer gezegd, naast de zaken die de heer Koolmees noemt, dat de aanpak van de macro-economische onevenwichtigheden ook in een koppeling met de agenda Europa 2020 en de sociale agenda zou moeten voorzien. Ik wijs er bijvoorbeeld op dat wij er niet mee akkoord zullen gaan als Europa invult dat er geen centrale onderhandelingen meer zijn over arbeidsvoorwaarden of dat er gesproken wordt over ontslagrecht en andere zaken. Dat debat hebben we destijds met de minister-president gevoerd. Ik zeg dat we die zaken willen bewaken bij de nadere uitwerking. Uiteindelijk willen wij kijken wat het totaalpakket is, voordat je die bevoegdheid aan Europa geeft.

De heer **Koolmees** (D66):

Dat was niet mijn vraag. Mijn vraag is veel simpeler. We hebben die afspraken gemaakt. We hebben al afgesproken dat er sancties komen als landen zich niet aan die afspraken houden. De enige vraag die nu voorligt is of de Europese Raad dat moet controleren, dus in de praktijk Duitsland en Frankrijk, of dat we vinden dat een onafhankelijke Eurocommissaris dat moet doen, democratisch gelegitimeerd en gecontroleerd door het Europees Parlement. Als u een keuze moet maken tussen deze twee, waar ligt dan de voorkeur van de PvdA-fractie?

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Dat is de werkelijkheid niet. Als het alleen over de sancties zou gaan, dan was ik het met u eens. Dan zou je zo veel mogelijk moeten voorkomen dat landen iets kunnen blokkeren waar wij met zijn allen beter van worden. Als het echter om meer zaken gaat in de uitwerking – de economische contouren die in het sixpack zitten, gaan niet alleen over de sancties – dan denk ik dat we nog een paar keer met elkaar moeten spreken over de vraag wat de nadere invulling van dat pakket is.

De heer **Koolmees** (D66):

Ik constateer alleen dat het sixpack van Van Rompuy is aangenomen, dat daar de macro-economische onevenwichtighedenprocedure in zit, dat daar ook de criteria zijn vastgesteld, of op dit moment worden vastgesteld, en dat het nu alleen gaat over de handhaving ervan. Ik hoop dat de PvdA toch tot inkeer komt en onze motie gaat steunen.

Albayrak

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik zou daar nog aan willen toevoegen dat het ook niet zomaar macht uit handen geven is aan een of andere onafhankelijke anonieme Eurocommissaris. Uiteindelijk gaat daar immers altijd het Europees Parlement over. In het EP kiezen wij natuurlijk ook altijd onze eigen mensen. Het is dus een democratisch gelegitimeerde overdracht van politieke macht. We leggen die zeker niet zomaar in handen van rechtse regeringen. Als dat het zou zijn, zou mevrouw Albayrak een punt hebben. Het gaat erom dat de politieke macht waar dat nodig is, meer op Europees niveau komt te liggen en dat het altijd democratisch gesteund is door het Europees Parlement.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Dat zijn wij hartstikke met elkaar eens.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Dan kan mevrouw Albayrak onze motie steunen, want dat is wat die motie beoogt.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Nee, nee. Die democratische controle die door het parlement plaatsvindt, is op dit moment helaas nog veel te veel afhankelijk van het samenspel tussen de Europarlementariërs en de nationale parlementariërs. Wat wij hier beginnen, moet daar worden afgemaakt. Ik maak gebruik van de mogelijkheden die wij hebben bij onze collega's in het EP. Als wij hier iets niet voor elkaar kunnen krijgen waartoe zij daar de bevoegdheid hebben, dan gebruiken wij die bevoegdheid maximaal om het in Europa, met misschien andere stemverhoudingen, wel voor elkaar te krijgen. Dat is zoals op dit moment de codecisie en de rol van het EP geregeld is. Was het maar waar dat het een volstrekt democratisch orgaan was, dat op de manier waarop wij hier nationaal functioneren in staat was om beleid te accorderen dan wel te blokkeren, met mogelijkheden om ook tussentijds voorstellen te doen et cetera.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het gaat er nu om dat we dingen voor de toekomst beter regelen en dat daarbij een fundamentele keuze nodig is; dat we het economische beleid in de verschillende lidstaten meer op elkaar afstemden; dat dit door de Europese Commissie en vervolgens door het Europees Parlement veel beter gecontroleerd kan worden en dat het ook democratisch gelegitimeerd wordt. Als mevrouw Albayrak het met die lijn eens is, kan zij onze motie volmondig steunen. Dan ben ik best bereid om met haar even te kijken of er eventueel iets kan worden geherformuleerd. Maar om nu al te zeggen "nee, het is nog niet zoals wij willen, dus wij gaan er niet in mee" gaat mij ver. De motie beoogt juist het zo te veranderen dat het in de toekomst beter zal werken.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Mevrouw Sap, ik heb nog geen motie gezien! Laat ik allereerst de tekst van de motie maar eens bekijken voordat ik zeg of ik er al dan niet mee akkoord ga. U en ik zijn het eens over de richting. U heeft mij horen zeggen dat ik op dit moment het nog niet zou aandurven om ook die bevoegdheden onder een Eurocommissaris te brengen, als die er al komt. Ik wil eerst zien wat het is wat we dan onder macro-economische onevenwichtigheden scharen, op welke manier die sixpack daar een antwoord op geeft en wat de onderwerpen zijn waaraan de landen zich commit-

teren voordat ik zeg: dat wordt hopsakee samen met de begrotingsdiscipline naar Brussel overgeheveld.

De voorzitter:

Dank u wel. Nee, mevrouw Sap, u hebt echt uw drie interupties gehad.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Nee, voorzitter.

De voorzitter:

U hebt echt uw drie keer al gehad. Leest u het straks maar na in het verslag.

Mevrouw Albayrak, als u nog een motie hebt, moet u die nu oplezen.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Gelet op de tijd die mij rest, lees ik alleen mijn moties voor. Zij gaan over het sociaal fundament van Europa. Ik dank de minister-president voor zijn antwoorden, maar ik vond daarin toch aanleiding om hem een zetje in de rug te geven om het iets ambitieuzer in Europa onder de aandacht te brengen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de kernverdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie en het herziene Europees Sociaal Handvest niet alleen aan de Europese instellingen maar ook aan de lidstaten de verplichting opleggen om fundamentele sociale rechten, zoals onder andere opgenomen in artikel 152 van het Europees Verdrag en artikel 28 van het Europees Sociaal Handvest, te eerbiedigen en te beschermen;

constaterende dat in Griekenland, Italië, Spanje, Portugal, Hongarije, Roemenië, Slowakije, Tsjechië en de Baltische landen nu onder druk van de EU en/of de trojka maatregelen worden genomen die in strijd zijn met de bescherming van bovengenoemde fundamentele arbeidsnormen;

van mening dat sociale partners in staat moeten worden gesteld om hun verantwoordelijkheid te nemen ten behoeve van een spoedig nationaal sociaal- economisch herstel als gevolg van de financieel-economische crisis;

verzoekt de regering, de instellingen van de Europese Unie, de trojka en de lidstaten met klem aan te spreken om te allen tijde fundamentele en internationale arbeids- en mensenrechten te eerbiedigen en om inbreuken op deze sociale grondrechten recht te zetten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Albayrak, Sap en Irrgang. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 558 (21501-20).

Albayrak

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Dan mijn tweede en laatste motie. Voor de zinsede "de Europese Top van 23 oktober", moet u misschien lezen "de Europese top van aanstaande woensdag, want daar gaat het echt gebeuren.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Europese top van 23 oktober 2011 vooral zal gaan over de noodzakelijke aanpak van de Europese schuldencrisis;

overwegende dat de Europese Unie nadrukkelijk voor meer staat dan economische integratie en de interne markt en een gemeenschap van waarden en normen is waarin mensen zich beschermd dienen te voelen tegen de grillen van de wereldeconomie en waarin geen plaats is voor sociale uitwassen en een race to the bottom op sociale rechten en publieke voorzieningen;

van mening dat voor het verkrijgen van maatschappelijke steun voor verdergaande economische samenwerking het noodzakelijk is om de Europese sociale dimensie gelijktijdig te versterken met de economische component en sociale rechten te blijven respecteren;

van mening dat het ondertekenen van het herziene Europees Sociaal Handvest door de EU als zodanig en alle lidstaten past in de traditie van het Europees streven naar economische en sociale vooruitgang;

verzoekt de regering, op de Europese top zich in te zetten voor de ondertekening door de Europese Unie en alle lidstaten van het herziene Europees Sociaal Handvest,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Albayrak en Sap. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 559 (21501-20).

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Voorzitter. Griekenland zit met een onhoudbare schuld van 350 mld. Anderhalf jaar geleden heeft het kabinet besloten een eerste bailout te geven van 110 mld. Nu wordt er gesproken over een tweede bailout van 109 mld. De laatste berichten zijn – ik vraag de minister-president om die te bevestigen – dat de trojka van mening is dat dit nog niet genoeg is en dat het om een bedrag van 252 mld. tot 444 mld. voor Griekenland gaat. Kloppen deze berichten en wat betekenen die voor de tweede bailout die nu voorligt? Ik vraag de minister-president ook om te bevestigen dat de trojka op dit moment geen groen licht geeft voor de zesde tranche, zo lang de Griekse schuld onhoudbaar is en de tweede bailout niet is geformaliseerd. De PVV

vindt het ongelooflijk dat wij miljarden van ons belastinggeld aan Griekenland geven, terwijl de Grieken zelf 200 mld. wegmoffelen op Zwitserse bankrekeningen. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening dat het totaal onacceptabel is dat de Grieken ongeveer 200 mld. aan (spaar)geld hebben weggemoffeld naar Zwitserse banken;

spreekt uit dat Griekenland deze 200 mld. maar moet zien terug te halen of te belasten in plaats van geld aan andere landen te vragen;

draagt het kabinet op, geen eurocent aan Griekenland te geven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Tony van Dijck. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 560 (21501-20).

De heer **Irrgang** (SP):

Voorzitter. De eerste termijn was voor de fractie van de SP redelijk onbevredigend, omdat de minister-president over een aantal punten bij voorbaat zei dat hij daar niet op in zou gaan. De reden was dat die kwesties op dit moment onderwerp van onderhandeling zijn. Mijn fractie vindt het niet overtuigend om dan het gehele onderwerp maar niet te bespreken. De Nederlandse inzet is deels al in een brief verwoord, maar daarover is soms onduidelijkheid. Daar willen wij een verduidelijking over. Het gaat dan niet aan het gehele onderwerp niet te bespreken. Het zou een slecht precedent zijn als dit nieuw gebruik gaat worden. Ik wil er twee voorbeelden van geven.

Ik zou dus graag alsnog in de tweede termijn van de minister-president een verduidelijking krijgen over de Nederlandse positie hieromtrent. Ik dien de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er meerdere scenario's de ronde doen die neerkomen op een verhoging van het noodfonds;

overwegende dat ook extra garanties uit het fonds neerkomen op een verhoging van het fonds waar uiteindelijk de lidstaten voor opdraaien;

Irrgang

verzoekt de regering, ongeacht de manier waarop het fonds wordt verhoogd, daarmee niet in te stemmen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Irrgang. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 561 (21501-20).

De heer Irrgang (SP):

Tot slot onderschrijf ik de opmerking van de heer Plasterk over de invoering van een belasting op financiële transacties. De minister-president gaf zelf al aan dat er in Engeland een zogenaamde stamp duty bestaat. Daar bestaat dus al een belasting op financiële transacties. Er zijn dus wel degelijk mogelijkheden, die kennelijk zelfs in het hart van het Angelsaksische kapitalisme, in de Londense City, al worden toegepast. De Nederlandse inzet daarvoor zou veel verdergaand kunnen zijn dan nu. Wij zullen komende week waarschijnlijk nog verder spreken over de Nederlandse inzet bij de volgende Europese top, die waarschijnlijk nog deze week zal plaatsvinden.

De heer Koolmees (D66):

Voorzitter. Ook ik dank de minister-president voor zijn bondige bijdrage in de eerste termijn. D66 begrijpt dat mensen zich zorgen maken over de situatie in Europa. Mensen kijken naar Europa en zien dat er te weinig gebeurt. D66 vindt dat er nu eindelijk stappen moeten worden gezet en dat er geen tijd meer is voor uitstel. Het vertrouwen in Europa kan alleen hersteld worden met stevige maatregelen, voor de crisisbestrijding en het blussen van het vuur op de korte termijn, maar vooral ook voor de oplossingen op de lange termijn, door de economische structuur en de governance in Europa te versterken en Europa en de eurozone te waarborgen door de Europese Unie te versterken.

Ik ga ervan uit dat de minister-president de inzet van D66 zal meenemen naar de eurotop morgen. Vier punten zijn voor ons van belang. De banken moeten worden versterkt. Het noodfonds moet worden vergroot. De lidstaten die steun krijgen, moeten hun economie op orde brengen en moeten hervormen. Er moet een Eurocommissaris met tanden komen. We zullen aanstaande dinsdag zien wat het kabinet voor elkaar krijgt in Brussel.

Ik heb nog wel een vraag aan de minister-president. Wanneer is de minister-president tevreden na de top van zondag? Wat zijn de ondergrenzen van zijn inzet in Brussel?

Er is ook nog iets waarover ik niet tevreden ben. Dit gaat over het inzicht in de macro-economische onevenwichtigheden en de rol van de begrotingsautoriteit. Ik heb tijdens de algemene financiële beschouwingen samen met mijn collega Braakhuis een motie ingediend om duidelijk te krijgen welke mogelijke maatregelen er kunnen worden genomen als een lidstaat niet voldoet aan het plan rond macro-economische onevenwichtigheden. Toen is deze motie aangehouden, omdat de heer Harbers dezelfde vraag had gesteld aan de minister van Financiën. Afgelopen week is er een brief gekomen van de minister

van EL&I, waarin deze vraag niet beantwoord is. Daarom breng ik deze motie vandaag in stemming.

Tot slot wens ik de premier en de minister van Financiën veel succes in de komende week. Ik heb de premier goed gehoord. Hij heeft een parlementair voorbehoud gemaakt. Ik neem aan dat we er dinsdag verder over spreken.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Voorzitter. Het debat vandaag was belangrijk. Om in de woorden van de heer Ormel te spreken: er moeten revolutionaire dingen gebeuren in Europa om de boel vlot te trekken. GroenLinks is voor meer Europa, niet alleen omdat dit economisch loont, maar vooral ook omdat dit perspectief biedt op een veilige, sociale en duurzame toekomst.

In eerste termijn heb ik drie noodzakelijke oplossingen genoemd, die deel zullen moeten uitmaken van het totaalpakket en die nu naar onze mening nog te weinig door het kabinet worden uitgedragen. De eerste oplossing is een meer democratisch gelegitimeerde politiek macht in Europa. De tweede oplossing is een hervorming van de financiële markten in Europa. De derde oplossing is een Europese aanpak van de economische crisis.

De minister-president gaf in eerste termijn aan dat hij zich herkent in deze punten en dat het kabinet zich wil gaan inzetten voor een financiëletransactietaks in Europees en internationaal verband. Dat vond ik perspectiefvol. Ik reken er dan ook op dat mijn drie moties, die ik nu zal indienen, een positief advies van de minister-president zullen krijgen.

Ten eerste dien ik een motie in over een ondubbelzinnige keuze voor een democratisch Europa.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de huidige maatregelen steeds weer onvoldoende blijken om de stabiliteit in het eurogebied te doen terugkeren en revolutionaire maatregelen noodzakelijk blijken;

constaterende dat er een aantal voorstellen, zoals het instellen van een Eurocommissaris met doorzettingsmacht, circuleert waarmee een daadwerkelijk effectieve stap gezet zou kunnen worden in het verstevigen van de Europese Monetaire Unie, waarin mogelijk de huidige Europese verdragen niet voorzien;

van mening dat bij (meer) politieke macht op Europees niveau extra democratische controle voorop moet staan;

roept de regering op, een ondubbelzinnige keuze voor Europa te maken, voluit in te zetten op versteviging van de Europese Monetaire Unie, daartoe zich in te zetten voor voldoende politieke macht op Europees niveau, en daartoe het op korte termijn wijzigen van huidige Europese verdragen toe te staan,

en gaat over tot de orde van de dag.

Sap

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Sap en Koolmees. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 562 (21501-20).

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Dan heb ik een motie over de scheiding van nuts- en zakenbankactiviteiten.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de aanbevelingen van de commissie-De Wit unaniem door de Kamer zijn omarmd, waarin opgenomen het splitsen van nuts- en zakenbankactiviteiten;

overwegende dat de crisis mede bestreden dient te worden door ingrepen in de financiële sector om zekerheid en stabiliteit voor de toekomst te bieden;

verzoekt de regering om werk te maken, in Nederland en Europa, van een splitsing van nuts- en zakenbankactiviteiten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Sap, Plasterk, Irrgang, Koolmees en Slob.

Zij krijgt nr. 563 (21501-20).

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Tot slot dien ik een motie in over een Europees stimulerings- en hervormingsbeleid.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet zich vooral lijkt te willen inzetten voor straf en boetedoening voor landen die een risico vormen voor de stabiliteit in de eurozone;

overwegende dat hiermee wel aan de noodzakelijke disciplinerende wordt gewerkt maar dat hiermee niet gebouwd wordt aan een sterk en sociaal Europa van de toekomst;

constaterende dat IMF, OESO, CPB en de Nederlandse sociale partners hebben gepleit voor terughoudendheid bij extra bezuinigen en juist extra hervormingen door de sterke landen in Europa om de groei te bevorderen;

verzoekt de regering, zich in te zetten voor een duurzaam Europees hervormings- en stimuleringspakket dat mede als doel heeft economische groei en convergentie te bereiken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Sap, Plasterk en Koolmees. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 564 (21501-20).

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Tot slot zullen wij een motie, die wij bij de algemene financiële beschouwingen hebben ingediend, vandaag in stemming brengen. Dat is de motie waar net het interruptiedebatje met mevrouw Albayrak over ging, namelijk dat de onafhankelijke Eurocommissaris ook de bevoegdheid moet krijgen om door te zetten rondom de macro-economische onevenwichtigheden.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Ik heb die motie hier in de hand. Mevrouw Sap vroeg mij daarnet om een reactie. Zoals de motie nu is, wordt daarin gevraagd om de macro-economische onevenwichtigheden onder de bevoegdheid van de Eurocommissaris te brengen. De motie die mevrouw Sap hiervoor opslas, is precies mijn punt: het scorebord moet sociaal en duurzaam zijn. Dat moet de uitkomst zijn van het proces waar wij nu met z'n allen in zitten. En ja, daarna willen wij graag dat gehandhaafd wordt. Als mevrouw Sap het met mij erover eens is dat de bevoegdheden niet over kunnen gaan zonder dat het scorebord naar onze smaak voldoende sociaal en duurzaam is, dan zou ik deze motie kunnen steunen. Wellicht zegt zij nu dat die voorwaarde niet letterlijk in die motie staat – misschien kan zij nog even naar de tekst kijken – maar zij kan het hier ook gewoon toezeggen.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Het zal duidelijk zijn dat een en ander rondom de macro-economische onevenwichtigheden waar wij over spreken, ook moet bijdragen aan betere perspectieven op groei en een goed welvaartsniveau voor de bevolking in alle Europese landen. De huidige indicatoren bieden daar aanknopingspunten voor, maar de discussie is nog niet afgerond. Uiteraard zullen wij ons ook met die discussie bemoeien. Wij willen precies dezelfde inhoud dan de inhoud die mevrouw Albayrak voor ogen staat. Deze motie gaat echter over de manier waarop je toezicht gaat uitoefenen op wat je hebt afgesproken.

De heer Slob (ChristenUnie):

Voorzitter. Dit was een historisch debat omdat het parlement voor het eerst sinds 1918 op zaterdag heeft vergaderd. Dit was ook het debat van de onbeantwoorde vragen en het debat van de kaarten tegen de borst van onder andere de coalitiepartijen, die wachten op een totaalpakket dat – dat weet iedereen – als het er uiteindelijk ligt een kwestie van slikken of stikken zal worden met maar één keuzemogelijkheid: tekenen bij het kruisje. Het was ook

Slob

kaarten tegen de borst van de minister-president, die zich nu kon verschuilen achter de zeer ongelukkige situatie dat lopende dit debat de onderhandelingen Brussel nog bezig waren. Intussen hebben we echter wel gezien dat de minister van Financiën in Brussel gewoon de pers te woord staat en er al allerlei uitspraken van hem door Europa en de wereld gaan. Dat deze situatie kan ontstaan, neem ik de minister-president persoonlijk niet kwalijk. Het was uiteindelijk een meerderheid van CDA, VVD en PvdA in de Kamer die een fatsoenlijke voorbereiding van de Ecofin heeft geblokkeerd. Ik wijs de minister-president er echter wel op dat het Reglement van Orde van de Kamer, artikel 46 lid 1, ook het kabinet de ruimte biedt om, als de Kamer er zelf niet om vraagt, een vergadering uit te schrijven. Het lijkt mij bij vergaderingen als deze, bij voorbereidingen op besluiten die zo mega zijn, essentieel om daarover te spreken.

Voorzitter, ik wil drie moties indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat er voorstellen besproken worden waarin het noodfonds en de ECB gekoppeld worden, waardoor het noodfonds als bank gaat functioneren;

constaterende dat de Europese Commissie vanuit het respecteren van het Europese verdrag en al zijn bepalingen het moeilijk acht de financieringsfaciliteiten van de ECB in te zetten voor de vergroting van het noodfonds;

spreekt uit dat het koppelen van het noodfonds en de ECB onbespreekbaar is,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Slob. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 565 (21501-20).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat tijdens de Europese top gesproken zal worden over de omvang en het functioneren van het noodfonds EFSF;

overwegende dat het van groot belang is dat er duidelijke voorwaarden worden gesteld aan eventuele steunverlening aan banken;

overwegende dat de Tijdelijke Commissie Onderzoek Financieel Stelsel (Commissie-De Wit) als een van de aanbevelingen heeft genoemd dat de zaken- en nutsactiviteiten van banken gescheiden zouden moeten worden, en dat deze aanbeveling Kamerbreed is ondersteund;

spreekt uit dat de Nederlandse regering als te stellen voorwaarden moet inbrengen dat steunontvangende banken hun zaken- en nutsactiviteiten strikt zullen moeten scheiden, dat er afspraken moeten worden gemaakt over salarisplafonds voor bankbestuurders en het niet meer uitkeren van bonussen, alsmede dat aandeelhouders en obligatiehouders van deze banken een deel van het verlies voor hun rekening nemen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Slob en Irgang. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 566 (21501-20).

De heer Slob (ChristenUnie):

Deze motie sluit aan bij een motie die mevrouw Sap heeft ingediend, maar is wat uitgebreider. De voorwaarden zijn iets groter dan die in de motie van mevrouw Sap, waar wij ook onze handtekening onder hebben gezet.

De heer Plasterk (PvdA):

Ik probeer helderheid te krijgen op dit punt. Mevrouw Sap heeft een motie ingediend waarin wordt bepleit dat we in gang zetten dat nutsactiviteiten en zakenactiviteiten gescheiden worden. Is het verschil dat de motie van de heer Slob de steun via het eurofonds aan banken afhankelijk maakt van de vraag of die scheiding reeds is opgetreden?

De heer Slob (ChristenUnie):

Dat heeft de heer Plasterk in die zin goed verstaan dat wij vinden dat op het moment dat er ook steun wordt verleend aan banken en zij een beroep kunnen doen op het noodfonds – die situatie kan nu ontstaan via de EFSF – daar voorwaarden aan verbonden moeten worden. Een van die voorwaarden is dat je, op het moment dat je geld ontvangt uit het noodfonds, de zaken- en nutsactiviteiten moet gaan scheiden. Je zult ook iets moeten gaan doen aan de bonussen. Daar mag geen sprake meer van zijn. En er moet een plafond bij salarissen worden ingebouwd. Kortom, als we gemeenschapsgeld gaan gebruiken om banken overeind te houden, mogen we ook eisen stellen aan de wijze waarop die banken functioneren. Anders lopen we het risico dat het gemeenschapsgeld binnen de kortste keren weglekt en kwijt is. En dan zitten de burgers weer met de rekening.

De heer Plasterk (PvdA):

Ik sta sympathiek tegenover de gedachte, maar ik kan dit op dit moment niet helemaal overzien. De steun kan bijvoorbeeld volgende week gegeven moeten worden om te voorkomen dat de euro in een crisis belandt. Ik hoop dus dat de regering nog even de techniek en de timing hiervan kan toelichten. Dat is voor mijn oordeel over die motie van belang, want het mag niet destructief worden aan het functioneren van het fonds. Ik wil hier graag een toelichting op hebben voordat ik mijn standpunt bepaal.

De heer Slob (ChristenUnie):

Het is natuurlijk altijd goed als de heer Plasterk de minister-president vraagt om hem bij te lichten over een oordeel dat de PvdA-fractie moet geven over een motie. Het

Slob

gaat erom dat op dit moment in Brussel wordt gesproken over de voorwaarden waaronder het noodfonds zal gaan functioneren, ook wat betreft steunverlening aan banken.

Ik vind dat het parlement helder moet uitspreken dat het als belangrijke voorwaarde beschouwt dat het kabinet dit meeneemt in de onderhandelingen die vandaag, morgen en woensdag zullen plaatsvinden. Dan is dit een duidelijke uitspraak. Ik hoop dat die ook overgenomen gaat worden.

De heer **Plasterk** (PvdA):

Ik wordt nu toch uitgedaagd. Ik stel prijs op het advies van de regering, niet omdat ik de opvatting van de heer Rutte als persoon zo belangrijk vind, maar omdat achter de regering een heel ministerie staat dat op dit technische punt, namelijk de vraag in hoeverre dit de werking van het fonds aantast, informatie kan verschaffen die voor ons politieke standpunt relevant zou kunnen zijn.

De heer **Irrgang** (SP):

Volgens mij is het niet de bedoeling van de gezamenlijk ingediende motie om bij voorbaat steunverlening vanuit het fonds onmogelijk te maken. De intentie is dat er een scheiding plaatsvindt van nuts- en zakenbanken. Deze motie is wel breder dan die van mevrouw Sap, want er moet ook worden gekeken naar bonussen en het nemen van verlies door aandeelhouders en obligatiehouders.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik dank collega Irrgang, medeondertekenaar van deze motie, voor deze aanvulling. Ik heb net aangegeven dat dit wat ons betreft aansluit bij de motie van mevrouw Sap. Die hebben wij ook mede ondertekend en dat had anders niet gekund natuurlijk.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Die bredere aspecten steun ik ook. Mag ik de motie zo begrijpen dat als een bank steun nodig heeft uit het noodfonds, dan de voorwaarde wordt gesteld dat die bank met een plan voor splitsing moet komen? Misschien is het niet nodig om op het moment zelf al te splitsen, want dat zijn complexe operaties, maar er moet wel een overtuigend plan zijn voor de totstandbrenging van die splitsing. Mag ik de motie zo opvatten?

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dat heeft mevrouw Sap goed begrepen. Je kunt inderdaad niet verwachten dat van de een op de andere dag een splitsing plaatsvindt. Dat heeft immers nogal wat voeten in aarde. Er moet wel een principiële keuze worden gemaakt. Als men steun ontvangt, moet dat het traject zijn waar men instapt. Er zal een redelijke termijn aan verbonden moeten worden om dat te realiseren.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Met deze uitleg kan mijn fractie de motie volmondig steunen.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dan heb ik nog een laatste motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het van groot belang is dat er een samenhangend pakket komt van maatregelen om de euro-crisis in de kern aan te pakken;

overwegende dat de Nederlandse regering terecht het fundamentele belang heeft aangegeven voor begrotingsdiscipline bij lidstaten, het toepassen van sancties als landen zich niet houden aan gemaakte afspraken en de instelling van een speciale Eurocommissaris om daar op toe te zien;

spreekt uit dat afspraken over begrotingsdiscipline, sancties bij het niet nakomen van gemaakte afspraken en de instelling van een Eurocommissaris als een minimumvoorwaarde moeten worden beschouwd voor de instemming van de Nederlandse regering met elk voorstel waarmee extra leningen of garanties vanuit Nederland gemoeid zijn,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Slob. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 567 (21501-20).

□

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Voorzitter. We hebben op zaterdag vergaderd. Zoals de heer Slob net zei, gebeurde dat in 1918 voor het laatst. Toen kwam de Verenigde Vergadering van beide Kamers bijeen – bijeenroepingsuur kwart voor drie – op zaterdag 14 september 1918. In het verslag staat: "Overigens kwamen, behalve de voorzieningen door den nood der tijden gevorderd, onderscheidene maatregelen tot stand, die, naar vertrouwd mag worden, tot heil van land en volk zullen strekken." Als we daarmee ook deze vergadering mogen besluiten, zal het weer goed komen. Dat hopen we tenminste.

Het gaat wat ver om de minister-president te bedanken voor het niet beantwoorden van de vragen die door mij gesteld zijn. Toch doe ik dat, want dat is nogal gebruikelijk. Het is wél ongebruikelijk om geen antwoorden te geven, maar we hebben volop begrip voor de positie van de minister-president. Gegeven het tijdstip waarop dit debat plaatsvindt, kan hij niet anders dan goed luisteren naar wat de Kamer zegt. Het is essentieel dat hij de piketpalen van de Kamer scherp voor ogen heeft. Wij hebben de indruk gekregen dat hij goed geluisterd heeft en goed door-drongen is van wat de Kamer belangrijk vindt. Voor de SGP-fractie is dat met name het integrale pakket. Er moeten geen onderscheiden pakketten zijn voor de korte termijn. Er moet een duidelijke koppeling zijn met een langetermijnoplossing. Anders is het dweilen met de kraan open. Daarvoor geldt het mooie, Engelse gezegde dat ik maar even in het Nederlands vertaal: verspil nooit een diepe crisis, want dat kan een goed fundament zijn voor oplossingen die anders onmogelijk zijn.

Ik vertrouw erop dat wij volgende week verdergaan met dit debat, al zou ik niet eens willen uitsluiten dat het misschien de week erop is. Wij hopen echter dat er snel tot overeenstemming gekomen kan worden en dat wij

Dijkgraaf

dan daadwerkelijk over een concreet pakket met elkaar van gedachten kunnen wisselen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Voorzitter. Ik heb in dit debat duidelijk gemaakt dat mijn fractie het kwalijk vindt dat er voorbereidende handelingen plaatsvinden voor vergaande soevereiniteitsoverdracht op zeer korte termijn via het ESM-verdrag. Ik vind het ongepast om in het kader van dit debat te zeggen dat dit nog niet aan de orde is, terwijl de nationale rekenkamers van Europa al ernstig bezwaar maken tegen dit voorliggende verdrag. Los van het feit dat de minister-president zegt dat hij deze kritiek zal meenemen, gaat hij voorbij aan het feit dat burgers bij een dergelijke soevereiniteitsoverdracht geraadpleegd moeten worden.

De burgers zijn niet geraadpleegd bij de euro. De mening van de burgers is niet serieus genomen bij de Europese grondwet. Het kan en mag niet zo zijn dat er bij vergaande soevereiniteitsoverdracht opnieuw geen raadpleging van de burgers is, terwijl de te nemen maatregelen diep zullen ingrijpen in de levens van deze burgers, vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM) op korte termijn ratificatie van de lidstaten vraagt;

overwegende dat een dergelijk vergaand besluit grote gevolgen zal kunnen hebben voor de soevereiniteit van ons land;

verzoekt de regering, een raadplegend referendum uit te schrijven voorafgaand aan het besluit tot ratificatie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Thieme. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 568 (21501-20).

De vergadering wordt van 17.29 uur tot 17.40 uur geschorst.

Minister Rutte:

Voorzitter. Behalve de moties die zijn ingediend, was er ook nog een motie aangehouden, namelijk de motie over een Eurocommissaris voor de macro-economische onevenwichtigheden. Om de redenen die ik in mijn eerste termijn heb genoemd, ontraad ik die motie. Het leek mij goed om dit ook meteen te behandelen.

Dan kom ik bij de verschillende moties, te beginnen met de motie op stuk nr. 1 waarin de regering wordt verzocht om de instellingen van de Europese Unie, de trojka en de lidstaten aan te spreken op fundamentele internationale arbeids- en mensenrechten. Ik ben het eens met

het dictum, maar ik ben het oneens met de tweede considerans, waarin wordt gesproken over allerlei landen. Ik acht dit een zaak van de parlementen van die landen, zoals Griekenland, dus – hoewel eens met het dictum – ontraad ik de motie vanwege de tweede considerans.

In de tweede motie wordt de regering verzocht om zich in te zetten voor ondertekening door de EU en alle lidstaten van het herzien Europees Sociaal Handvest. Met de inhoud hiervan ben ik akkoord. Ik kan dit morgen niet aan de orde stellen. Ik heb al te veel punten die ik moet inbrengen en ik kan het mij niet veroorloven om belangrijke spreektijd te gebruiken voor zaken die morgen niet op de agenda staan. Als de motie nu in stemming zou komen, zou ik die moeten ontraden maar het zou misschien nog het beste zijn als de motie werd aangehouden en aan de orde zou komen bij de behandeling van de Raad werkgelegenheid en sociale zaken met minister Kamp.

De derde motie, van de heer Van Dijk, om geen cent meer aan Griekenland te geven, ontraad ik om alle redenen die bekend zijn. Ik zie de heer Wilders instemmend knikken.

In de vierde motie wordt de regering verzocht om niet in te stemmen met de manier waarop het fonds wordt verhoogd. Dit is nu typisch een motie die volledig raakt aan de onderhandelingen die op dit moment gaande zijn, dus ik ontraad deze motie.

In de vijfde motie wordt gevraagd om een ondubbelzinnige keuze te maken voor Europa en wordt uitgesproken dat er meer macht naar Europa moet. Dit is een motie die echt heel algemeen gesteld is door de partijen GroenLinks en D66 en die in feite helemaal ingaat tegen de eerder door de Kamer aangenomen motie-Slob. Daarom ontraad ik deze motie.

In de zesde motie wordt verzocht om werk te maken van een splitsing van nuts- en zakenbankactiviteiten. U kent het standpunt van de regering. Wij zijn voor Chinese muren binnen banken. Wij zorgen er ook voor dat wij als een bank toch in moeilijkheden komt precies weten wat behoort tot de verschillende activiteiten, te weten nuts- en zakenbankactiviteiten, zodat wij ook op de goede manier steun kunnen geven, dan wel kunnen zeggen: hiervoor bent u helemaal zelf verantwoordelijk. Daarmee gaat deze motie in tegen het ook al in de Kamer besproken regelingsbeleid. Om die reden ontraad ik de motie.

In de zevende motie, van mevrouw Sap en de heren Plasterk en Koolmees, wordt de regering verzocht om zich in te zetten voor een duurzaam Europees hervormings- en stimuleringspakket. Waar ik moeite mee heb – reden om de motie te ontraden – is de derde considerans, waarin staat dat wij terughoudend moeten zijn bij extra bezuinigingen. Dit kabinet is van mening dat het van belang is om de stabilisatoren in het begrotingsbeleid in acht te nemen, die wij op dit moment ook volledig laten werken, hetgeen leidt tot een hele stimulering, oplopend tot een volle procent van het nationaal inkomen, maar is daarbovenop niet voor stimuleringsbeleid in de vorm van extra overheidsuitgaven of het terugdringen van overheidsuitgaven.

De voorzitter:

Dus het oordeel over motie nr. 7 is?

Minister Rutte:

Deze motie ontraad ik om die reden.

Rutte

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

De minister-president heeft eerder aangegeven dat hij zich herkende in mijn verhaal. Ik heb toen gezegd dat ik op de drie hoofdonderdelen drie moties zou indienen. Dan verwacht ik ook dat ik daarbij terughoor dat de minister-president zich inderdaad herkent in onze wensen voor de toekomst. Eerlijk gezegd valt het mij tegen dat de minister-president alle drie de moties zonder al te veel woorden ontraad, terwijl hij weet dat mijn fractie, maar ook de fractie van de PvdA en die van D66, waarvan hij voor zijn steun overigens toch ook erg afhankelijk is, hieraan zeer hecht. Dus ik vraag de minister-president hoe hij nu naar de toekomst kijkt en wat het totaalpakket dan gaat inhouden.

Minister **Rutte**:

Hiervoor verwijs ik volledig naar mijn antwoord in de eerste termijn, waarvan ik ook meende dat ik zowel met mevrouw Albayrak als met mevrouw Sap op één lijn zat, maar deze moties gaan veel verder. Motie nr. 5 van mevrouw Sap en de heer Koolmees is volledig in strijd met de motie-Slob en gaat, zonder dat ook maar enigszins wordt gezegd hoe, waar en waartoe, over overdracht van bevoegdheden. Dat is niet in lijn met het debat dat ik met mevrouw Sap en de heer Koolmees in de eerste termijn had.

In de motie op stuk nr. 563 wordt gevraagd om een splitsing van nuts- en zakenbankactiviteiten. Daar hebben wij het totaal niet over gehad in de eerste termijn; in ieder geval mevrouw Sap en ik niet. Ik heb daar niets over gezegd. Mevrouw Sap wekt echter de indruk dat ik nu een motie ontraad die ik op grond van mijn beantwoording in de eerste termijn had moeten steunen. Zij kan dit echter nooit uit mijn eerste termijn halen. Ik ben echt tegen op het splitsen van nuts- en zakenbankactiviteiten. Wij hebben dit geregeld met de "Chinese walls". Wij hebben dit echt helemaal geregeld en weten dus precies welke delen van de banken wij eventueel wel of niet zouden moeten steunen. Dit is echt schadelijk voor de belangen van de mensen die hun spaargeld bij de banken hebben staan. Dit kan mevrouw Sap dus niet halen uit mijn beantwoording in de eerste termijn.

In de motie op stuk nr. 564 staat dat wij terughoudend moeten zijn met extra bezuinigingen. In de eerste termijn hebben mevrouw Sap en ik het ook niet daarover gehad. Ik sta volledig voor wat ik zei tegen mevrouw Albayrak over de driehoek en het belangrijke element van de sociale rechten. Ik sta ook voor wat ik zei over de reactie die ik zal geven op de brief van de sociale partners. Daar is geen twijfel over mogelijk. Voorzitter, houdt u het mij ten goede, maar mevrouw Sap kan niet op grond van die discussie afleiden dat ik deze moties zou zien zitten.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het wordt duidelijk dat de minister-president volledig staat voor zijn eigen verhaal. Dat snap ik. Mijn betoog in eerste termijn was juist dat dit verhaal te beperkt is. Wij willen in dat kader een bredere visie zien. Ik heb uitdrukkelijk gesproken over de falende marktordening en daarbij in mijn eerste termijn twee punten aangegeven. Ten eerste was dat de financiële transactietaks. De minister-president heeft in dat verband wel een stap gezet. Ten tweede was dit de scheiding tussen de nuts- en zakenbankactiviteiten. Dat is trouwens een aanbeveling van de commissie-De Wit die destijds Kamerbreed ondersteund is. Dat advies is geheel overgenomen, maar het kabinet

weigert dit tot op de dag van vandaag uit te voeren. Ik verzoek de regering in deze motie om hier alsnog werk van te maken. Het mooie verhaal van de minister-president over de "Chinese walls" kan namelijk niet verbloemen dat er de facto nog niets aan gebeurt.

In de motie op stuk nr. 564 wordt niet alleen gevraagd om niet extra te bezuinigen, maar om het bezuinigen op een andere manier te doen, namelijk door hervormingen die de economie structureel versterken. De minister-president weet ook dat hervormingen wel degelijk geld in het laatje brengen. Hij kan dan dus precies binnen zijn kaders blijven.

Minister **Rutte**:

Mevrouw Sap en ik zijn het volkomen eens dat sociaal beleid cruciaal is. In mijn eerste termijn heb ik daar een aantal zaken over gezegd en ik meende dat wij daarover in rapport stonden met elkaar; dat wij dus in dezen aan dezelfde kant van het touw trokken. Deze moties gaan echter veel verder. Zij gaan over het overdragen van bevoegdheden en over het scheiden van zakenbank- en nutsactiviteiten. De Kamer kent het standpunt van de regering daarover. Dat is hier ook al een keer in discussie geweest. Mevrouw Sap kan dus mijns inziens uit mijn antwoord in de eerste termijn niet afleiden dat ik daar nu ja op zou zeggen; echt niet.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik constateer dat de minister-president in ieder geval geen oren heeft naar de wensen die wij op tafel hebben gelegd en die ondersteund worden. Ik wil daar nu nog geen conclusies aan verbinden, maar ik raad de minister-president wel aan om dit allemaal nog eens heel goed op zich te laten inwerken en dan te bezien hoe hij zijn standpunt in dezen kan verbreden.

De heer **Koolmees** (D66):

Ik ga ook in op de motie op stuk nr. 564 over het Europees stimuleringsbeleid. De minister-president zegt dat hij moeite heeft met de extra bezuinigingen. In de motie wordt geconstateerd dat enkele organisaties, zoals het IMF, de OESO en het CPB, hebben gepleit voor terughoudendheid bij extra bezuinigingen en voor het doorvoeren van hervormingen in plaats van bezuinigingen. Dat is een feitelijke constatering. Al die organisaties hebben dat inderdaad gezegd. In het dictum van de motie staat uiteindelijk "verzoekt de regering om zich in te zetten voor een duurzaam Europees hervormings- en stimuleringspakket". Het doel hiervan is juist om de economische groei en de economische convergentie te bevorderen. Dit lijkt mij dus juist in lijn met het kabinetsbeleid. Ik vraag de minister-president dan ook om deze motie te heroverwegen.

Minister **Rutte**:

Of de indiener moet die motie heroverwegen. In het dictum wordt namelijk eigenlijk niks gezegd. Dit gebeurt nu al in Brussel. Daar zet de Nederlandse regering reeds op in. In die zin is dit een overbodige motie. In de derde considerans wordt echter heel nadrukkelijk gewezen naar een zeer cruciaal onderdeel van het begrotingsbeleid. Daardoor krijgt deze motie een heel grote lading. De heer Koolmees weet dit als geen ander.

De heer **Koolmees** (D66):

In de constatering staat dat al die organisaties niet hebben gepleit voor extra bezuinigingen, maar juist wel heb-

Rutte

ben gepleit voor extra hervormingen. Dat hebben die organisaties inderdaad gedaan en wij hebben dit opgeschreven in deze motie. Het gaat er juist om dat de Nederlandse regering in Brussel bij de discussies over het noodfonds en over de landen die in de problemen zijn, naar de toekomst kijkend aan hervorming gaat doen en niet weer de kaasschaaf hanteert. Er moeten echt hervormingen doorgevoerd worden waardoor de economische groei in Europa wordt bevorderd. Dit lijkt mij juist helemaal in lijn met het beleid. De minister-president zegt dat de motie overbodig is, maar dan zou ik bijna zeggen dat die motie ondersteuning is van het kabinetsbeleid.

Minister Rutte:

Ik ben het absoluut met de heer Koolmees eens als hij bedoelt dat je van een nieuw land dat in de problemen zou komen, niet alleen vraagt dat het bezuinigt maar ook dat het hervormt. Dat is precies wat wij willen. Als met de motie over de volle breedte echter wordt bedoeld dat er een heel Europees stimuleringspakket moet komen, dat geld gaat kosten, ben ik daar niet voor. Maar dat bedoelt de heer Koolmees niet, zie ik. Ik ben het echter volkomen met hem eens als hij zou zeggen: stel dat land X, Y of Z in de problemen komt, dan moet je ervoor zorgen dat niet alleen de kaasschaaf wordt gebruikt maar dat zo'n land ook wordt gedwongen om zijn economische structuur te versterken en om te hervormen. Zo duid ik deze motie dan maar, maar in die zin is zij overbodig. Mij steekt bovendien de derde considerans als een graat in de keel; dat mag ik toch ook zeggen?

De heer Koolmees (D66):

Wij hebben deze discussie ook gevoerd tijdens de algemene financiële beschouwingen. Wij hebben allemaal geconstateerd dat er heel veel kritiek is op het alsmat op elkaar stapelen van bezuinigingen. Dat zien wij in Griekenland, en wij zien het nu ook in de discussie in Italië. Deze motie roept op om vooral te kijken naar hervormingen, juist om de economische groei te bevorderen. Dat zou een aansporing van het kabinet zijn om de goede maatregelen te nemen. Het kabinet ontraadt echter al deze moties. Het heeft moeite met de considerans, de tekst van de constatering, maar de motie lijkt mij juist een ondersteuning voor het kabinet om hiervan in Brussel een groot punt te maken. Ik vraag de minister-president dus nogmaals om deze motie iets positiever tegemoet te treden.

Minister Rutte:

Wij doen dit al. Als bijvoorbeeld morgen of in de komende weken zou blijken dat een land in de problemen komt en geld nodig heeft, is het een belangrijke eis dat er niet alleen wordt bezuinigd maar ook wordt hervormd en dat de economische structuur wordt versterkt. Daar is geen discussie over; hierover zijn de heer Koolmees en ik het volkomen eens. De derde considerans raakt echter, zoals de heer Koolmees heel goed weet, aan een vrij fundamentele discussie in Europa over de vraag of landen als Nederland en Duitsland buiten het toepassen van de stabilisatoren meer zouden moeten doen van overheidswege om de economie te stimuleren. Daarover denken wij verschillend.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Ik kom terug op de reactie op de aangehouden motie bij de algemene financiële beschouwingen. Daarover is een

debat geweest; zonet heb ik hierover nog geïnterrumped op de inbreng van mevrouw Sap in tweede termijn, toen zij haar motie noemde. De minister-president heeft de letterlijke tekst voor zich, maar in het een-tweetje met mevrouw Sap van zo-even is toch ook zeer duidelijk geworden dat het in deze motie uiteindelijk is te doen om de handhaving van wat is afgesproken. Waarover afspraken moeten worden gemaakt, zijn niet alleen de macro-economische onevenwichtigheden op het scorebord, maar ook de sociale balans, duurzaamheid en de 2020-agenda. Met die uitleg is deze motie nader ingekleurd. In mijn ogen is daarom het dictum waarin wordt gevraagd om in die volgtijdelijkheid uiteindelijk de uitkomst van het scorebord en de macro-economische onevenwichtigheden onder de bevoegdheid van de Eurocommissaris te brengen, niet zo schadelijk meer. Toen ik zonet "op dit moment niet" zei, zag ik de minister-president instemmend knikken. Maar over daar naartoe gaan zal hij het wellicht wel met ons eens zijn.

Minister Rutte:

Ik wil het openhouden. Daar zit het verschil van mening. Ik vind het echt te vroeg – ik dacht dat mevrouw Albayrak dat ook vond – om nu al te beslissen dat in dit soort gevallen de zaak moet worden ondergebracht bij een Eurocommissaris. Ik zou willen afspreken dat wij eerst ervaring opdoen met de hele MEOP-procedure, zodat wij precies weten hoe het daarmee loopt en of alle punten die mevrouw Albayrak belangrijk vindt, waarvan ik er veel deel, daarin voldoende een plek krijgen, en pas dan een besluit nemen over de rol van de Eurocommissaris daarbij. Waarom zouden wij nu meteen alweer beslissen tot een institutionele inbedding – daarmee wordt het wel heel Nederlands – terwijl wij eerst ervaring moeten opdoen met het stelsel als zodanig? Laten wij hierover later een besluit nemen. Wij hebben al zo veel problemen op de schop liggen; ik zou zeggen dat dit niet het urgentst is wat om een oplossing vraagt. Laten wij het stap voor stap doen.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Voorzitter. Ik heb een ordeverzoek. De minister-president veegt alle moties en voorstellen van de partijen die de regering in dezen steunen, in één klap weg. Wij willen daarover graag beraad kunnen voeren. Ik vraag u dus om het debat voor een half uur te schorsen en dan een derde termijn mogelijk te maken. Deze vraag stel ik mede namens de PvdA en D66.

Minister Rutte:

Ik moet nog drie moties van commentaar voorzien.

De voorzitter:

Of er een derde termijn komt, bepaalt uiteindelijk de Kamer. Ik stel voor dat de minister-president zijn antwoord eerst afmaakt. Dan kunnen wij ondertussen onze mind opmaken.

Minister Rutte:

Voorzitter. Ik stel de heer Slob voor om zijn motie op stuk nr. 565 aan te houden, omdat met de motie vooruitgelopen wordt op de besluitvorming die in Brussel aan de gang is.

De motie op stuk nr. 566 gaat over de bonussen, over de scheiding van zaken- en nutsactiviteiten. Ik heb al gezegd wat ik van dat laatste vind. Over de bonussen zijn wij

Rutte

het eens. Daarvoor geldt dat banken die gebruikmaken van staatssteun, ook uit de EFSF, geen bonussen moeten uitkeren. Dat deel van de motie steun ik dus. Ik ontraad de motie omdat opnieuw wordt gesproken over een splitsing van zaken- en nutsactiviteiten.

De motie op stuk nr. 567 gaat over de begrotingsdiscipline. Ik stel voor dat deze motie wordt aangehouden, omdat ermee vooruitgelopen wordt op de discussies die in Brussel aan de gang zijn.

De motie op stuk nr. 568 betreft het raadplegend referendum. Daarop heb ik daarnet al een reactie gegeven.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Het gaat om de inzet van het kabinet voor de top van morgen en woensdag. De Kamer wil de regering wat meegeven. En dan zegt de minister-president: wilt u uw motie aanhouden, want zij raakt aan het feit dat wij gaan onderhandelen. Ja, daar zijn die moties ook juist voor bedoeld. Wij willen dat de minister-president een aantal dingen wel en een aantal dingen niet doet. Dat is toch het recht van de Kamer? Ik vind dit een heel rare reactie. Ik begrijp het gewoon niet. Ik loop hier toch al een paar jaar rond, maar zo'n reactie op moties waarmee de Kamer gewoon doet wat haar recht is, waarmee zij een uitspraak wil doen, waarmee zij de regering iets wil meegeven voor de misschien wel belangrijkste top van deze tijd, verbaast mij zeer: houd uw motie aan.

Minister **Rutte**:

De Kamer beslist zelf over welke moties worden aangenomen en welke niet. Mij wordt om een reactie op de moties gevraagd. Ik heb vanaf het begin gezegd dat ik ertegen ben dat ik gedwongen word uitspraken te doen over zaken waarover Jan Kees de Jager op dit moment in Brussel discussieert. Als ik iets zeg over deze moties, dan zeg ik iets over het Nederlandse standpunt. De rol van de ECB in de EFSF wordt op dit moment in Brussel bediscussieerd. De Kamer had een discussie met de regering kunnen hebben voordat de toppen plaatsvonden. Ik heb vandaag al drie keer gezegd dat ik alles doe onder parlementair voorbehoud. Ik zal niets doen zonder dat de Kamer daarna daarover een mening kan vormen. Ik heb heel goed geluisterd naar de eerste termijn van de Kamer, maar ik ben hierin vanmiddag consequent. Ik verzoek de Kamer om daar begrip voor te hebben. De Kamer gaat over het aannemen van de moties, maar als ik daar nu een uitspraak over doe – Reuters en alles luistert mee – dan ga ik volledig door het onderhandelingsproces van de minister van Financiën heen. Nogmaals, de Kamer had er ook vóór de top over kunnen vergaderen. De Nederlandse onderhandelingspositie mag niet verzwakt worden.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

De minister-president heeft gelijk als hij zegt dat wij er eerder over hadden moeten spreken. Daar heb ik genoeg over gezegd. Het is niet gebeurd. Ik heb erop gewezen dat het kabinet ook zelf aan de Kamer kan vragen om een overleg op het moment dat dit soort belangrijke onderhandelingen eraan komen. Dat is ook niet gebeurd. De minister-president moet echter niet aan de Kamer vragen om uitspraken aan te houden die op dit moment relevant zijn. Het minste wat hij kan zeggen is: ik geef er geen oordeel over, ik wacht af wat de Kamer zal beslissen. Volgens mij heeft de minister-president dat ook nodig: hij leidt een minderheidskabinet, hij heeft geen meerderheid achter zich staan. Met het commentaar op de vorige moties is hij

bezig om degenen die hem rond het tweede noodpakket nog steunden, de gordijnen in te jagen.

Minister **Rutte**:

Oké, dan doe ik het volgende. Ik snap de irritatie, maar ik vraag om begrip. Ik wil heel open discussiëren. Veel van de moties raken aan de onderhandelingen die op dit moment aan de gang zijn. De Kamer vraagt mij om een uitspraak daarover en dan kan ik niet anders zeggen dan: een uitspraak van mij over de inhoud van de moties schaadt het onderhandelingsproces. Ik herzie al mijn adviezen en zeg over alle moties: ik laat het oordeel aan de Kamer. Misschien is dat het allerbeste. Ik herzie mijn adviezen, ik luister naar de heer Slob en ik laat over alle moties het oordeel aan de Kamer. Dan ben ik het meest concreet.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dit is een zuivere reactie, maar ik had het liever anders gezien. Ik had liever wél kunnen spreken over de moties. Ik had liever wél de informatie gekregen waar wij recht op hebben, zoals vastgelegd in artikel 68 van de Grondwet. Alleen als het het belang van de Staat schaadt, kan de regering daarvan afzien.

Minister **Rutte**:

Dat doet het hier!

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dan kunnen wij naar een andere route zoeken om die informatie toch te krijgen. Als het gaat om de moties, is het nu: oordeel Kamer. Wij zullen zien wat de Kamer ermee doet.

Minister **Rutte**:

Voorzitter. Ik herzie mijn adviezen. Ik begrijp de irritatie. Ik snap het allemaal heel goed, maar ik zit met het punt dat Jan Kees de Jager aan het onderhandelen is. Ik heb zojuist met hem ge-sms't en het gaat buitengewoon moeizaam. Het zou zonder meer schadelijk zijn als ik nu iets ga zeggen. Ik kan dan ook niet anders dan die moties ontraden.

Tegen mevrouw Albayrak en mevrouw Sap heb ik al gezegd dat ik hun opvattingen over de sociale rechten steun. Maar om mij te dwingen dat morgen in te brengen in een raad, waarin ik al drie of vier cruciale interventies moet doen? Daarom zei ik: doe het toch bij de begroting Sociale Zaken. Als de Kamer mij opdraagt om het toch morgen te doen, dan luister ik naar de Kamer en dan zal ik dat doen. Ik zeg nu alleen hoe ik erin zit. De heer Slob heeft gelijk dat het dan misschien wel het zuiverste is om het oordeel over te laten aan de Kamer. Dat past het beste bij het type debat dat wij nu voeren.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Ik ben de draad helemaal kwijt. Wat is nu het echte antwoord van de minister-president? Zijn tweede oordeel over de moties is wellicht nog erger dan zijn eerste oordeel. Als hij het oordeel aan de Kamer laat, ook in het geval van die kleine verzoeken van de partijen die hem steunen, dan zegt hij eigenlijk: ik laat het oordeel aan de Kamer, want ik weet toch dat die moties worden verworpen. Maar zo doen wij toch zeker geen zaken? Er zijn verzoeken gedaan die helemaal niet raken aan zijn onderhandelingspositie. Mijn motie over een beetje opkomen voor de sociale rechten in Europa raakt helemaal niet aan de Neder-

Rutte

landse onderhandelingspositie. De minister-president ont-raadt haar desondanks, omdat er een aantal landen con-creet in wordt genoemd. Hoe flauw kun je zijn?

Minister Rutte:

Ik ga terug naar motie één. Als mevrouw Albayrak bereid zou zijn om de tweede considerans te schrappen, de considerans waarin al die landen worden genoemd, dan kan ik die motie van harte aanbevelen. Mijn probleem is dat zij in de voorliggende motie landen noemt en dat raakt direct aan mijn onderhandelingspositie morgen in Brus-sel. Stel dat wij morgen een van de landen die wordt ge-noemd, willen dwingen om moeilijke maatregelen te ne-men. Dat zou ik dan doen in lijn met andere delen van het debat en opvattingen waar ook mevrouw Albayrak en de heer Plasterk voor zijn. Dan komt dat land natuurlijk naar mij toe met de mededeling: je hebt een motie laten aan-nemen waarin staat dat ik mij moet houden aan alle ... Zo'n land gaat bovendien natuurlijk ook de inhoud van de motie proberen op te rekken.

Voorzitter. Als mevrouw Albayrak bereid is om de twee-de considerans van haar motie te schrappen, dan kan ik met de motie leven. Ik probeerde dat overigens zojuist al impliciet te zeggen.

Ik heb al gezegd dat ik akkoord ben met de tweede mo-tie van mevrouw Albayrak. Ik heb alleen gevraagd om mij niet te dwingen dat punt morgen te maken. Ik moet mor-gen namelijk al heel veel punten maken in de Europese Raad. Als mevrouw Albayrak zegt: je moet dat punt ma-ken, naast al die andere zaken, dan zeg ik haar graag toe dat ik daartoe bereid ben. Ik denk alleen dat het zonde van de spreektijd is en dat het veel beter zou kunnen worden gedaan bij de raad Sociale Zaken. Ik zeg dus niet dat ik te-gen de motie ben, maar wel dat men mij niet zou moeten dwingen om dat punt morgen te maken. Ik zou dan name-lijk veel kostbare air time moeten gebruiken voor zaken die morgen niet direct op de agenda staan en ook heel goed kunnen worden behandeld bij de Raad Sociale Za-ken.

Motie één: ik heb geen enkele moeite met deze motie als de landen eruit gaan. Motie twee: liever niet morgen. Motie drie: daarin staat geen eurocent meer naar Grieken-land. Die motie heb ik ontraden. Dat lijkt mij ook logisch. Et cetera.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Ik ga alleen over de moties één en twee, want dat zijn mo-ties. Motie één: de considerans waarnaar u verwijst, is bij dezen geschrapt.

Minister Rutte:

Dan kan ik de motie aanbevelen.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Dan gaat u dat punt inbrengen. De tweede motie brengen wij in stemming. De Kamer heeft uw oordeel gehoord. U bent het met mij eens. Zie de motie dan maar als een steun in uw rug. Meld het morgen. Niet te veel spreektijd. Wij zullen er bij de Raad Sociale Zaken op terugkomen en ik ga er daarbij van uit dat minister Kamp dan een even ruimhartige toezegging zal doen als u en niet terugkomt op uw woorden.

De voorzitter:

De motie-Albayrak c.s. (21501-20, nr. 558) is in die zin ge-wijzigd dat zij thans luidt:

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de kernverdragen van de Internationa-le Arbeidsorganisatie en het herziene Europees Sociaal Handvest niet alleen aan de Europese instellingen maar ook aan de lidstaten de verplichting opleggen om funda-mentele sociale rechten, zoals onder andere opgenomen in artikel 152 van het Europees Verdrag en artikel 28 van het Europees Sociaal Handvest, te eerbiedigen en te be-schermen;

van mening dat sociale partners in staat moeten worden gesteld om hun verantwoordelijkheid te nemen ten be-hoeve van een spoedig nationaal sociaal-economisch her-stel als gevolg van de financieel economische crisis;

verzoekt de regering, de instellingen van de Europese Unie, de trojka en de lidstaten met klem aan te spreken om te allen tijde fundamentele en internationale arbeids-en mensenrechten te eerbiedigen en om inbreuken op de-zelze sociale grondrechten recht te zetten,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende on-dersteund.

Zij krijgt nr. 569 (21501-20).

De heer Koolmees (D66):

Wat er nu gebeurt bij de bespreking van de moties, is in de kern het probleem van dit kabinet. Het kabinet heeft namelijk geen automatische meerderheid. Een aantal par-tijen denkt constructief mee met het kabinet om in Euro-pa goed zaken te kunnen doen. De PvdA, GroenLinks en D66 hebben zich altijd constructief opgesteld in discus-sies over de Europese pakketten. Wij willen dan wel graag mee kunnen denken met het kabinet en die mogelijkheid wordt nu in een keer van tafel geveegd.

Minister Rutte:

Dat is gewoon niet waar. In mijn eerste reactie op de mo-ties van mevrouw Albayrak zei ik over motie één dat ik het eens ben met het dictum, maar dat ik bezwaar heb tegen het noemen van landen. Wij hebben erover onderhandeld en daardoor is de angel eruit gehaald. Ik heb daardoor geen bezwaar meer tegen motie één.

Van de tweede motie heb ik al gezegd dat ik daar geen bezwaar tegen heb, maar dwing mij niet om het morgen te doen. Mevrouw Albayrak zei dat zij de motie wel in stemming brengt. Als ik het punt van de eerste motie toch al maak, kan ik dat van de tweede ook wel maken, maar ik maak mij er gewoon zorgen over. Zo veel spreektijd heb ik niet in de Europese Raad. Ik moet oppassen dat ik collega's niet irriteer. Ik moet een paar heel grote dingen zien binnen te halen. Ik heb heel goed naar de Kamer ge-luisterd. Elke spreektijd die ik gebruik voor andere onder-werpen is op zo'n moment niet goed voor de sfeer in de vergadering rond de Nederlandse positie. Ik bespreek dit

Rutte

gewoon in alle openheid. Het punt is niet dat wij een minderheidskabinet hebben. Het punt is dat dit debat plaatsvindt op een moment dat Jan Kees de Jager in Brussel zit te onderhandelen. Daar kan de Kamer niets aan doen en daar kan ik niets aan doen.

De heer **Koolmees** (D66):

Om het concreet te maken: wij hebben een discussie gehad over de Eurocommissaris en over wat diens rol zou moeten zijn. Wij hebben zojuist een interruptiedebatje gehad met mevrouw Albayrak van de Partij van de Arbeid. Mijn gevoel is dat de fractie van de Partij van de Arbeid de motie kan steunen ...

Minister **Rutte**:

Dat weet ik niet.

De heer **Koolmees** (D66):

... namelijk in de zin dat een Eurocommissaris zich met meer zou moeten bezighouden dan met tekorten en schulden, en ook zou moeten kijken naar de economische onevenwichtigheden. U ontraadt de motie en zwipt die weg. Ik zou echter graag met u onderhandelen om de motie zo aangepast te krijgen dat u haar als ondersteuning van kabinetsbeleid ziet. U zwipt de motie nu zomaar weg.

Minister **Rutte**:

Om de reden die ik zojuist noemde. Ik zeg niet dat ik het er op termijn mee oneens zou zijn, maar ik vind het nu niet tijdig. Ik meende dat dit ook de positie was van de Partij van de Arbeid. Zojuist had ik het erover in een interruptiedebat met mevrouw Albayrak, die mij vroeg hoe ik het precies zie. Welnu, ik ben er op de langere termijn op zichzelf genomen niet tegen, maar ik zit met het punt dat wij het stap voor stap moeten doen. Wij hebben op de korte termijn al zo veel dingen op de schop. Daarom heb ik gevraagd, de motie aan te houden. Laten wij die dan bespreken op het moment dat wij wat verder zijn met het invullen van de macro-economische onevenwichtigheden. Ik wil iedereen hier recht doen. Dat geldt niet alleen voor de partijen ter linkerkant. Het geldt net zo goed voor PVV, CDA, VVD en cetera. Ik wil iedereen hier recht doen, maar ik vraag er echt begrip voor dat je in een Europese Raad ervoor moet oppassen dat je collega's niet irriteert door op alles te gaan interveniëren. Dan verspeel je heel veel "fire power", terwijl de governance, de opzet van de EFSF, de herkapitalisatie van de banken en de kwestie Griekenland morgen natuurlijk de majeure en cruciale punten zullen zijn. Als er irritatie ontstaat, is het goed dat wij die nu uitspreken. Dat vind ik de kracht van de afgelopen tien minuten. Ik vraag er echter begrip voor waarom ik dit zo doe. Ik ben als de dood dat ik morgen anders heel kostbare tijd besteed aan zaken die morgen niet cruciaal zijn.

De heer **Koolmees** (D66):

Ik begrijp deze overweging van de minister-president, maar ik ben van mening dat de Eurocommissaris morgen wel heel belangrijk is. Het is een onderdeel van het totale governancepakket. Ik heb begrepen dat de Partij van de Arbeid voor de motie is en dat betekent dat drie partijen, die het kabinet aan een meerderheid helpen op het gebied van het Europese steunbeleid, dit heel belangrijk vinden en het daarom aan het kabinet willen meegeven als onderhandelingspunt morgen in Brussel. Wij gaan ons er

over beraden of wij de motie aanpassen, tenzij wij alsnog een goed oordeel van de minister-president krijgen.

Minister **Rutte**:

Mag ik, in de geest van de afgelopen tien minuten, een dringend beroep doen op de heer Koolmees? Wij hebben er morgen onze handen aan vol om op het punt van de governance onze punten binnen te halen. Ik heb het dan over het handhaven van het Stabiliteits- en Groei-pact wat betreft de normen van 3% en 60%. Het is volgens mij ondenkbaar dat het gaat lukken om een en ander ook nog uit te breiden tot de huidige macro-economische onevenwichtigheden. Dat is illusoir. Daarmee verspeel ik echt mijn onderhandelingpositie op dat veel belangrijkere punt. Laten wij dus oppassen dat wij niet proberen een soort Haagse situatie te creëren. Dat zeg ik niet omdat ik de heer Koolmees niet tegemoet wil komen, maar omdat ik aandacht vraag voor de manier waarop die onderhandelingen lopen in zo'n proces.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het is iets te gemakkelijk wat de minister-president doet. Ik snap heel goed dat hij morgen niet alles kan binnenhalen. Daar gaat het ook niet om. Het gaat er wel om dat de punten op het gebied van het Europese beleid die de fracties die dit minderheidskabinet steunen naar voren brengen, morgen wel worden geagendeerd. Daarbij hoort dat de macro-economische onevenwichtigheden onder een Eurocommissaris gaan vallen. Daarover zijn de drie partijen die het kabinet hierin nog steunen, buiten zijn eigen minderheidscoalitie, het zeer met elkaar eens. Daarbij hoort ook dat de minister-president mijn moties nog eens doorneemt. Ik ben bereid om de eerste motie enigszins cadeau te geven. Onze vrienden van de PvdA zijn op dat punt nog niet zo ver. Ik heb het nu over de motie die een ondubbelzinnige keuze voor Europa inhoudt. De andere twee moties worden unaniem gesteund door de drie partijen buiten de minderheidscoalitie, waar de minister-president zijn steun vandaan moet halen. Natuurlijk verwachten wij niet dat hij er morgen mee terugkomt, maar wij verwachten wel dat hij het agendeert, dat hij het op de agenda zet voor Europa en dat hij zijn eigen weerstand er tegen nu laat varen.

Minister **Rutte**:

De motie op stuk nr. 562 laten wij dan even rusten. De motie op stuk nr. 563 gaat over de splitsing van zaken en nutsbankactiviteiten. Daarover zijn debatten gevoerd. Daarover heeft de regering met de Kamer gesproken. Het komt nu ineens in het kader van dit debat aan de orde. Dat mag en er is helemaal niets op tegen, maar het gaat totaal in tegen de discussies die tot nu toe door de Kamer en het kabinet zijn gevoerd.

Men kan toch niet verwachten onder druk van het feit dat ik afhankelijk ben van partijen zoals de partij van mevrouw Sap, dat ik dan mijn hele beleid waarover eerder met de Kamer gesproken is, helemaal omzwipt? Dat ga ik dus niet doen. De heer De Jager, de minister van Financiën, is er nu niet, terwijl dit vergaande implicaties heeft. Ik kan toch niet zomaar zeggen: ik zet die knop om en ik doe iets anders? Ik zou dan als de dood zijn voor de gevolgen. Dus wat ik wil toezeggen, is dat we er nog eens heel goed naar kijken, dat we dat debat hernemen. Ik heb ook heel goed geluisterd, maar ik kan dat niet morgen inbrengen in de Europese Raad. Daar moet ik eerst met het kabinet over spreken. Dit gaat vreselijk ver. De heer De Ja-

Rutte

ger heeft hier heel strikte opvattingen over die ik met hem deel, omdat we als de dood zijn voor de gevolgen voor consumenten als je het afdwingt. Wij hebben het geregeld langs de routes die ik heb genoemd. Dus ik vraag de indienster van motie nr. 563 om mij daartoe niet te dwingen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik heb rondom die ordening van financiële markten twee punten genoemd. De minister-president kon over de financiëletransactietaks wel ineens veel sterkere uitspraken doen dan tot nu toe mogelijk was. Dat andere punt is de scheiding van nuts- en zakenbankactiviteiten. Dat zegt nog niets over de manier waarop het gebeurt; er staat alleen dat het moet gebeuren. Daarmee bekrachtigt de Kamer nog een keer een uitspraak die al eerder is gedaan. Wij verwachten wel dat het kabinet hiermee in Europa echt doorgaat op een effectieve manier. Dat kan de minister-president hier vandaag gewoon toezeggen, want dat is duidelijk door de drie partijen die hem steunen buiten zijn eigen minderheidscoalitie om neergelegd als wens. Ik snap dat de minister-president de tijd wil nemen ten aanzien van de manier waarop het gebeurt, maar dat het gaat gebeuren moet nu gewoon wel heel erg helder zijn.

Minister **Rutte**:

Ten aanzien van motie nr. 563 kan ik hier nu niet iets grautuit gaan toezeggen. Dit heeft vergaande implicaties. Er zijn debatten met de Kamer over geweest. Ik hoor heel goed wat de partijen op dit punt zeggen. Ik wil er verder nu niets over zeggen. Ik kan er nu niet ja op zeggen. Dat gaat echt niet. Laat ik er nu even maar mijn mond over houden en dan denken we er nog eens even goed over na.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Dan door naar de derde motie en dan gaan we daarna nog even nadenken over de schorsing.

Minister **Rutte**:

Van motie nr. 564 heb ik gezegd dat ik het eens ben met het dictum, maar dat ik niet hier het gehele begrotingsbeleid van de regering omver kan gooien. Als dat niet de bedoeling is van de motie, dan heb ik geen bezwaar tegen die motie. Ook dat heb ik gezegd toen ik net stond te antwoorden.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Nee, zo duidelijk heeft de minister-president dat niet gezegd.

Minister **Rutte**:

Nou, bij dezen dan. Als de motie niet bedoeld is om het gehele begrotingsbeleid van de regering omver te gooien, dan kan ik ermee leven.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

De motie is niet bedoeld om het hele begrotingsbeleid van deze regering omver te gooien. Ze is wel bedoeld om een andere invulling ervan te krijgen zodat er in de toekomst meer hervormd wordt in plaats van dat er alleen maar sprake is van de kortzichtige bezuinigingsagenda die we nu hebben. Dat is de bedoeling!

Minister **Rutte**:

Dan wordt het toch gekoppeld aan het hele bezuinigingsbeleid van het kabinet. En dat deel kan ik niet steunen, maar als dat niet de bedoeling is van mevrouw Sap en het dictum mij bevalt, dan heb ik geen bezwaar tegen motie nr. 564.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

De bedoeling is dat dit kabinet en deze minister-president hier de bereidheid uitspreken om te gaan hervormen voor de toekomst. Als hij daartoe bereid is, kan hij prima verder binnen zijn eigen financiële randvoorwaarden blijven, maar ik zou wel graag dan hier van de minister-president willen horen dat hij bereid is om te hervormen in de toekomst.

Minister **Rutte**:

Dat doen wij op allerlei terreinen, dus dat zal ook in de toekomst zo blijven. Nogmaals, ik heb geen bezwaar tegen motie nr. 564 als ik die zo mag lezen als ik die net interpreteerde

Ten aanzien van motie nr. 565 en motie nr. 567 is mijn absolute advies aan de Kamer om die aan te houden of om het oordeel aan de Kamer over te laten. Dat laatste is misschien nog beter. Dus ik laat het oordeel over die moties over aan de Kamer. Uitspraken van mij nu over die twee moties interfereren op dit moment met de onderhandelingspositie van Nederland in Brussel. Dat is in strijd met de belangen van de Staat, om maar even dat zware argument uit de Grondwet te noemen dat de heer Slob mij zo-even aanreikte.

Over motie nr. 566 heb ik al gezegd dat wij ook van mening zijn dat bankbestuurders die aan het infuus hangen, geen bonussen mogen krijgen. Specifiek over de splitsing van zakenbank- en nutsactiviteiten heb ik al gezegd dat ik daarover nu even niets zeg en dat ik daarop ga kauwen.

Ik meen daarmee alle moties te hebben behandeld. Dankzij de irritatie die ontstond en het uitspreken daarna van die irritatie zijn we toch nog een hele stap verder gekomen.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

De heer Koolmees zei volgens mij tot twee keer toe dat wij voor een motie zouden zijn. Wij hebben echter nog geen oordeel over welke motie dan ook. We hebben straks eerst een fractievergadering.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dat was "for the record".

De heer **Koolmees** (D66):

Ik heb mijn motie van de algemene financiële beschouwingen over de uitwerking van de mogelijke maatregelen (33000, stuk nr. 49) in stemming gebracht. De minister-president heeft wel commentaar gegeven op de motie van mevrouw Sap, maar niet op deze motie van mij.

Minister **Rutte**:

Excuses. Ik heb die motie niet bij de hand. Ik wil mij er ook even over laten raden.

De **voorzitter**:

Het betreft de motie op stuk nr. 49.

Rutte

Minister Rutte:

Ik heb haar nu. Ik wil dit even goed met mijn mensen bespreken. Ik ga hier niet zo maar iets zeggen.

De voorzitter:

Dan schors ik de vergadering twee minuten, zodat de minister even naar de motie kan kijken.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Misschien kan het even worden meegenomen, want de fracties van GroenLinks, PvdA en D66 hebben behoefte aan een halfuur schorsing en vervolgens een korte derde termijn. Dan kan de minister-president zich ondertussen ook voorbereiden op het antwoord op de motie. Wellicht kunnen we het in één klap doen.

De voorzitter:

Ik schors de vergadering enkele ogenblikken, zodat we kunnen bekijken of er bredere behoefte is aan een derde termijn.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Het woord is aan de minister-president.

Minister Rutte:

Voorzitter. Wij kunnen leven met de aangehouden motie-Koolmees/Braakhuis (3000, stuk nr. 49). De motie-Thieme (21501–20, stuk nr. 568) gaat over het referendum. Ik heb eerder al gezegd dat wij niet voor een referendum zijn.

De voorzitter:

Er is behoefte gebleken aan een derde termijn van de kant van de Kamer. Ik zeg er nadrukkelijk bij dat dit een korte derde termijn zal zijn. Ik geef het woord aan de heer Plasterk ... Ik hoor nu dat de Kamer eerst wil schorsen. Dat heb ik eerder niet goed begrepen. Ik schors de vergadering voor een half uur. Daarna houden we de derde termijn, meteen voorafgaand aan de stemmingen. Tussendoor wordt dan niet nogmaals geschorst.

De vergadering wordt van 18.20 uur tot 19.00 uur geschorst.

De voorzitter:

Op verzoek van een aantal fracties moet ik de vergadering helaas opnieuw schorsen.

De vergadering wordt van 19.00 uur tot 19.45 uur geschorst.

De voorzitter:

Er is verzocht om en ingestemd met een korte derde termijn. Ik geef het woord aan de heer Cohen van de Partij van de Arbeid. Ik ga ervan uit dat de sprekers in de volgorde van zojuist zullen spreken.

De heer Cohen (PvdA):

Voorzitter. Dank voor de mogelijkheid die u ons gegeven hebt om ons nader te beraden ook met de fracties van

GroenLinks en D66. Mijn fractie hecht er zeer aan dat drie moties die door deze drie fracties zijn ingediend, straks worden gesteund. Het gaat om de motie-Albayrak c.s. op stuk nr. 558 over fundamentele sociale grondrechten, om de motie-Sap c.s. op stuk nr. 563 over de splitsing van nuts- en zakenbankactiviteiten en de motie-Sap c.s. op stuk nr. 564 over een duurzaam Europees hervormings- en stimuleringspakket. Die moties zijn van belang om het totaal wat aan de orde is, een breder kader te geven.

Mijn fractie zal de resultaten van de top op zijn merites beoordelen. Tot nu toe hebben die resultaten ons niet uit de crisis geholpen. Dat heeft mijn fractiegenoot, de heer Plasterk, ook in eerste termijn gezegd. Dat moet nu echt gebeuren. Het pakket dat uit de top zal komen, zal voldoende robuust moeten zijn om ons werkelijk uit de crisis te leiden. Wij zullen de resultaten van de top op die merites beoordelen. We zijn in een ernstige crisis in Europa. Het is van het grootste belang dat nu echt resultaten worden geboekt op de terreinen die aan de orde zijn. Er moet een goede oplossing komen voor Griekenland. Het steunfonds moet zodanig zijn dat het ons werkelijk verder helpt. Er moeten richtinggevende uitspraken gedaan worden over de governance. Daar zullen wij de resultaten uiteindelijk op beoordelen.

De voorzitter:

Dank u wel.

Ik stel vast dat de heer Van Dijk afziet van zijn derde termijn. Dan geef ik het woord aan de heer Ormel.

De heer Ormel (CDA):

Voorzitter. De regering regeert en de Kamer controleert. Dat is het uitgangspunt van het CDA. Het CDA wil een sterk totaalpakket. Daar zullen wij het kabinet op afrekenen dan wel steunen aan verlenen. Het is niet in het landsbelang om de regering met de handen gebonden naar Brussel te sturen. In tijden van crisis moet de Kamer zo breed mogelijk optrekken en mogen partijpolitieke belangen niet de boventoon voeren.

Het CDA zal tegen de moties stemmen die de broedende zwaan op dit moment zullen storen. Andere moties die wellicht nog gewijzigd worden of al gewijzigd zijn, zoals de motie-Albayrak c.s. op stuk nr. 558, kunnen wij wellicht wel steunen in gewijzigde vorm. Over de andere moties zullen wij ons beraden voor de stemmingen.

De voorzitter:

Ik stel vast dat de heer Irrgang afziet van zijn derde termijn, evenals de heer Koolmees. Dan geef ik het woord aan de heer Pechtold.

De heer Pechtold (D66):

Voorzitter. Het zijn voor Europa belangrijke tijden. Het gaat om de toekomst van onze munt, het gaat om de toekomst van de Unie, maar het gaat vooral om de toekomst van volgende generaties. Op zo'n belangrijk moment zit Nederland met een minderheidskabinet met een regeerakkoord zonder buitenlands beleid en vooral zonder Europese agenda. Dat kabinet is voor zijn Europese agenda afhankelijk van de oppositie, een constructieve oppositie. In tegenstelling tot de gedoogpartner ziet D66 wel het be-

Pechtold

lang van Nederland in Europa en wil D66 met de regering nadenken over de verbetering van de Europese Unie.

De handreiking die de premier tijdens de regeringsverklaring voorspelde, is er vanuit vak-K zelden gekomen. Als een constructieve oppositie op zo'n belangrijk onderwerp als de eurocrisis en de toekomst van Europa steeds op een loden deur stuit, speelt het kabinet een gevaarlijk spel. We steken onze nek uit, maar niet in de strop.

We zullen straks over een aantal moties stemmen. Ik wil er twee uitlichten. Ten eerste de motie over het Europees stimuleringsbeleid, omdat het belangrijk is dat we de groei in Europa vooropzetten en werken aan het Europa van de toekomst door te hervormen in plaats van louter visieloos te bezuinigen. Ten tweede de aangehouden motie van mijn collega Koolmees. We vragen het kabinet inzichtelijk te maken welke maatregelen lidstaten moeten nemen bij macro-economische onevenwichtigheden. Want zoals ook uit het debat van vandaag bleek, is er meer dan staatsschuld en begrotingstekort.

Terwijl wij hier vandaag met elkaar spreken, onderhandelt de minister van Financiën in Brussel en komen er steeds meer zorgwekkende berichten naar buiten. Maar liefst vijf toppen zijn in enkele dagen tijd nodig om de crisis te bezweren. Ik heb dit minderheidskabinet al meermaals een onzalig avontuur genoemd. Vandaag is nog eens duidelijk geworden waarom. Niettemin heb ik er alle vertrouwen in dat de premier hetgeen vandaag gewisseld is, steeds zal laten meewegen bij komende debatten ter voorbereiding van deze Europese toppen.

□

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Voorzitter. Europa staat op een belangrijk kruispunt. Het roer moet om willen we het samen kunnen redden. Het is daarvoor cruciaal dat het kabinet meer naar ons gaat luisteren, naar dat deel van de oppositie dat constructief meewerkt aan het Europese beleid. Wij hebben in dit debat twee belangrijke voorstellen gedaan.

Ten eerste. Banken mogen in de toekomst niet meer gokken met onze spaarcenten. Daarom moeten nutsbank- en zakenbankactiviteiten worden gescheiden. Ten tweede. Europa moet niet kapot bezuinigd worden, maar moet perspectief bieden aan zijn bevolking door duurzaam te hervormen. Het was voor ons onverteerbaar dat de premier dit in eerste instantie met het nodige dedain van tafel veegde. Om die reden heb ik een schorsing en een derde termijn aangevraagd. Dit minderheidskabinet kan niet uitgaan van onze vanzelfsprekende steun. Er moet tweerichtingsverkeer zijn tussen de minderheidscoalitie en de bepalende oppositie.

Ik heb de twee moties over de onderwerpen waarover ik zojuist sprak aangescherpt en reken op een constructieve houding van de minister-president en op brede steun in de Kamer.

De heer Ormel (CDA):

Mevrouw Sap zegt dat zij twee moties heeft aangescherpt. Dat klinkt veelbelovend, maar wij hebben die moties niet gezien. Kan mevrouw Sap zeggen wanneer die ons als Kamerstuk bereiken en wat de aanscherping is?

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Ik neem aan dat ze zo worden rondgedeeld.

De voorzitter:

Binnen een minuut.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

De motie over het onderscheiden van zakenbankactiviteiten en nutsbankactiviteiten is helderder geformuleerd, zodat zij volledig aansluit bij het advies van de commissie-De Wit, dat unaniem door de Kamer is gesteund. Wij willen dat het kabinet hier werk van gaat maken en het ook Europees gaat uitdragen.

De andere motie gaat over het Europese stimulerings- en hervormingspakket. Daarbij is aangegeven dat dit binnen de Europese financiële kaders kan plaatsvinden. Dat zijn de twee aanpassingen.

De heer Ormel (CDA):

Binnen de financiële kaders, dat klinkt goed. Dat is een goede aanscherping. Ik wil daar wel bij gezegd hebben dat voor de CDA-fractie het regeerakkoord uitgangspunt is van beleid.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

De heer Ormel zal snappen dat dit voor ons geen uitgangspunt van beleid is. Er staat echter niets in de motie dat hem ertoe zou dwingen om dit hem zo dierbare uitgangspunt van beleid te verlaten.

□

De heer Slob (ChristenUnie):

Voorzitter. De gemoederen liepen in de tweede termijn van de minister-president even hoog op, ook bij mij persoonlijk. Dat gebeurt niet zo heel erg vaak op deze manier. Wat mij echt raakte was dat de positie van de Kamer op het spel stond; het recht van het parlement op informatie en het recht om uitspraken te doen op basis waarvan het kabinet verder moet handelen. Juist bij een minderheidskabinet als dit is dat misschien wel van groter belang dan in het verleden het geval was.

We hebben gezien dat de minister-president op cruciale onderdelen vragen vanuit de Kamer niet kon beantwoorden. Hij heeft dat ook gemotiveerd. Ik constateer wel dat zijn collega's uit het kabinet die in Brussel zijn, hun mond meer open doen dan hij hier gedaan heeft. Het meest recente wat ik heb meegekregen is een uitspraak van de staatssecretaris van Europese Zaken, de heer Knapen. Hij heeft aangegeven dat die begrotingscommissaris eigenlijk niet zo belangrijk is en dat het Nederland niet specifiek om die commissaris ging, maar dat het zou gaan om de versterking van de governance. Dat heb ik de minister-president niet horen zeggen vandaag. Misschien kan hij bevestigen of dit de inzet van het kabinet is. Als dit in Brussel gezegd wordt, moet het ook hier gezegd kunnen worden. Dit versterkt des te meer het belang van de motie die ik heb ingediend, waarin we nadrukkelijk uitspreken dat er minimumvoorwaarden moeten zijn voor de steun die Nederland kan geven aan allerlei eventuele aanvullingen. Men zal in Europa moeten meebewegen met de eisen die Nederland stelt.

Ik weet dat er twee moties zijn gewijzigd. Dat heeft de steun van mijn fractie. Eén van die moties had ik al ondertekend, de andere inmiddels ook. Ook voor ons is het van groot belang dat er onderscheid komt tussen de nuts- en zakenactiviteiten, met name als banken van het noodfonds gebruik gaan maken. Dan mogen wij eisen stellen. Dan moet ook helder zijn waaruit die eisen bestaan.

Slob

We zullen één motie niet steunen, ook al zou dat in de toekomst wel ons uitgangspunt kunnen zijn. Dat is de SP-motie die uitspreekt om nu al uit te spreken dat het noodfonds niet meer vergroot mag worden. Dat vinden we op dit moment wat prematuur. We hebben het totale pakket van afspraken nodig om daar een oordeel over te kunnen geven. Ik ben wel duidelijk geweest: als het noodfonds gekoppeld gaat worden aan de Europese Centrale Bank is het wat ons betreft echt over en uit. Dan zijn we namelijk bezig de ECB in vaarwater te brengen waarin hij absoluut niet terecht moet komen. Het zou ook iedere prikkel voor landen om zelf daadwerkelijk aan de slag te gaan om hun begroting op orde te brengen, kunnen raken. Het zou zelfs tot gevolg kunnen hebben dat de drukpersen bij de ECB in beweging worden gezet om de problemen in Italië op te lossen. Daar werken wij absoluut niet aan mee. En dan zwijg ik nog over de inflatie-effecten die daarvan uit kunnen gaan.

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Ik heb een vraag over de motie van de heer Slob waarin de Kamer onder andere uitspreekt dat de instelling van een Eurocommissaris een minimumvoorwaarde is. Begrijp ik de heer Slob goed dat een vergelijkbaar alternatief voor de Eurocommissaris ook goed is? Gaat het precies om die functie of om de waarborging van de governance?

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Er was een beweging in Europa, met name bij Merkel en Sarkozy, om het naar de regeringsleiders zelf toe te trekken. Dan zou het echt buiten het bereik van goede democratische controle gaan vallen. Dat is het slechtste wat we kunnen doen, zeker als het om deze twee personen gaat. In 2005 hebben zij ook het slechte voorbeeld gegeven inzake het omgaan met gemaakte afspraken. Daarom hebben we uitgesproken dat we het van belang vinden dat er een goede inbedding komt. Dat kan bij een Europese Commissie. Mijn fractie hecht wel aan een Europese commissaris. Daarvoor hoeft geen apart gebouw in Brussel neergezet te worden. Als ik het me goed herinner, vond de heer Dijkgraaf dat ook geen goed idee.

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Mogelijk komen er nog andere alternatieven uit de bus. We weten hoe dat kan gaan op het laatste moment. Het is wel de vraag hoe zeer we de handen van de regering binden op dit punt. Moet ik de motie zo strikt lezen dat het niet goed is als er geen Eurocommissaris of een redelijk alternatief komt? Of is een vergelijkbaar alternatief met dezelfde controleerbaarheid toch in lijn met deze motie?

De heer **Slob** (ChristenUnie):

We willen met deze motie de inzet van het kabinet steunen. Het is goed om afspraken te maken, maar je moet ook borgen dat er toegezien kan worden op gemaakte afspraken.

Het kabinet heeft aangegeven – ik verwijs naar de website van de regering – dat het daarover in gesprek gaat met andere landen. De Kamer spreekt nu uit dat zij vindt dat het kabinet dit gewoon als voorwaarde moet stellen als het met andere landen gaat onderhandelen en eventueel ook akkoord gaat met aanvullende zaken die wij op dit moment nog niet hebben afgesproken. Stel dat het kabinet bij ons terugkomt en zegt: wij hebben de Eurocommissaris losgelaten, maar wij hebben er iets voor terug waarbij de democratische inbedding ook goed geborgd is

en dat dezelfde effecten heeft. Dan valt daar natuurlijk altijd over te spreken. Dit is echter wel het uitgangspunt en wij houden het kabinet aan zijn eigen inzet.

De **voorzitter**:

Zo-even is de gewijzigde motie op stuk nr. 563 rondgedeeld. Hetzelfde geldt voor de gewijzigde motie op stuk nr. 564.

Ik zie dat de minister-president direct kan antwoorden.

□

Minister **Rutte**:

Voorzitter. Er liggen twee moties voor die ik van commentaar moet voorzien, maar eerst wil ik nog iets zeggen tegen de heer Slob. Het feit dat leden van het kabinet in Brussel commentaar geven, is onvermijdelijk. Immers, nadat ontmoetingen zijn afgerond – dat kan de Raad Algemene Zaken zijn, waaraan de heer Knapen deelneemt, of de vergadering van de ministers van Financiën in het kader van de Ecofin – zijn er altijd persmomenten. Dat hoort ook zo. Dan wordt aan de media bericht wat, in dit geval, de tussenstanden zijn. Veel gaat immers naar morgen en naar woensdag. Dat is precies de reden dat het zo ongelukkig is dat die twee dingen samenvallen. Waar de heer Slob dat ziet als een ondersteuning van zijn visie dat ik hier ook alles moet kunnen vertellen, zie ik het van mijn kant als een ondersteuning van mijn visie dat het beter is te voorkomen dat deze zaken samenvallen. Nogmaals, ik verwijt het verder niemand, dit is gewoon een ongelukkige samenloop van omstandigheden.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Of het nu een tussenstand is of niet, voor iets wat publiekelijk kan worden geuit door een lid van de regering, geldt dat de regering in beginsel spreekt met één mond. Heeft de Nederlandse regering de Eurocommissaris losgelaten en vindt zij het genoeg als er maar iets met governance gebeurt? Is dat de huidige situatie?

Minister **Rutte**:

Nee, en dat heeft de heer Knapen ook niet gezegd. Dit wordt momenteel ook meegedeeld aan de media.

Twee moties zijn gewijzigd. Ik moet deze nog van commentaar voorzien. In de eerste plaats betreft dit de motie van mevrouw Sap en anderen waarin verwezen wordt naar de commissie-De Wit en de Kamerbrede consensus. Er wordt gesproken over het onderscheiden van nuts- en zakenbankactiviteiten. Ik kan goed met de motie in deze vorm leven. De aanpassingen zijn wat mij betreft zeer "on the spot".

De heer **Irrgang** (SP):

De aanbeveling vraagt om te onderscheiden in nuts- en zakenbankactiviteiten. Ik heb tot nu toe van de minister van Financiën begrepen dat hij daar geen voorstander van is. Betekent dit dat het kabinet daarover van gedachten veranderd is?

Minister **Rutte**:

Ik heb de Kamer verteld dat de minister van Financiën al bezig is met verschillende maatregelen om ervoor te zorgen dat de risico's vanwege het geïntegreerd hebben van nuts- en zakenbankactiviteiten ingedamd worden. Dat doe je deels door firewalls aan te brengen tussen deze activiteiten en deels door precies te weten wat zakenbank-

Rutte

activiteiten en wat nutsbankactiviteiten zijn. Als er wat fout gaat, moet de overheid, als zij überhaupt al gaat ondersteunen, niet dat deel gaan ondersteunen dat niet het nutsdeel is. Tegelijkertijd is het kabinet ook van mening dat het geïntegreerd hebben van nuts- en zakenbanken grote voordelen heeft. De zakenbanktak kan intern vaak positief uitwerken in de combinatie met een nutsbankactiviteit. De aanbeveling van de commissie-De Wit is wat dat betreft zonneklaar. Wij zijn bezig met de uitvoering. Wij steunen deze motie dan ook van harte.

De heer Irrgang (SP):

Zegt de minister-president hiermee dat deze motie eigenlijk ondersteuning van beleid is? Ik heb de aanbeveling van de commissie-De Wit zo begrepen, dat er wordt gepleit voor een organisatorische scheiding van het nuts- en het zakenbankdeel. Als het alleen maar een kwestie is van goed kijken naar de vraag welk gedeelte wij wel en welk gedeelte wij niet moeten redden bij een eventueel probleem, gebeurt er inderdaad niet zo veel nieuws ten opzichte van wat de minister van Financiën al voorstelt. Het lijkt mij dat wij hiermee een nieuw "Kunduzje" hebben.

Minister Rutte:

Ik begrijp natuurlijk dat de heer Irrgang vanuit zijn politieke overtuiging elk sprankje hoop wil oprekken. Dat het daarbij in mijn ogen vaak om drama's gaat is niet erg, want daarom zijn wij ook van heel verschillende politieke kleur, maar dit staat niet in de aanbeveling van de commissie-De Wit. Daarom is deze motie ook zo goed, omdat er gesproken wordt over het onderscheiden, niet over het scheiden.

Dan de tweede motie, over het Europees stimuleringsbeleid. Ik ben zeer blij dat daaraan de Europese financiële kaders zijn toegevoegd. Ik heb ook uit het interruptiedebat dat ik eerder heb gevoerd met mevrouw Sap begrepen dat het hiervan niet de bedoeling is – wat net ook werd bevestigd in het interruptiedebat met het CDA – om nu te zeggen: we gaan het begrotingsbeleid van het kabinet wijzigen, dus dat staat gewoon. Daarmee is ook deze motie wat mij betreft geen probleem.

De voorzitter:

Ik dank de minister-president voor zijn oordeel. Wij kunnen over twee minuten gaan stemmen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.